

O noapte în pustia Sf. Munte Athos

de Arhimandritul Hieroteos Vlachos

ΚΥΡΙΕ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΕ ΥΪΕ ΘΕΟΥ ΕΛΕΗΣΟΝ ΜΕ

Prolog

Introducere

Despre tăcere, cuvântare și viața

Apus de soare în Muntele Athos

Urcându-mi propriul Tabor

Întâlnirea cu pustnicul

Convorbire cu Gheron despre rugăciunea lui Iisus

I. Semnificația rugăciunii lui Iisus

II. Treptele rugăciunii lui Iisus

III. Căile rugăciunii lui Iisus

IV. Războiul diavolului și cum să-i facem față

V. Venirea și plecarea harului

VI. Rodele rugăciunii lui Iisus

VII. Greșeli în practicarea rugăciunii lui Iisus și cum să le facem față

VIII. Rugăciunea lui Iisus este necesară clerului și mirenilor ce trăiesc în lume

IX. Rugăciunea lui Iisus pentru ceilalți

Cererile pustnicului

Miezul nopții în pustia Muntelui Athos

Slujirea Sfintei Liturghii

Coborând de pe propriu-mi Tabor

Epilog

Prolog

Din inspirația dragostei dumnezeiești, în zilele noastre asistăm la o reînviere a dorului pentru teologia mistică și învățătura Sfinților Părinți, pentru nevoiță, ascetism și rugăciunea neîncetată a inimii.

Cum se explică oare faptul că în mijlocul tendinței de a pune pe om în centrul lumii, se ivesc suflete ce tânjesc după adevărata viață în Hristos – căutând perfecțiunea – unirea cu Dumnezeu, suflete care vor să trăiască potrivit cu tradiția Bisericii noastre și cu Sfinții Părinți? „Aceasta este schimbarea dreptei Celui Preaînalt” (Psalm 76, 10).

Aceasta este lucrarea Sfântului Duh, Care viețuiește în veșnicie și Care alege și sfințește sufletele în trupul lui Hristos – sfânta, soborniceasca și apostoleasca noastră Biserică.

După multe eforturi chinuitoare, devine din ce în ce mai clar în ziua de azi că tradiția Sfinților Părinți nu este un lucru extravagant, ci o condiție esențială pentru un mod de viață cu adevărat ortodox. Și este o mare binecuvântare că preamilstivul nostru Stăpân a sădit, în mijlocul Bisericii, raiul Grădinii Maicii Domnului – Sfântul Munte – spre a reînvia Biserica prin darul harului lui Dumnezeu care se coboară la noi astăzi, neîntrerupt, prin tradiția vie a Sfinților Părinți.

Autorul acestei cărți tânjește după această tradiție. El trăiește și muncește în lume, dar locuința sa „este în rai”, raiul Sfântului Munte, arvuna Împărăției ce va să vină.

Domnul, Care iubește toată făptura omenească și care ne dăruiește ceea ce sufletul nostru dorește cu adevărat, a dăruit și Arhimandritului Hieroteos Vlachos, harul de a îndrăgi viața duhovnicească a Sfântului Munte și de a regăsi înlăuntrul inimii sale emoția tainică a cuvintelor rugăciunii: „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul.”

Stând de vorbă cu Sfinții Părinți a primit binecuvântarea lor, a ascultat cuvinte rostite din nemurire și din preaplinul inimii iar acum le oferă și fraților săi.

Este un semn al dragostei Sfinților Părinți pentru noi, dezvăluindu-ne culmile vieții duhovnicești și încurajându-ne să nu fim șovăielnici în eforturile noastre de a le ajunge, arătându-ne în același timp primii pași pe care noi, cei neîncercați trebuie să-i facem.

Astfel această lucrare nu prezintă doar starea cea desăvârșită a rugăciunii, ci ne introduce și în stadiile sale cele mai de jos pentru ca și frații noștri din lume să o poată practica, spre întărirea sufletească și spre sfințirea lor. Cred că prin binecuvântarea Stăpânei noastre, de Dumnezeu Născătoare, care Ea însăși a primit și a trăit plinătatea harului, această carte se va dovedi de folos atât autorului cât și cititorului. Nu mai este nevoie a spune că o mai deasă citire a cărților despre rugăciunea lui Iisus, va naște în oameni o mai mare dorință de a o practica.

A Domnului Dumnezeului nostru, de la care primim atâta bunătate și desăvârșire, să fie slava în vecii vecilor.

*Arhimandritul Gheorghe,
Egumenul mănăstirii Sf. Grigorie,
Sf. Munte Athos*

Introducere

În paginile ce urmează prezint o discuție pe care am avut-o cu un stareț la Muntele Athos. Pe atunci nu mă gândeam că va fi subiectul unei cărți. Dar într-o zi, pe când mă pregăteam să citesc una din scrierile Sf. Maxim Mărturisitorul, am auzit o voce dinlăuntru îndemnându-mă să aștern pe hârtie conversația purtată atunci cu înțeleptul călugăr atonit. Și m-am supus acelei voci pe care, vă mărturisesc, nu am mai auzit-o vreodată. Am început să scriu după cum mi-a venit în minte. Aceasta este motivul pentru care ceea ce urmează este produsul a doar câtorva ore de muncă, și pentru aceasta îmi cer iertare cititorilor. Înainte de toate, aș dori să fac câteva precizări.

În primul rând, această carte n-ar trebui citită ca o povestire sau ca un basm, ci mai degrabă ca o învățătură trimisă de Dumnezeu aceluși înțelept atonit, care era un purtător de Dumnezeu „prin har”. Cititorul ar trebui să se oprească din când în când să se gândească, ba mai mult, să se roage. S-ar putea chiar ca în unele locuri să aibă nevoie să citească de două ori.

În al doilea rând, dialogul trebuie citit păstrând în minte scopul pentru care a fost scris, adică practicarea unei vieți de rugăciune. Ar trebui ca de îndată să ne hotărâm a intra în întinericul dumnezeiesc al rugăciunii lui Iisus, Sinaul și Taborul unde Îl vom întâlni pe Dumnezeu. „Chemarea numelui lui Iisus este imediat urmată de prezența Sa, pentru că numele evocă o formă a prezenței Lui Iisus” (Paul Evdokimov). Această idee urmează cuvintelor Domnului: „unde sunt doi sau trei, adunați în numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor” (Matei 18, 20), la fel și cuvântului rostit de apostol „De aceea, vă fac cunoscut că nimeni nu poate să zică Domnul este Iisus, – decât în Duhul Sfânt” (1 Corinteni 12, 3). Când cineva rostește „rugăciunea lui Iisus”, Sfântul Duh coboară, ca un nor pe Muntele Tabor.

În al treilea rând, cititorul n-ar trebui să încerce să afle cine este monahul cu care am vorbit. S-ar putea să nu reușească și raționamentele lui ar putea fi greșite. Acelui sfânt stareț nu i-ar plăcea acest lucru.

În al patrulea rând, cititorul ar putea fi impresionat de numărul mare de citate din Sfinții Părinți. Totuși, trebuie subliniat faptul că Sfântul Duh, Care a locuit și a lucrat în Sfinții Părinți, locuiește și lucrează de asemenea în pururea veghetorii atoniți. Ei au, cu alte cuvinte, duhul părinților și astfel pot fi întotdeauna pătrunși de învățăturile lor, fără prea multă trudă și eforturi deosebite. Pe lângă aceasta, de multe ori în timpul discuției, înțeleptul pustnic, care s-a învrednicit a vedea pe Dumnezeu, și-a deschis cărțile sale (Sf. Grigorie Palama, Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia, etc.) pe care le păstra lângă el, comentând multe pasaje.

Dorința mea arzătoare este să existe cititori care să fie ajutați să practice rugăciunea lui Iisus, – rugăciune care a sfințit pe mulți alții –, pentru a putea fi și ei sfințiți.

Mă simt dator să-mi îndrept gândurile și spre preacuvioșii călugări, „imitatori ai dragostei dumnezeiești” care locuiesc în Muntele Athos, care au lăsat lumea și trăiesc adevărata lume, lumea transfigurată care îl cunoaște pe Dumnezeu Cel viu. Ei sunt mărturisitorii contemporani ai lui Hristos, „care s-au despărțit de această lume și care sunt de fapt morți față de ea”. Acești sfinți bărbați m-au sprijinit și ajutat de multe ori, m-au hrănit cu pâinea lor; și eu, care sunt sărac, le datorez atât de mult. Sunt sărac. Dar, dacă n-aș fi luat chiar și această puțină hrană, aș fi murit! Sunt flămând, totuși trăiesc prin harul lor, binecuvântările și dragostea lor.

Rândurile care urmează le sunt, astfel, dedicate acestor părinți care au cunoscut raiul în Sfântul Munte, ca recunoștință pentru marea lor dragoste – „în schimbul dragostei lor” –, și care au iubit pătimăș întreita nevoie: cea materială (sărăcia), cea duhovnicească (smerenia și ascultarea) și cea a trupului (curăția); acestor părinți care au trăit cu adevărat fericirile lui Dumnezeu; pentru că, devenind săraci cu duhul au ajuns bogați și devenind blânzi au moștenit pământul; au plâns și au fost mângâiați; au fost milostivi și s-au miluit; au devenit curați cu inima și L-au văzut pe Dumnezeu în toată puterea Lui; au devenit făcători de pace și s-au chemat fii ai lui Dumnezeu.

„Oh, Sfinți Părinți, binecuvântați călugări și pustnici, noi, cei ce suntem păcătoși, vă mărturisim pe voi binecuvântați, cei tineri pe cei bătrâni, fiii pe părinți, păcătoșii pe sfinți” (Sf. Nicodim Aghioritul).

Arhimandritul Hieroteos Vlachos.

Despre tăcere, cuvântare și viața călugărilor

Sfântul Munte este un loc de taină unde tăcerea, care este însăși veșnicia, vorbește intens, căci tăcerea este limbajul vieții viitoare. Precum sfinții îngeri au o putere mai presus de rațiune, pentru noi de

neconceput, prin care ei își transmit unii altora gânduri dumnezeiești (Sfântul Vasile cel Mare), în același fel îngerii pământești – care trăiesc în Sfântul Munte și se întrec cu cei cerești și netrupești în trăire și în rugăciune – au altă putere pentru a transmite ceea ce trăiesc. Și această putere este aceea a tăcerii care, mai ales la Sfântul Munte, este cea mai elocventă predică, „un îndemn tăcut”. Monahii de acolo nu vorbesc mult; trăiesc tainele lui Dumnezeu în tăcere și se adâncesc în apofatismul Ortodoxiei. Ascultă glasul lui Dumnezeu prin tăcere și primesc virtute. După Sfântul Simeon Noul Teolog „tăcerea buzelor, închiderea ochilor și asurzirea urechilor sunt pentru începătorii în viața duhovnicească cea mai rapidă cale de a ajunge la virtute.”

Tăcerea călugărilor este ziditoare. În Pateric citim următoarele: „Avva Theofil arhiepiscopul s-a dus odată la Schit. Și adunându-se frații, au zis lui Avva Pamvo: zi vreun cuvânt episcopului, ca să se folosească. Zis-a lor bătrânul: dacă nu se folosește de tăcerea mea nici de cuvântul meu nu poate să se folosească.”

Ar trebui să meargă cineva la Sfântul Munte cu intenția de a fi zidit prin tăcere. Pelerinului care știe cum să asculte această tăcere, totul îi va vorbi. Chipurile tăcute ale călugărilor, peșterile pustnicilor, mănăstirile pătrunse de atmosfera de pocăință, natura însăși precum și toate lucrurile neînsufleteite din jurul său, vor povesti multe și îi vor împărtăși învățături minunate. Acesta este felul în care Sfântul Munte vorbește „în tăcere”.

Dar uneori vorbesc și atunci zidesc sufletește, deoarece se fac pilde prin înșșiși viața pe care o duc. „Căci viața fără de cuvânt mai mult folosește decât cuvântul fără viață. Viața și tăcând folosește, iar cuvântul și strigând supără. Dar dacă și cuvântul și viața se vor întâlni, fac o icoană a toată filosofia” (Avva Isidor Pelusiotul). Pentru că Sfinții Părinți duc o viață sfântă și au devenit unelte ale Sfântului Duh, „trâmbițe mistice” ale Sfintei Treimi, ale Iubirii, ale Cuvântului și ale Înțelepciunii înalță, în orice cuvinte s-ar exprima. Au „cuvinte” să vorbească, deoarece faptele lor sunt din belșug. Și atunci când sunt întrebați, ei rostesc aceste „cuvinte”.

În Pateric, întâlnim foarte des următoarea cerere: „Părinte, spune-mi un cuvânt să mă mântui”. Un „cuvânt” rostit din sufletul pustnicului ca de la Duhul Sfânt, în limbajul pustiei, este considerat revelat și neîndoielnic; și cel care îl cere, îl primește ca pe un rod al harului, fără să îl explice în mintea sa. Acest „cuvânt” de la părintele înduhovnicit este de neapărată trebuință pentru cel care îl cere. „Cuvântul” vine dintr-un suflet ce este prieten al lui Dumnezeu, un suflet rănit de iubirea Sa, fiind rostit după măsura „setei” celui care îl cere. Precum Preasfânta Maică a Domnului a zămislit pe Cuvântul lui Dumnezeu și a dat naștere lui Hristos Dumnezeu și Omul devenind din această pricină, „bucuria întregii făpturi”, în același fel părinții, datorită curăteniei lor au zămislit cuvântul și l-au transmis celor care însetează după el, făcându-li-se pricină de bucurie.

„Au venit la Avva Fillic niște frați, care aveau cu ei câțiva mireni și i s-au rugat să le spună vreun cuvânt. Iar bătrânul tăcea. Și fiindcă îl rugau, le-a zis lor: Cuvânt voiți să auziți? Și i-au zis: da Avvo. Deci a zis bătrânul: acum nu este cuvânt. Când întrebau frații pe bătrâni și făceau cele ce le ziceau lor, Dumnezeu le da cum să grăiască. Dar acum, pentru că întrebă fără să împlinescă ceea ce aud, Dumnezeu a îndepărtat harul cuvântului Său de la bătrâni. Și ei nu mai au ce să grăiască, fiindcă nu este cel ce să lucreze. Și auzind frații acestea, au suspinat, zicând: roagă-te pentru noi, Avvo!”

Prin această pildă se vedește că înțelepciunea este rodul harului. Harul împodobește oamenii curați și sfinți, și „întrupează” cuvintele lor. Este clar deci, că înălțimea cuvântului este pe măsura însetării celui care îl cere iar monahii știu cum să „frângă” și cele mai împietrite inimi și să le întoarcă spre Dumnezeu, chiar dacă folosesc un reproș discret.

Așadar, dacă îi întrebi cu simplitate, cu smerenie și cu dorința de a asculta, vei auzi „licăririle” harului. Sunt cuvinte simple, smerite, totuși pline de înțelepciune și har, sunt cuvinte pline de duh.

În acest fel ei îl imită pe Hristos, care este atotputernicul Logos al Tatălui și în același timp întruchiparea tăcerii profunde. El a vorbit, dar de asemenea a păstrat tăcerea. Mișcarea lui Dumnezeu spre om este cu siguranță nu doar o revelare a Cuvântului ci și o „expresie a tăcerii”. Prin urmare mișcarea

omului spre Dumnezeu, ca și spre aproapele său ar trebui să se distingă prin acestea două. Te îndrepti spre Sfântul Munte cu intenția de a fi învățat mai mult prin tăcere și mai puțin prin cuvânt.

Monahii de la Sfântul Munte, pustnicii, aceste păsări cântătoare ale deșertului, trăiesc viața la apogeul ei. Ei sunt deja în rai. Sunt cu adevărat „purtători de Dumnezeu”, trăind viața lui Hristos „în vase de lut”, adică în trupuri istovite de nevoiță și de slujirea aproapelui. În acești monahi cineva ar putea vedea îndumnezeirea în faptă, ca să spunem așa, și nu îndumnezeirea învățată teoretic, de către cel lipsit de experiență în ale teologisirii. Ei trăiesc în același timp și credința și faptele. Pentru că, fără îndoială, credința fără fapte este o iluzie, dar faptele fără credință sunt idolatrie. Harul lui Dumnezeu, chipul lui Hristos, sunt întipărite pe fețele lor bătătorite de vreme. „Dansul” sfinților asceți „fuge de ceea ce este împotriva firii, arată ceea ce este al firii și devine vrednic de darurile ce sunt mai presus de fire” (Sf. Nicodim Aghioritul).

Când îi privești ai impresia că sunt nefericiți și triști. Însă atunci când liniștea lor interioară se revarsă, te copleșește. Acești sfinți nevoitori sunt asemeni stăvilarelor ce opresc apele. Dar când stăvilarul se rupe, apele își arată forța, inundând împrejurimile. Când gura pustnicului se deschide te „inundă” cu mireasmă. Gurile monahilor sunt „izvoare din care se revarsă miere și apă vie”. Ai putea crede că viețile lor sunt fără valoare, dar îți vei da seama curând că acești pustnici sunt „copaci ce ajung sus la cer”, dăruiți cu frunze ce aduc umbră, dându-ți adăpost și răcorindu-te. Ți-i imaginezi îmbrăcați în rase, de neclintit din tăcerea lor și nespălați datorită reținerii lor de la spălare (alousia). Însă foarte curând îi vezi ca „plante nemuritoare rodind fructe minunate”, „crini veșnic înfloriți și de-a pururi înmiresmați”, al căror parfum te umple de plăcere! Și toate acestea pentru că Hristos, viața cea adevărată, trăiește în ei. Viața lor este „ascunsă cu Hristos în Dumnezeu” (Coloseni 3, 3).

În fiecare călugăr atonit care calcă pe urmele Sfinților Părinți și trăiește potrivit învățăturilor lor, poți distinge, dacă porți în tine duhul lui Dumnezeu, împreună-lucrarea a două stări, în aparență opuse: cea a morții și cea a vieții. Viața izvorăște dintr-o moarte de zi cu zi, și moartea devine mai adâncă dacă te bucuri de viață. Cu cât sporește moartea morții (a păcatului), cu atât este mai deplin trăită viața în Viață (întru Hristos); și cu cât cineva trăiește mai deplin „Viața”, cu atât omoară moartea, până acolo încât acela ajunge să vadă în sine însuși Învierea și Înălțarea lui Hristos. Adică este omorât păcatul și se naște viața. Deci, s-ar putea spune că monahii se îmbracă cu moartea și dobândesc Viața. Sfântul Pavel scrie către Romani: „Știind că Hristos, înviat din morți, nu mai moare. Moartea nu mai are stăpânire asupra Lui. Căci ce a murit, a murit păcatului o dată pentru totdeauna, iar ce trăiește, trăiește lui Dumnezeu” (Romani 6, 9-10). Sfântul Nichita Stithatul scrie că la fel se întâmplă cu omul sfânt, devenit asemeni lui Hristos, deoarece este mort și îngropat pentru lume, trăind viața lui Hristos: „Cel ce a fost ridicat din moarte, a fost ridicat împreună cu Hristos. Dacă el a fost ridicat cu Hristos prin cunoașterea Sa și moartea nemaiaivând stăpânire peste Hristos, atunci nici peste acela nu mai are stăpânire moartea necunoaștinței. Astfel că el nu mai trăiește pentru trup și pentru lume, fiind mort față de mădularele sale și față de grijile lumii, dar întru el trăiește Hristos, fiind sub legea harului Sfântului Duh, iar nu sub legea cărnii, adică el și-a oferit mădularele sale ca arme ale dreptății lui Dumnezeu Tatăl”.

Chiar și în călugării ajunși la cele mai înalte stări de înduhovnicire se regăsește împletirea dintre odihnă și lucrare. După Sfântul Maxim, ei trăiesc un „repaus în veșnică mișcare” și o „mișcare neclintită”. Rămân „în Hristos” și se mișcă neîncetat spre o cât mai desăvârșită bucurie de El, deoarece Hristos este nestemata cea de mare preț. Sfântul Grigorie de Nyssa lămurește acest lucru: „Ciudat lucru este că repaosul și mișcarea pot sta la un loc. Căci cel ce urcă deloc nu stă, iar cel ce stă nu urcă; dar aici urcarea este împlinită prin a rămâne în aceeași stare, înțelegând prin aceasta cu cât unul rămâne statornic și neclintit în bine, cu atât străbate mai mult din calea virtuții”. Adică rămâne statornic în bine, mișcându-se în același timp. Se află într-o continuă mișcare și totuși rămâne în Hristos. Este setea neîncetată după Hristos, dar în același timp și sațietatea dumnezeiască. Un monah a spus odată: „Ceva ciudat mi se întâmplă. Sunt înfometat și totuși mă simt sătul”. Însă pentru omul lui Dumnezeu acest lucru nu e deloc ciudat. Aceasta este „desăvârșita dar totuși nedesăvârșită desăvârșire a celui desăvârșit” de care vorbește sfântul Ioan Scărarul.

Viața călugărului devine neconținut viața Cuvântului lui Dumnezeu, viața lui Hristos. Silindu-se călugărul viețuiește pe deplin „vârstele” lui Hristos. Hristos este Întrupat în el, făptuiește minuni, îndură Patimile, Învie și Se Înălță. Trăind, de aceea, în Hristos, ajunge nu doar la unificarea lumii sale interioare ci

și a celei din jurul său. Trece peste toate deosebirile, ridicându-se la o stare mai înaltă decât cea de dinainte de Cădere – devine asemeni lui Adam cel dintâi. Sfântul Maxim amintește cele cinci deosebiri pe care Adam nu le-a învins, pe când omul reușește acum să le depășească cu ajutorul lui Adam cel Nou, adică a lui Hristos. El poate trece peste deosebirea dintre creat și necreat, dintre minte și simțuri, cer și pământ, rai și lume, dintre bărbat și femeie. Trecând-o pe ultima dintre ele, continuă să o depășească pe prima, cea dintre creat și necreat. Un sfânt al lui Dumnezeu se dăruiește pe sine întreg și dăruiește lumea întreagă lui Dumnezeu, arătându-se prin aceasta cel mai mare binefăcător al firii omenești.

La Sfântul Munte m-am apropiat odată de un astfel de stareț (Gheron), un stareț care gustă deplinătatea nesfârșită a milostivului Dumnezeu. Locuind într-o crăpătură a pământului, el a depășit toate tiparele acestei lumi. Nu există cuvinte care să-l poată descrie. Dacă îi spui înțelept, spui prea puțin, numindu-l nebun nu cuprinzi pe de-a-ntregul măsura nebuliei sale pentru Hristos – pur și simplu nu știi cum să-l descrii. Pentru că a ieșit din măsurile acestei lumi și se îndreaptă spre depărtările veșniciei. Atinge dumnezeiescul foc și este pur și simplu în flăcări, arzând acum de Lumina necreată. Ore întregi, în timp ce vorbești cu el, ai impresia că va fi aprins și că va fi mistuit. Crezi că va dispărea complet din fața ta precum proorocul Ilie în carul cu foc. Chiar în momentul în care îți vorbește, crezi că se va urca la cer, ca Domnul care, „pe când îi binecuvânta, S-a despărțit de ei și S-a înălțat la cer” (Luca 24, 51). Și totuși nu se întâmplă nimic din ceea ce ai crezut. Se întâmplă altceva, ceva ce simți în timp ce-ți vorbește despre lucruri privitoare la viața duhovnicească. Este asemenea „uimirii” care i-a cuprins pe apostoli pe muntele Tabor. „...un nor luminos i-a umbrat pe ei, și iată glas din nor zicând: «Acesta este Fiul Meu Cel iubit, în care am binevoit; pe Acesta ascultați-L» și, auzind ucenicii au căzut cu fața la pământ și s-au umplut de spaimă.” (Matei 17, 5-6). În timp ce vorbește, Duhul Sfânt coboară dintr-o dată, învăluindu-te, prinzându-te. Te cuprinde teama, dar și dorința de a rămâne acolo. Ascultând cuvintele lui simple și liniștite, îți amintești de Hristos vorbind ucenicilor pe înălțimea unui munte sau într-o corabie, pe mare. Sfântul îți vorbește într-adevăr de pe „muntele” teoriei (vederii lui Dumnezeu) și de pe marea veșniciei, dincolo de lucrurile banale și omenești, dincolo de ceea ce ești.

M-am apropiat de acest Gheron într-o zi. Știam că era un adevărat „teolog”. Nu avea cunoaștere despre Dumnezeu, ci „cunoașterea lui Dumnezeu”, care este neajunsă celor mai mulți oameni! „Căci cu adevărat munte înălțat pieptiș și greu de urcat este cunoașterea lui Dumnezeu. Și mulțimea poporului de-abia ajunge la poalele ei.” Doar Moise a fost în stare să urce muntele vederii lui Dumnezeu. Și Gheron era și el, asemeni lui Moise, unul care L-a văzut pe Dumnezeu.

La început m-am simțit stângaci. Despre ce aș putea să vorbesc cu el? Ce aveam noi în comun? Eram noi pe aceeași treaptă? Noi ceilalți suntem la primul stadiu al „filosofiei practice” (curățirii), în timp ce el a trecut deja de la „contemplarea naturală” (iluminarea minții) la „teologia mistică” (cunoașterea lui Dumnezeu) adică la cunoașterea veșnică. Noi suntem plini de patimi, în timp ce el e tronul aurit al Împăratului. Noi închipuim iadul, el e desfătarea Raiului.

Dar în timpul discuției noastre pustnicul a coborât din înălțimea sa și m-a ridicat pe mine mai sus. S-a deșertat pe sine și m-a îmbogățit pe mine. „Deși a fost odată bogat, a devenit sărac, ca să pot fi și eu bogat prin sărăcia lui”. Pentru că întotdeauna unitatea presupune o mișcare înspre exteriorul sinelui de ambele părți, același lucru se întâmplă și în unirea cu Dumnezeu. Survine o mișcare de la Dumnezeu înspre om ca și o mișcare de la om înspre Dumnezeu. Aceasta este trăsătura distinctivă a dragostei dumnezeiești. „Teologii numesc dumnezeirea uneori forță erotică, alteori dragoste, și alteori ceea ce este dorit și iubit. Prin urmare, ca forță erotică și ca dragoste, divinul însuși este subiect de mișcare; și fiind ceea ce este dorit și iubit cu intensitate, atrage spre el tot ce este receptiv la această forță și dragoste” (Sf. Maxim Mărturisitorul). Același sfânt părinte spune mai departe: „Această dragoste dumnezeiască extatică îi silește pe cei ce iubesc să nu-și aparțină lor ci celor pe care îi iubesc. Aceasta este arătată la cele de deasupra prin grija față de cele de mai jos, la cei ce se află în aceeași stare prin sprijinul pe care și-l dau unii altora și la cei mai de jos prin aceea că sunt întorși mai întâi de toate numai înspre dumnezeire”. Cu alte cuvinte Sfântul Maxim Mărturisitorul arată o așezare despre care Sfântul Dionisie Areopagitul spune: „erosul dumnezeiesc este și extatic, nelăsând pe cei îndrăgostiți să fie ai lor, ci ai celor de care sunt îndrăgostiți. Și arată pe cele superioare, purtătoare de grijă pentru cele inferioare, și pe cele de același grad susținându-se una pe alta, și pe cele inferioare într-o întoarcere dumnezeiască spre cele dintâi”.

Voi păstra întotdeauna în minte ba mai mult, în inimă, fiecare minut al acelei conversații. Ceea ce urmează este prezentarea întâlnirii și a dialogului nostru.

Apus de soare în Muntele Athos

Soarele cobora spre vest. Diminețile în muntele Athos sunt înmiresmate, fermecătoare. Întunericul nopții se împrăștie în timp ce călugării sunt la Katholikonul (biserica cea mare) Sfintelor Mănăstiri, cântând „Slavă Ție, Celui ce ne-ai arătat nouă lumina”. S-ar putea spune că cele ce alungă întunericul sunt vocile melodioase, răsunând blând și ritmul cald al clopotelor. După-amiezile la Athos sunt și ele liniștite. O zi de strădanie a trecut și noaptea își împrăștie vălul în care monahul va ascunde multe lupte, lacrimi îmbelșugate și multe nevoițe duhovnicești. Soarele cel văzut coboară spre asfințit dar Soarele Cel ce se află în inimile nevoitorilor nu se stinge. În inimile lor cu totul curate, neumbrite de norii patimilor își are locul o zi veșnic luminoasă. O, apusul de soare la Athos! Apus plin de farmec, plin de har, învăluit în liniște.

După vecernie unii monahi, mișcându-se încet, cu capetele aplecate, ies din Katholikonul Sfintelor Mănăstiri sau din micile capele ale schiturilor să se odihnească în aerul curat, așezându-se pe o bancă din piatră și meditănd asupra dulcelui nume al lui Hristos. Vor și stăruie să-și înscrie în inimile lor literele de aur ale rugăciunii. Sunt furat de aceste ceasuri de liniște, când până și natura este calmă, când chiar și valurile mării abia se aud lovindu-se de stânci, când regele soare zugrăvește cerul în toate culorile. Natura la Athos are un farmec deosebit, dat de rugăciune și de sfințenie. Într-adevăr, harul necreat pătrunde prin suflet, în trup, întinzându-se până și la firea negânditoare și la întreaga zidire. Aici nu se vede ceva sălbatic, nici măcar nu există ceva sălbatic, totul e liniștit. La Athos toate zilele și nopțile ard în rugăciune. Chiar și natura este îmblânzită de glasurile frumoase ale călugărilor, de sunetul clopotelor și de smerenie! „Aici apa este mai bună, aerul este mai blând și adierea lui mai caldă, învăluindu-ne pe noi cei reci; pretutindenea vezi păduri ce se înalță dese, cu copaci veșnic verzi care încântă privirea; vezi măslini, viță-de-vie, dafini, mirt și tot felul de pomi. Nevoiața tăcută, care pe unii îi hrănește iar pe alții îi desfată, a curățat acest pământ de blestem” (Eugen Boulgaris).

Nu mă simt atras în mod deosebit de către natură. Însă la Sfântul Munte aceasta are un har deosebit. Ar putea să o privească cineva cu ochii monahilor purtători de Dumnezeu și să se lumineze. Ar putea să o privească, contemplându-o nu cu ochii sau cu mintea ci cu inima înduhovnicită. Și inima știe cum să iubească și să aprecieze lucrurile. S-ar putea ca tăcerea în plinătatea ei să joace un rol foarte important, dacă „viața care este lipsită de temeri, datorită credinței sale în Dumnezeu se mișcă din fire spre o înțelegere a creației lui Dumnezeu” (Sf. Grigorie Palama).

Urcându-mi propriul Tabor

Apus de soare la Athos – în timp ce soarele se pregătea să apună, eu urcam pregătindu-mă să răsar! Apusul soarelui m-a găsit urcând cu mare greutate o potecă strâmtă și abruptă spre... răsărit! Săraci în credință, găsim cu greu o bucurie în astfel de urcușuri către cei plini de credință, care au purtat hotărârea lor eroică de a renunța la lume cu toate atracțiile și plăcerile ei, și care au îmbrățișat nevoiața. Urcam undeva pe partea de nord a Athosului. Voiam să pun în practică cuvintele sfântului Ioan Hrisostom: „Până-ți este dorința caldă, îndreaptă-te spre acești îngeri și fă-o mai caldă. Pentru că vorbele omenești nu vor putea să-ți aprindă inima așa cum o poate face vederea lucrurilor dumnezeiești”.

De-a dreapta și de-a stânga, se ridicau stânci impenetrabile cu vârfurile lor ascuțite, parcă străpungând cerul, precum o fac vocile și viețile „locuitorilor” Sfântului Munte. Mergeam aplecat, cu rugăciunea lui Iisus pe buze, în inimă, înlăuntrul ființei mele. Pentru că acesta este felul în care ar trebui vizitat Sfântul Munte, cu sentimentul unui simplu pelerin. La mică distanță de potecă, printre stânci, se puteau vedea case mici, chilii de pustnici. Unele dintre ele sunt în peșteri, altele ies puțin înafară, și când le privești ai senzația că vor cădea în mare. Înlăuntrul acestor grote trăiesc albinele duhovnicești, gătind mierea dulce a isihiei. Imnul pe care sfântul Nicodim l-a compus pentru părinții atoniți mi-a venit atunci în minte și am început să-l cânt. „O, albine alese de Dumnezeu, ce-și fac în grotele și peșterile pământului din Sfântul Munte chilii de ceară, pline de mierea cea mai dulce a liniștii.”

Chilii asemănătoare există și în partea de sud a Muntelui, cunoscută sub numele de Karoulia. Acolo, spectacolul este incomparabil mai uimitor. „Pe suprafața roșiatică a stâncilor, care dau impresia că sunt învelite în rugină, multe locuințe atârnă una de alta, în vârf, la o înălțime ametoitoare. Unele dintre ele sunt peșteri cu intrarea închisă de pereți, având doar o mică deschizătură. În altă parte, o proeminență a stâncii a dat posibilitatea unui pustnic curajos să construiască un paraclis îngust, una sau două chilii și o grădină strâmtă din care o pădure minunată de chiparoși a înflorit din solul adus din alt loc, dând o imagine exotică peisajului. Culoarea pură în care sunt îmbrăcate toate aceste locuri ascunse dă impresia că ele arată ca niște cuiburi de pescăruși. Schimnicii comunică între ei prin poteci, invizibile de pe mare. Dar să urci pe ele înseamnă să iei o hotărâre foarte îndrăzneată. Sunt mulți dintre pustnici care n-au ieșit din ograda strâmtă de ani de zile. De aceea în schiturile mai mari există cimitire, iar în peșteri firide unde sunt păstrate rămășițele fraților; pe fruntea fiecărui craniu este înscris numele fratelui și data morții sale.” (Photis Kontoglou).

Acești pescăruși duhovnicești, porumbeii raiului care îl trăiesc pe Dumnezeu și se înalță până la al treilea cer, sunt răspândiți de o parte și de alta a stâncilor. Oricine urcă poteca aceea strâmtă din partea de nord a Muntelui, pe care o urcam și eu la apus, observă același spectacol. Și se înfioară. Simte harul lui Dumnezeu răcorindu-l și în același timp mistuindu-l ca „rugul aprins” al lui Moise. Îi vin în minte imagini cu părinți înaintași, care au trecut prin acel loc și acum dorm în pace și liniște, așteptând vocea Arhanghelului anunțând venirea Mirelui căruia vor fi dăruți spre nuntă; incontestabil inima lui este departe de lume și de toate plăcerile ei. Ei au luptat aici o viață întreagă ca să poată găsi pacea, și au aflat-o. Acum se odihnesc în sânul lui Avraam. Glasul lui Hristos, „n-a murit ci doarme” (Matei 9, 26) sună încet în aceste locuri izolate.

Urcam cu gânduri și simțăminte deosebite. Întregul ținut era stăpânit de liniște. Foarte rar puteai auzi păsări sălbaticе zburând pe deasupra și ciripind, sau chiar privighetori cântând. „Athosul hrănește privighetori multe și minunate” (Sf. Nicodim Aghioritul). Din când în când se putea auzi sunetul unor bubuituri înfundate. Mergând, am ajuns la o căsuță, unde am zărit un pustnic care încerca să spargă o piatră.

— Binecuvântează, Gheron, am spus.

— Domnul să te binecuvânteze, mi-a răspuns.

Acesta este salutul la Muntele Athos. Când ceri binecuvântare, îți răspund: „Domnul să te binecuvânteze”. Cunosc foarte bine importanța lui Hristos pentru viața duhovnicească. Își cunosc, de asemenea propriile slăbiciuni. Domnul este dorirea lor și locuința lor adevărată. Îi repetă foarte des numele pentru că trăiesc în prezența Lui. El este Cel ce „doarme cu ei, se trezește cu ei, le îndulcește și le încântă inima prin mângâierea Sfântului Duh”.

— Ce faci acolo, Gheron?

— Încerc, fiule, să sparg bolovanul acesta ca să fac un mic rezervor, să adun apa de ploaie, pentru a putea bea puțin. Anul trecut am suferit mult de sete.

— Dar e o muncă foarte grea! Cu atât mai mult fără uneltele potrivite.

— Ce pot face? Trupul are nevoie de apă. Mă va ajuta Dumnezeu. Putem să nu avem nimic aici, în pustie, dar de puțină apă este nevoie. Vino în chilie, să o binecuvântezi pentru mine.

Eu, să binecuvântezez chilia celui binecuvântat, m-am gândit! Necurățitul să sfințească pe cel curat! Am intrat în chilie încet, cu mare grijă. În chilia unui pustnic intri cu teamă, ca într-un loc de taină. Era murdar, neîngrijit. Dar acestea sunt lucruri fără importanță pentru atletul lui Hristos. Cum să găsești timp pentru un astfel de lucru? Mi-a adus apă și puțin rahat, semne ale dragostei lui. Într-adevăr, în pustia aceea înțelegi dragostea curată și sinceră. Întreaga inimă a monahului se regăsește pe tava aceea mică cu puțină apă și dulceață! El îți dăruiește totul.

— Ai venit din lume?

— Da.

— Cum e acolo?

Aceasta e întrebarea obișnuită pe care o auzi la Athos. De această dată, totuși, este de mare importanță. Asta pentru că cel ce a întrebat a lăsat lumea, ce se îndreaptă spre distrugere, acum cincizeci de

ani și nu s-a mai întors. Deci, pustnicul știe foarte bine ce înseamnă „lumea”. Este zidirea lui Dumnezeu dar în același timp devine înșelătoria celui rău. Nu l-a înșelat diavolul pe Adam folosind lucrarea mâinilor Lui? Câți dintre noi nu pățesc la fel?

— Lumea, Gheron, s-a îndepărtat de Dumnezeu. Nu-și mai amintește de El, nici nu mai trăiește după poruncile Lui. Bisericele sunt goale, în schimb toate locurile diavolului sunt pline. Oamenii și-au părăsit duhovnicia și au umplut spitalele de boli mintale. Slujbele lor le aduc numai neliniște și toate grijile lor sunt lumești. Azi avem alegeri, mâine guvernul cade, poimăine mitinguri. Citesc doar ziare și sunt indiferenți față de Scriptură. Ore întregi urmăresc filme inspirate de diavol, care îi adorm, și nu învață din Viețile Sfinților...

— O, lumea aceasta nefericită, a răspuns pustnicul. E condusă de către diavol. Zilnic aduce lucruri și întâmplări ca să alunge amintirea lui Hristos din mintea oamenilor. Îi face să nu se mai uite la ei înșiși și să nu le mai pese de mizeria lor interioară. Îi face mai interesați de alții de cât de ei înșiși. Aceasta este fuga de la Dumnezeu și teama despre care ai vorbit mai devreme. Adam a păcătuit, s-a ascuns, a fugit de la Dumnezeu și apoi au urmat toate suferințele. Același lucru îl fac și oamenii. Mă rog fierbinte pentru mântuirea întregii lumi. „Doamne Iisuse Hristoase, ai milă de mine și de lumea Ta”. Toată noaptea mă rog ca Dumnezeu să-și arate mila Sa către lume. Aceasta este menirea noastră în aceste vremuri tulburi. Sorții cad asupra noastră să devenim martiri.

Pustnicul mi-a mai spus și altele. De câte ori vizitezi Athosul auzi felul acesta de înțelepciune la fiecare pas. I-am mulțumit, am cerut binecuvântare, l-am rugat să mă pomenească în rugăciunile sale și gânditor, am ieșit din chilia care-i este acum mormânt, dar din care va fi înviat în viața adevărată.

Întâlnirea cu pustnicul

Mi-am continuat drumul spre înălțimi, spre muntele schimbării mele la față. Și în sfârșit, cu mare greu am ajuns la locul pe care doream să-l vizitez. Am stat puțin afară să mă răcoresc.

Chilia unui pustnic, m-am gândit, nu este doar un loc de taină ci și un „sălaș ceresc”. Cel ce sălășluiește acolo și se ocupă cu isihia și rugăciunea este un Apostol al lui Hristos. Sfântul Grigorie Palama spune aceasta într-una din omiliile către tesaloniceni, unde și-a luat ca pricină împrejurarea în care Sfântul Apostol Toma nu s-a învrednicit a-L vedea pe Hristos Cel Înviat, nefiind cu ceilalți Apostoli în Duminica Învierii. Dar L-a văzut pe Domnul după opt zile, când era împreună cu ceilalți Apostoli. Și spune Sfântul lui Dumnezeu: „Duminica după Sfânta Liturghie, ai grijă să găsești pe cineva care urmează Apostolilor lui Hristos și rămâne retras, în rugăciune tăcută, cântând psalmi și dorindu-L pe Hristos. Dacă îl găsești, intră în chilia lui cu credință ca într-un loc sfânt, pentru că are puterea sfințitoare a Sfântului Duh. Și rămâi acolo cât mai mult, vorbește cu el despre Dumnezeu și cele cerești și cu smerenie cere povățuire și ajutor prin binecuvântarea lui. Atunci, Domnul Iisus va veni și la tine nevăzut, așa cum a venit și la Toma. El va da pace sufletului tău, îți va înmulți credința, te va sprijini și te va număra printre aleșii Împărăției Cerurilor”.

Urmând povățuirea Sfântului, m-am apropiat de chilie privind-o ca pe un loc tainic. Înăuntru am avut senzația că Gheron era un Apostol al lui Hristos, care L-a văzut deja pe Mântuitorul și era în lăcașurile Ierusalimului Ceresc. Așa încât a devenit Dumnezeu după har și este părtaș energiilor necreate ale lui Dumnezeu, având tot ceea ce are Dumnezeu, înafară de Ființa Sa. „Toate cele ale lui Dumnezeu le are cel îndumnezeit prin har, fără numai Ființa Sa” (Sf. Grigorie Palama). Cum aș putea să-l văd altfel decât Dumnezeu vorbește despre el în acest fel, prin Sfântul Grigorie ? Am vrut, asemeni lui Toma să-L văd pe Hristos, de aceea am hotărât să mă apropiu de el cu smerenie și pocăință și să împlinesc orice mi-ar fi spus. După cum își va da seama și cititorul, datorită acestei discuții despre Dumnezeu și lucrurile cerești, am simțit o pace adâncă revărsându-se în sufletul meu...

Am bătut la ușa colibei sale. O liniște nesfârșită domnea acolo, lucru ce m-a înfricoșat puțin. S-au auzit niște pași mărunți. Ușa s-a deschis tăcut și unul din ucenici s-a ivit în fața mea.

— Binecuvântați !

— Domnul !

— Aș vrea, dacă se poate, să-l văd pe Gheron. E ocupat?

Trebuie să fi foarte discret atunci când vizitezi un pustnic. S-ar putea să-l întrerupi din rugăciune. Ar putea fi în răpire dumnezeiască, pe Muntele Tabor, și tu l-ai aduce înapoi în lumea zgomotoasă. Ar fi cel mai mare rău pe care i l-ai putea face. N-ar fi necăjit dacă l-ai insulta, ci dacă l-ai aduce jos de pe munte. Dar în același timp ar fi cel mai bun lucru ce l-ai putea face pentru tine, căci te-ar umple de mireasmă dumnezeiască! Strălucirea pe care a dobândit-o te va orbi. „Se înalță din rugăciune arzând” (Sf. Grigorie Palama) la fel cum ardea și Moise când a coborât de pe Sinai, iar israeliții nu l-au putut privi, pentru că era asemeni fierului după ce se scoate din foc.

Trăiești „o scânteie de nemurire”.

— Să întreb, a răspuns ucenicul. S-a întors după câteva minute.

— Gheron e bolnav, dar se va ridica să te primească. Să intrăm, dacă dorești.

Am stat puțin cu acest monah tânăr. Am fost mișcat de prezența lui în acel loc aspru, de viața și tinerețea lui în chilia aceea sărăcăcioasă. Nu-l știam, dar am simțit admirație pentru el.

— Sunteți mulți aici? Am întrebat.

— Gheron și trei ucenici ai lui.

— Am vrut să discut câteva lucruri ce mă preocupă. De aceea am venit în locul acesta singuratic.

— E bine că ai făcut așa. Cu astfel de gânduri ar trebui să vină pelerinii aici! Unii vin doar din simplă curiozitate. Vin să-l vadă pe Gheron în persoană, și apoi se mândresc că l-au văzut. Aceștia îl obosesc foarte mult. Îi simte ca pe niște vizitatori la grădina zoologică, ca pe niște turiști. Așa că e bine pentru tine să-l întrebi de cele duhovnicești și să-i spui ce te frământă. Și trebuie să știi că nu vei asculta vorbe goale. El vorbește din experiență. Gheron trăiește aceste lucruri și vorbește despre unele dintre ele celor ce-l vizitează, pentru a-i ajuta.

Abia am terminat că Părintele a apărut înaintea mea. A fost ca soarele răsărind brusc! Ca primăvara ce revarsă bucurie. Ca o lumânare în întuneric! Barba albă i se revărsa ca o cascadă pe față. Ochii lui pătrunzători, strălucitori, luminau. Rar am văzut astfel de ochi transfigurați. Sfântul Grigorie Palama spune că Apostolilor, înainte de a vedea Lumina Necreată de pe Tabor, ochii le-au fost schimbați prin puterea Sfântului Duh, pentru a o putea vedea: „Înțelegi? În fața acelei lumini orbi sunt ochii celor ce văd după fire. Așadar nici nu va simți acea lumină nici nu o va vedea privirea simplă, ci doar schimbată prin puterea Sfântului Duh. Aceia au fost schimbați și această schimbare, care nu a fost desăvârșită, ci a fost cea pe care a putut să o ia firea noastră muritoare, au primit-o de la Dumnezeu, prin unirea cu Cuvântul”.

Și acest Părinte, care adeseori a văzut lumina Taborului, avea privirea transfigurată de această experiență, schimbarea fiind evidentă și binecuvântată.

— Binecuvântați, am spus, aplecându-mă să-i sărut mâna ce purta urmele multor nevoințe. Dar el s-a aplecat mai jos și a fost primul care mi-a sărutat mâna.

Am rămas șocat.

— Dar, părinte, de ce mi-ai făcut asta mie, unui nevrednic slujitor al lui Dumnezeu, unul din turmă?

— Ah, tu ești preot și ai harul lui Dumnezeu. Ce am eu mai mult decât tine?

— Noi, cei ce trăim în această lume slabă suntem plini de păcate, în timp ce tu, în pustie, te bucuri de harul lui Dumnezeu. Te-ai făcut tronul Său aurit, heruvimul arzător. Scripturile sunt „întreit scrise înlăuntrul inimii tale, astfel că tu ai mințea lui Hristos” și ai devenit „sălașul viu al lui Hristos în duh” (Sf. Grigorie Teologul). De ce mi-ai făcut aceasta?

Mă plângeam de parcă aș fi fost copleșit. Și într-adevăr eram covârșit de sfințenia și de smerenia sa. Adeseori suntem mai adânc mișcați de smerenia cuiva decât de spusele sale! Dragostea lui este mai spărgătoare decât criticile sale!

— Îmi pare că nu cunoști felul în care gândim în pustie, a spus, plecându-și capul. Una dintre caracteristicile isihiei este conștientizarea păcatului. Cel ce veghează asupra lui însuși în fiecare zi, vede asemenea stări păcătoase, asemenea ispite ale diavolului înlăuntrul său, încât se simte cu adevărat cel mai rău dintre păcătoși. Crede-mă părinte, oricine intră în chilia mea este mai sfânt decât mine. Este un înger al lui Dumnezeu.

...N-am spus nimic. M-a prins de mână și, călăuzindu-mă cu mare dragoste ca și cum aș fi fost orb, m-a dus înspre paraclis. M-am simțit în acel moment ca un nevăzător în fața luminii arzătoare a soarelui, neputincios în fața unui uriaș, un copilăș în fața unui bătrân înțelept! Prima lui faptă a fost preludiul alteia care a venit puțin mai târziu. Cât de sigur m-am simțit cu el! Ce har negrăit! Chiar și acum îi simt mâna caldă!

Am pășit prin două uși joase, unde trebuie să te apleci ca să poți trece. Totul aici e plin de smerenie. În chilia unui pustnic ar trebui să intri întotdeauna aplecat. Ar trebui să uiți cine ai fost sau cine ești. Aici nu este loc pentru oamenii egoiști, care cred despre ei că sunt cineva. Am ajuns într-un mic paraclis. M-a dus să mă închin la icoanele de pe iconostas și înaintea Sfintei Mese din Sfântul Altar, în timp ce el aprindea candelile, cântând troparul sfântului căruia îi era închinată biserica.

Primul lucru pe care ți-l vor spune, în oricare mănăstire sau schit intri, este să te închini la icoanele bisericii și primul semn de prietenie este să-ți dea Sfintele Moaște să te închini. Ele sunt cel mai important lucru într-o colibă săracă. O îmbogățesc! Moaștele Sfinților, care sunt păstrate cu atât de mult respect arată lipsa sfinților din lume dar și prezența lor „prin har”. Când sufletul Sfântului părăsește trupul și își atinge desăvârșirea, întreg trupul primește harul dumnezeiesc. Așa se explică minunile sfințelor moaște și mireasma lor. În acest mic paraclis, Gheron și ucenicii lui simt bunătatea lui Dumnezeu și sunt părtași Cinei celei de Taină.

Mai târziu m-a dus într-un loc care, mi-a spus, era camera lui de zi. Acolo erau câteva scăunele și câteva cărți ale Sfinților Părinți: Filocalia, Scrierile Părinților pustiei, Sfântul Isaac Sirul, Sfântul Efrem Sirul, Sfântul Grigorie Palama, etc. Ne-am așezat pe două scăunele. M-a chemat să vin lângă el, și apoi a fost cuprins de tăcere. Evident se ruga la Dumnezeu să mă lumineze pentru a mă putea vedea pe mine însumi, dar să-l lumineze și pe el pentru a putea spune ceea ce era nevoie.

Convorbire cu Gheron despre rugăciunea lui Iisus

Părinte, am început cu o voce joasă, în ultima vreme mă simt cuprins de o dorință puternică, sădită de Dumnezeu, cred, de a fi curățit. Văd patimile luptându-se înlăuntrul meu, văd cum inima mea este ca o junglă ce hrănește multe fiare, stăpânită de diavol, care-și face toate poftele. Vreau să mă eliberez de această stare înspăimântătoare. Aș vrea să-i dăruiesc sufletul meu doar lui Dumnezeu, aș dori să mă lumineze. Vicleanul diavol l-a chinuit destulă vreme. Așa că vreau să fiu curățit dar nu știu cum. Mă auzi, Gheron? Vreau să fiu curățit! Arată-mi cum! Sunt gata să ascult fără crâcnire orice mi-ai spune!

Am început încet, dar am ajuns să strig și să plâng. Ultimele mele cuvinte s-ar putea să fi sunat ca tunetul în urechile pustnicului, atât de puternice au fost! A păstrat o vreme tăcere. M-a privit cu multă dragoste; numai monahii au acest fel de dragoste și știu cum să o arate. Mi-a dat impresia că nu trebuia să mă tulbure această grijă, căci era binecuvântată.

— Este vădit, a spus, că atunci când trăim o astfel de stare Duhul Sfânt se sălășluiește și lucrează înlăuntrul nostru. Așa facem primii pași pe calea vederii lui Dumnezeu (theoria). Dacă vederea desăvârșită a luminii necreate este o nemaipomenită încântare pentru suflet, pocăința și conștientizarea păcătoșeniei noastre este pentru el „mistuirea focului”. Pocăința și dorința de curățire a sufletului de patimi este o clipă de har. Numai când harul intră înlăuntrul nostru putem vedea mizeria, ne putem da seama cât de departe suntem de Dumnezeu și luptăm să ne unim cu el. Noi nu putem avea aceste gânduri și aceste dorințe dacă harul lui Dumnezeu nu ne cercetează.

Era un îndrumător înțelept, un duhovnic experimentat, un om cu adevărat plin de har. Știa, asemeni celui mai bun doctor, cum să te liniștească, să-ți dăruiască pace, să-ți dea o doctorie liniștitoare, nu pentru ca să te lase mulțumit în egoismul tău, ci ca să te dezlege de el, să te vindece.

— Odată lămurit acest lucru, a spus el mai departe, trebuie să-ți arăt unele mijloace sau, mai bine zis, cel mai simplu mijloc. Să nu crezi cumva că am să te împovărez cu lucruri foarte grele. Rugăciunea lui Iisus, „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul”, strigătul neîncetat spre Dumnezeu Mântuitorul nostru, ne curăță sufletul. Toată mântuirea noastră se sprijină pe chemarea lui Iisus și

unirea cu El. Să-L chemăm și El ne va vindeca prin venirea Lui. Să gemem ca un om bolnav și El, ca un doctor, va veni iubitor în ajutorul nostru. Să strigăm ca cel ce a căzut între tâlhari și Bunul Samarinean va veni să ne curețe rănila și să ne călăuzească spre han, adică spre vederea luminii (theoria) care ne mistuie întreaga ființă. Când Dumnezeu coboară în inima noastră, El biruie diavolul și curăță răutățile pe care acesta le-a făcut. Biruința asupra diavolului este, de aceea, biruința lui Hristos în noi. Să facem ceea ce ține de partea omenească, adică să-L chemăm pe Hristos, și El va face ceea ce ține de partea dumnezeiască, va birui asupra diavolului și îl va izgoni. Așadar să nu urmărim să facem noi înșine cele dumnezeiești și să ne așteptăm ca Dumnezeu să le facă pe cele omenești. Trebuie să înțelegem bine acest lucru, noi facem cele omenești, rugăciunea lui Iisus, și Dumnezeu cele dumnezeiești, adică mântuirea noastră. Întreaga lucrare a Bisericii este colaborarea dintre divin și uman.

I. Semnificația rugăciunii lui Iisus

Dacă am înțeles bine, omul biruiește mai ales prin nevointă, priveghere și rugăciunea lui Iisus. Permite-mi totuși o întrebare. Nu o pun pentru că sunt de acord cu ea, ci pentru că aud multe obiecții despre rugăciunea lui Iisus. Se spune că rugăciunea lui Iisus și felul în care este practică este o yoga creștină și este legată de prototipurile religiilor orientale. Ce părere ai despre aceasta?

— Se pare că cei ce spun asta sunt complet ignoranți față de starea de deplinătate a harului din Biserica noastră, și pe care noi îl primim prin rugăciunea lui Iisus. Ei nu l-au trăit, de aceea nu îl cunosc. Deci n-ar trebui să-i acuze pe cei ce l-au cunoscut. Susținând acestea hulesc și împotriva Sfinților Părinți. Mulți dintre Părinți au luptat pentru rugăciunea lui Iisus și au susținut cu tărie însemnătatea ei. Atunci? Au căzut ei în greșală? A greșit Sfântul Grigorie Palama? Ei sunt indiferenți chiar și față de Sfânta Scriptură. Orbii au rostit cuvintele: „Fiul lui David, ai milă de noi” (Matei 20, 30), ceea ce înseamnă „Iisuse, ai milă de noi” și le-a fost redată vederea; leproșii au spus-o și s-au vindecat de lepra lor (Luca 4, 27) etc. Rugăciunea „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul” are două puncte de sprijin: cel dogmatic – recunoașterea Dumnezeirii lui Hristos, și cel de cerere – rugăciunea pentru mântuirea noastră. Cu alte cuvinte mărturisirea credinței în Hristos este legată de mărturisirea neputinței noastre de a fi mântuiți doar prin puterea noastră. Aceasta spune totul, și întreaga luptă a creștinului își are temelia pe aceste două lucruri: credința în Hristos și cunoașterea păcătoșeniei noastre. Astfel, rugăciunea lui Iisus arată în câteva cuvinte toată strădania credinciosului și sintetizează întreaga învățătură dogmatică a Bisericii noastre Ortodoxe.

Noi atingem această îndoită cunoaștere prin rugăciunea lui Iisus. Sfântul Maxim arată că patima mândriei stă în a nu lua în seamă două lucruri: a nu lua în seamă puterea dumnezeiască și slăbiciunea omenească. Și această dublă nesocotință dă naștere unei „minți dezordonate”. Prin urmare, cel mândru este omul nesocotinței, în timp ce dimpotrivă, cel smerit este omul îndoitei cunoașteri. Ultimul își cunoaște propria slăbiciune și puterea lui Hristos. Așadar, prin rugăciunea lui Iisus, noi cunoaștem și mărturisim puterea lui Hristos (Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu) ca și propria noastră slăbiciune (miluiește-mă pe mine, păcătosul). Atingem în acest fel starea binecuvântată a smereniei. Unde este smerenia este și harul lui Hristos, și acest har este Împărăția Cerurilor. Vezi atunci valoarea rugăciunii lui Iisus? Vezi că putem câștiga Împărăția Cerurilor prin puterea ei?

— Știu, Gheron, că o condiție de căpătâi a învățaturii ortodoxe este aceea de a nu despărți niciodată pe Hristos de celelalte persoane ale Sfintei Treimi. Din acest motiv adeseori chemăm și preaslăvim Sfânta Treime în toate rugăciunile rostite în taină de preot ca și în ecfonisurile acestora din timpul Sfintei Liturghii: „Că ție se cuvîne slavă, cinste și închinăciune, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh acum și pururea...”, „Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu voi, cu toți” etc. Mă întreb dacă nu cumva rugăciunea lui Iisus, care se referă doar la a doua Persoană a Sfintei Treimi, cade de la această învățătură dreaptă.

— În nici un caz, și îți voi explica mai departe de ce. Rugăciunea se numește „rugăciunea lui Iisus” dar se întemeiază pe o bază trinitară. Mai mult decât atât Hristos, „fiind unul din Sfânta Treime” nu există niciodată fără Tatăl și Sfântul Duh și alcătuiește, împreună cu celelalte Persoane, „Treimea cea de o ființă și nedespărțită”.

Hristologia este strâns legată de Triadologie. Dar să mă întorc la problema rugăciunii lui Iisus. Tatăl cere să i-a poruncit prin înger lui Iosif să-L numească pe Hristos, Iisus „...și vei chema numele Lui: Iisus...”(Matei 1, 21).

Iosif, ascultând Tatălui, L-a numit pe Fiul Preasfintei Fecioare, Iisus. Mergând mai departe, potrivit Sfântului Duh care l-a luminat pe Sfântul Apostol Pavel, „nimeni nu poate să zică «Domn este Iisus» decât în Sfântul Duh” (Corinteni 12, 3). Rostind deci, rugăciunea „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul” îl recunoaștem pe Tatăl și îi suntem supuși Lui. Ba, mai mult, simțim lucrarea și împărtășirea Sfântului Duh. Părinții, luminați de Sfântul Duh ne-au spus că „Tatăl prin Fiul în Sfântul Duh, săvârșește toate”. Întreaga Sfântă Treime a creat lumea și a făcut omul, și iarăși întreaga Sfântă Treime a re-creat omul și lumea. „Tatăl a binevoit, Cuvântul S-a întrupat”. Și S-a „întrupat de la Duhul Sfânt”. Altfel spus, întruparea lui Hristos s-a făcut „din voința Tatălui și prin lucrarea Sfântului Duh”. Din acest motiv spunem că mântuirea omului și dobândirea darurilor dumnezeiești sunt fapte comune Sfintei Treimi. Ascultă ce spun Sfinții Părinți despre aceasta.

Sfântul Simeon Noul Teolog scrie că Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu este ușa mântuirii potrivit cuvintelor Sale: „Eu sunt ușa: de va intra cineva prin Mine, se va mântui, și va intra și va ieși și pășune va afla” (Ioan 10, 9). Dacă Hristos este Ușa, Tatăl este casa. „În casa Tatălui Meu multe locașuri sunt” (Ioan 14, 2). Așa că intrăm la Tatăl prin Hristos. Și pentru a deschide ușa (care este Hristos) avem nevoie de cheie, care este Sfântul Duh, căci cunoaștem Adevărul, care este Hristos, prin lucrarea Sfântului Duh. Tatăl a trimis pe Fiul în lume, Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu îl descoperă pe Tatăl și Sfântul Duh, care purcede din Tatăl și este trimis prin Fiul, zămislește pe Hristos „în inimile noastre”! Îl cunoaștem deci, pe Tatăl „prin Fiul în Sfântul Duh”.

Sfântul Maxim vorbește adeseori în operele sale despre întrupările mistice ale Cuvântului. El scrie că, precum cuvintele Legii și ale profeților au fost înaintemergătorii venirii în trup a Cuvântului, în același fel Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu, întrupat fiind a devenit înaintemergătorul „prezenței lui în Duh”, „învățând sufletele prin cuvintele Sale, astfel ca ele să fie în stare să primească prezența Lui dumnezeiască”. Cu alte cuvinte Hristos trebuie să se întrupeze în lăuntrul nostru, noi neputând altfel vedea slava Sa în Ceruri. Întruparea lui Hristos în noi este plinită prin bunăvoința Tatălui și prin lucrarea Sfântului Duh. Vezi cum este exprimată împreună lucrarea Sfintei Treimi, cum primim și mărturisim marea taină că Domnul ni s-a descoperit prin întruparea Sa? Acela care după toate acestea neagă și nu primește rugăciunea lui Iisus face o mare greșală. El neagă Sfânta Treime. Nu se supune Tatălui și nu primește luminarea Sfântului Duh, așadar nu are adevărata împărtășire cu Hristos. Deci trebuie să se întrebe dacă este cu adevărat creștin sau nu.

— Aș dori să-mi explici mai în amănunt ceea ce spuneai mai devreme, diferențele între rugăciunea lui Iisus și yoga, și să-mi arăți în ce constă superioritatea ei asupra religiilor orientale.

— Subiectul este foarte larg, fiule, și s-ar putea spune multe lucruri pe această temă. Din ce am spus mai înainte, se disting următoarele:

În primul rând, în rugăciunea lui Iisus se regăsește credința în Dumnezeu, Care a creat lumea și Care o conduce și o iubește. Este un Părinte iubitor care are grijă să mântuiască zidirea Lui. Mântuirea se obține „în Dumnezeu”. Din acest motiv, atunci când ne rugăm Îl implorăm zicând: „miluiește-mă!” Auto-răscumpărarea și auto-îndumnezeirea sunt departe de lucrătorul rugăciunii minții, pentru că acesta este păcatul lui Adam, păcatul Căderii. El a vrut să devină Dumnezeu înafara a ceea ce Dumnezeu a hotărât pentru el. Mântuirea nu este obținută „prin noi înșine” și nu „vine din noi înșine”, așa cum pretind sistemele filosofice omenești, ci este atinsă „în Dumnezeu”.

În al doilea rând noi nu luptăm să întâlnim un Dumnezeu impersonal prin „rugăciunea lui Iisus”. Nu ne căutăm înălțarea spre „nimicul absolut”. Rugăciunea noastră se îndreaptă spre Dumnezeul personal, Dumnezeul-Om Iisus, de aceea spunem „Doamne Iisuse, Fiul lui Dumnezeu”. Firea dumnezeiască și cea omenească se întâlnesc în Hristos, cu alte cuvinte „întru El locuiește, trupește, toată plinătatea Dumnezeirii” (Coloseni 2, 9). Așadar, în monahismul ortodox antropologia și soteriologia, adică învățătura despre om și cea despre mântuirea lui, sunt strâns legate de hristologie. Noi îl iubim pe Hristos și îi păzim poruncile. Acordăm mare importanță acestui aspect. Stăruim în păzirea poruncilor lui Hristos. El însuși a spus: „Dacă

mă iubiți, păziți poruncile mele” (Ioan 14, 15). Iubindu-L pe Hristos și păzindu-I poruncile suntem uniți cu întreaga Sfântă Treime.

În al treilea rând, prin rugăciunea neîncetată nu atingem o stare de mândrie. Sistemele filosofice pe care le-ai amintit mai înainte sunt stăpânite de mândrie. Prin rugăciunea lui Iisus, noi ajungem la binecuvântata stare de smerenie. Spunem „miluiește-mă” și ne considerăm cei mai răi dintre toți. Nu disprețuim pe nici unul dintre frații noștri. Cel ce lucrează rugăciunea lui Iisus este străin de orice mândrie, iar oricine e mândru este nebun.

În al patrulea rând mântuirea, după cum am spus, nu este o noțiune abstractă ci unire cu Dumnezeu, cu Sfânta Treime în persoana Domnului nostru Iisus Hristos. Dar această unire nu șterge latura omenească. Nu suntem „integrați”, din moment ce și noi înșine suntem persoane.

În al cincilea rând, pe măsură ce sporește rugăciunea ajungem la putința de a deosebi înșelătoria. Putem vedea și distinge mișcările diavolului, dar în același timp și lucrarea lui Hristos. Recunoaștem duhul înșelăciunii, care de multe ori se schimbă chiar și într-un înger de lumină. Distingem, deci binele de rău, necreatul de creat.

În al șaselea rând, lupta pentru „rugăciunea lui Iisus” este legată de curățirea sufletului și trupului de înrâurările stricătore ale patimilor. Nu țintim a atinge apatia stoicilor, ci ne străduim să ajungem starea de nepătimire lucrătoare, adică nu dorim mortificarea patimilor ci transformarea lor. Fără nepătimire nimeni nu poate iubi pe Dumnezeu și nu poate fi mântuit. Dar, din cauză că această dragoste a fost pervertită și deformată, noi ne străduim pentru transformarea ei. Luptăm să schimbăm stările pervertite create înlăuntrul nostru de către diavol. Nu putem fi mântuiți fără acest război personal care este realizat cu ajutorul harului lui Hristos. După Sfântul Maxim Mărturisitorul, „priceperea duhovnicească fără curățirea inimii este teologia diavolilor”.

În al șaptelea rând, prin „rugăciunea lui Iisus” noi nu încercăm să călăuzim mintea spre nimicul absolut ci să o întorcem spre inimă și să coborâm harul Lui Dumnezeu în suflet, de unde se va răspândi în tot trupul. „Împărăția lui Dumnezeu este înlăuntrul vostru” (Luca 17, 21). După cum învață Biserica, nu trupul în sine este rău, ci felul nostru de a gândi după trup. Nu trebuie să scăpăm de „haina sufletului” cum pretind sistemele filosofice, ci trebuie să o mântuim. În plus, mântuirea înseamnă răscumpărarea întregului om, a sufletului și a trupului. Nu avem prin urmare, ca scop distrugerea trupului ci luptăm împotriva idolatrizării lui. Nu dorim nici distrugerea vieții. Nu râvnim să ajungem în starea de a nu dori viața pentru a înceta suferința. Noi practicăm rugăciunea lui Iisus pentru că însetăm după viață și vrem să trăim veșnic cu Dumnezeu.

În al optulea rând nu suntem indiferenți la lumea din jurul nostru. Feluritele sisteme pe care le-ai amintit înainte evită să înfrunte problemele oamenilor, pentru a putea menține pacea și indiferența. Noi avem în minte contrariul: ne rugăm neîncetat pentru toți. Suntem mijlocitori pentru lumea întreagă. Mai mult, mântuirea este unire cu Hristos în timp ce suntem în comuniune cu alte persoane omenești. Nu ne putem mântui prin noi înșine. O bucurie care e numai a noastră, fără să fie bucurie și pentru ceilalți, nu este bucurie adevărată.

În al nouălea rând nu dăm prea mare importanță tehnicilor psihosomatice și nici diferitelor poziții ale corpului. Considerăm doar că unele dintre ele ajută la adunarea minții în inimă, ceea ce este posibil în cele din urmă și fără acestea. Repet, noi nu luptăm pentru nepăsare, care este o stare negativă, ci pentru dobândirea harului lui Dumnezeu.

— Îți mulțumesc mult, Gheron, pentru aceste învățături. Ele au o mare importanță pentru că vin de la tine, care le cunoști din experiență. Aș vrea să te mai întreb ceva. Este dobândită curățirea și mântuirea, adică îndumnezeirea, doar prin rugăciunea lui Iisus? Celelalte rugăciuni nu sunt potrivite? Ele nu ajută?

— Fiecare rugăciune are o putere uriașă. Este un strigăt al sufletului. Ajutorul dumnezeiesc vine potrivit credinței și strădaniei celui ce-l cere. Există mai multe feluri de rugăciune: rugăciunea liturgică, rugăciunea individuală, etc. Dar rugăciunea lui Iisus are o valoare neprețuită căci, după cum spune Sfântul Isaac Sirul,

ea este acea cheiță cu ajutorul căreia putem pătrunde taine pe care „ochiul nu le-a văzut, urechea nu le-a auzit, nici inima omului nu le-a închipuit”. Adică rugăciunea lui Iisus poate stăpâni mintea și o poate face să se roage fără încetare; atunci mintea devine „fără culoare”, „fără formă”, „fără contur” și dobândește într-un răstimp scurt har peste har. Rugăciunea lui Iisus aduce mult har, mai mult chiar decât psalmodierea, pentru că este strâns legată de smerenie și de conștiința păcătoșeniei noastre. Așa ne învață Părinții.

Așa de pildă, Sfântul Grigorie Sinaitul ne spune că psalmodierea este pentru cei ce luptă pentru curățirea inimii și pentru începători, în timp ce rugăciunea lui Iisus este pentru cei ce au gustat harul dumnezeiesc, pentru isihăști. „Tu nu cânta nici mult, căci aceasta aduce tulburare, ... Cântarea multă este a celor ce se îndeletnicesc cu făptuirea, pentru necunoștință și pentru osteneală, nu a celor ce se liniștesc, cărora le ajunge să se roage numai lui Dumnezeu, în inimă, și să se abțină de la gânduri. ... Iar cel ce a gustat din har trebuie să cânte cu măsură, după cum spun părinții, îndeletnicindu-se cel mai mult cu rugăciunea; și când se lenevește, să cânte, sau să citească scrierile despre făptuire ale părinților”.

De obicei, fiul meu, a continuat el, odată cu psalmodierea vine dezordinea, pătrunzând în inimă egoismul și mândria pentru măiestria cântării, pentru părerile pe care le au ceilalți, pe când nu există nimic dinafară care să stârnească mândria celui ce rostește „Doamne, miluiește-mă” în chilia lui. Pentru acest motiv isihăstii practică mai mult acest fel de rugăciune lăsat de Părinții noștri și fac utreniile și vecerniile cu mătâniile, repetând rugăciunea lui Iisus.

— Rugăciunea lui Iisus e destul de scurtă. Cum se poate fixa mintea asupra ei?

— Mintea se concentrează mai bine pe fraze scurte. Dar rugăciunea lui Iisus are o profunzime imensă care nu poate fi văzută dinafară. Mintea dobândește însușirile lucrurilor în care rămâne și către acelea își îndreaptă dorința și dragostea. Aceasta o spune Sfântul Maxim: „mintea rămâne statornică în lucrurile care o sporesc; de aceea asupra acelor ce o sporesc își îndreaptă și dorința și dragostea, fie că sunt dumnezeiești și proprii și înțelegătoare, fie că sunt lucruri trupești și pătimase”. Mai mult, același lucru se întâmplă cu cunoașterea. Ceva ce la prima vedere poate părea simplu, poate deveni un subiect de meditație și de studiu îndelungat. Cu atât mai mult dulcele nume al lui Iisus! Poți medita toată viața asupra lui.

— Deoarece rugăciunea lui Iisus are o astfel de putere, lămurește-mă Gheron, cum este alcătuită. Cum se poate cineva bucura de ea? Știu că te pot supăra fiind neștiutor în aceste probleme, dar mă poți ajuta foarte mult spunându-mi acestea.

— Rugăciunea lui Iisus este cea mai mare știință, fiul meu. Nu poate fi descrisă exact nici nu poate fi definită de teama de a nu fi prost sau nedeplin înțeleasă de cei ce nu au avut nici cea mai mică experiență. Este într-adevăr un lucru mareț. Aș spune chiar că este cea mai înaltă formă prin care dobândim Theologia sau vederea lui Dumnezeu, care este izvodirea și sfârșitul rugăciunii curate, fructul ei binecuvântat. Locul în care se câștigă rugăciunea curată este liniștea dulcii pustii cu tot ceea ce înseamnă aceasta.

— Am citit, Gheron, câteva cărți și articole referitoare la această lucrare plină de har, lucrarea rugăciunii minții, chemarea neîncetată a numelui lui Iisus. Însă, deoarece mi-ai arătat mai amănunțit semnificația ei, aș vrea să-mi împărtășești câteva gânduri ivite din căutările tale și din învățătura Sfinților Părinți. Nu vreau să învăț doar din curiozitate ci din zelul meu de a trăi, atât cât pot, această stare binecuvântată. Te rog, nu-mi refuza dorința!

II. Treptele rugăciunii lui Iisus

În parte am vorbit despre ea, puțin mai înainte. Rugăciunea inimii cere în primul rând renunțarea la lume, ascultarea de un duhovnic, hotărârea de a se înstrăina și de a păzi poruncile lui Hristos. La început atenția noastră se concentrează pe împlinirea poruncilor lui Hristos și este ocupată cu deprinderea înfrânării și ascultării. Știm din învățătura Sfinților Părinți că virtuțile nu unesc desăvârșit pe om cu Dumnezeu ci ele sunt mijlocul cel mai bun pentru dobândirea rugăciunii care unește pe om cu Dumnezeu-Sfânta Treime. Virtuțile sunt condiția esențială pentru a primi mai mult har, dar ele aduc prin ele însele har. Când duhovnicul, care are experiența rugăciunii lui Iisus, realizează că voința ucenicului său a fost tăiată și că a

fost curățit de patimile cele mai grozave, numai atunci hotărăște să-i dezvăluie tainele rugăciunii lui Iisus. Dar chiar și atunci, nu îi spune totul ci doar atât cât poate el duce și lucra. Îl călăuzește puțin câte puțin pentru a evita o cădere prea mare, în caz că ar putea fi dezamăgit sau înșelat.

— Ce sunt aceste trepte? Care sunt pașii care ne duc la unirea cu Hristos și la înfruptarea din harul îndumnezeitor?

— Scopul fundamental al rugăciunii lui Iisus este reunificarea omului „care s-a împărțit”.

— Iartă-mă te rog că te întrerup. Ce înseamnă reunificarea omului?

— Omul, potrivit Scripturii, a fost creat „după chipul lui Dumnezeu” (Coloseni 3, 10). Dumnezeu este Treime, adică, ființă în trei ipostasuri (Tată, Fiu și Duh Sfânt). Astfel, sufletul fiind creat după chipul lui Dumnezeu, este unic dar multiplu. El are trei puteri: mintea (rațiunea), dorința (pofta) și voința (mânia). Toate trei trebuie să fie unite și îndreptate spre Dumnezeu. După Sfântul Maxim Mărturisitorul, prefacerea lor după fire înseamnă pentru minte să cunoască pe Dumnezeu, pentru dorință să dorească și să iubească numai pe Dumnezeu, iar pentru voință să împlinească voia lui Dumnezeu. În acest fel e împlinită porunca „să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău, din tot cugetul tău și din toată puterea ta” (Marcu 12, 30). Când mintea rămâne în Dumnezeu, ridică dorința să Îl iubească și voința să lupte împotriva duhului rău și să caute curățirea. Astfel, existând un imbold spre Dumnezeu, există unirea. Păcatul rupe uniunea celor trei însușiri ale sufletului. Mintea tinde să-L nesocotească pe Dumnezeu, pofta este îndreptată înspre creaturi nu spre Creator, iar voința este supusă tiraniei patimilor. În acest fel, păcatul înrobește cu totul sufletul. Privește cum descrie Sfântul Grigorie Palama această stare. Mai întâi mintea se mișcă departe de Dumnezeu și se întoarce spre celelalte creaturi: „de câte ori deschidem o ușă patimilor, mintea se împrăștie imediat, preocupată tot timpul de lucrurile trupești și lumești, asupra mulțimii plăcerilor și gândurilor împătimate care vin cu ele”. Apoi mintea, căzând de la Dumnezeu, abate dorința de la El și de la poruncile Lui: „când mintea rățăcește, dorința se risipește în desfrânare și nebunie, împrăștiindu-se asupra nenumăratelor lucruri rele ... iar mintea moleșindu-se, puterile sufletului se împuținează iubind mai mult făpturile și dorindu-le pe acelea. Tânjind după diversitate, pofta se dezbină în plăceri, risipindu-se în ele, de aceea ajungând să dorească necurățiile nu cele trebuincioase, adică cele trupești nu cele cuviincioase, sau cu alte cuvinte dorind nu lucrurile cele ce-i sunt de trebuință, ci pe cele deșarte și lipsite de slavă”. În cele din urmă voința este supusă patimilor, este chinuită și „omul, care a fost sortit să devină fiu al lui Dumnezeu, se face ucigaș și nu doar asemeni celor mai sălbatice fiare, ci și târâtoarelor și animalelor otrăvitoare, asemănându-se unui scorpion, unui șarpe, unui pui de viperă”.

Deci, cele trei puteri ale sufletului se abat de la Dumnezeu și în același timp se pierde unitatea dintre ele. Dorința ar vrea să se întoarcă la Dumnezeu dar voința nu-i permite; pofta ar vrea să se întoarcă la Dumnezeu dar mintea, neavând credință în El, nu vrea să-L iubească. Noi luptăm pentru această unitate și o atingem, în final, prin rugăciunea lui Iisus. Întoarcerea la Dumnezeu începe cu adunarea minții. Scopul nostru este să despărțim mintea de atracțiile care o înconjoară și să o aducem înlăuntrul ei astfel încât și pofta să fie adusă înapoi.

— Mi-ai făcut o prezentare strălucită, mulțumită căreia am înțeles foarte bine.

— Nu eu fiule, ci Părinții sunt cei care ți-au spus acestea.

— Ai putea să-mi explici mai amănunțit care sunt treptele rugăciunii? De unde se începe și cum se înaintează?

— Sunt cinci stadii importante. Prima treaptă constă în rostirea cu voce tare a rugăciunii lui Iisus. Rostim rugăciunea cu buzele, în același timp încercând să ne îndreptăm atenția asupra cuvintelor rugăciunii. În al doilea stadiu spunem rugăciunea lui Iisus în minte. Întreaga noastră atenție este îndreptată din nou asupra cuvintelor, dar este adunată în minte. Când mintea obosește o lăsăm să se odihnească și începem din nou să rostim rugăciunea cu buzele. Această metodă ca și folosirea mătâniilor este încă nivelul cel mai de jos al rugăciunii lui Iisus. Însă de la acesta trebuie să pornească oricine și de îndată ce ajunge la desăvârșire dispar

cele ale nedesăvârșirii. După ce mintea s-a odihnit, reîncepem rugăciunea, concentrându-ne din nou toată atenția înăuntrul ei. Sfântul Nil ne sfătuiește: „Amintește-ți întotdeauna de Dumnezeu și mintea îți va deveni rai”. Apoi în al treilea stadiu rugăciunea lui Iisus coboară în inimă. Mintea și inima sunt acum unite. Atenția este adunată toată în inimă și este cufundată din nou în cuvintele rugăciunii lui Iisus, dar mai înainte de toate înlăuntrul numelui lui Iisus, care are o adâncime nepercepută. În al patrulea stadiu rugăciunea se rostește de la sine, în timp ce ascetul lucrează, mănâncă, vorbește, când el este la biserică sau chiar atunci când doarme. „Eu dorm dar inima-mi veghează” se spune în Sfânta Scriptură (Cântarea cântărilor 5, 2). Apoi, la al cincilea stadiu înlăuntrul sufletului se simte o flacără dumnezeiască, arzând blând și înveselindu-l. Harul lui Hristos sălășluiește în inimă, Sfânta Treime Și-a făcut locaș. „Și suntem lăcaș al lui Dumnezeu, atunci când El trăiește înlăuntrul nostru, așezat în amintire. Devenim biserică al lui Dumnezeu atunci când amintirea Lui nu este umbrată de griji pământești, și mintea nu este tulburată de gânduri nestăpânite; de care fugind, prietenul lui Dumnezeu se retrage înlăuntrul Lui, alungând patimile care cheamă gândurile nestăvilite, și viețuind într-un mod care-l duce la virtuți” (Sf. Vasile cel Mare). Astfel, el simte înlăuntrul său prezența dumnezeiescă, harul acesteia împărtășindu-se și trupului său care devine mort pentru lume și răstignit patimilor. Și acesta este stadiul cel mai înalt, care este uneori legat de vederea Luminii necreate. Acesta este, practic, cursul dezvoltării rugăciunii lui Iisus. Fiecărui stadiu îi corespunde un anume dar.

— Gheron, îngăduie-mi câteva întrebări care s-au ivit în timp ce vorbeai de treptele rugăciunii lui Iisus. Ce înțelegi prin cuvântul inimă?

— Inima este, potrivit învățăturilor Sfinților Părinți centrul lumii spirituale. Dintre multele păreri ale Părinților cu privire la acest subiect voi menționa una deosebită, a Sfântului Epifanie, episcopul Constanței Ciprului: „Din acest motiv, n-avem nevoie în vreun fel să căutăm sau să descoperim ce parte a omului corespunde chipului lui Dumnezeu, ci să mărturisim că acest chip există în om. Astfel nu vom disprețui harul lui Dumnezeu și vom crede în El. Pentru că orice spune Dumnezeu e adevărat, măcar că în oarecare măsură cuvântul Său a scăpat puterii noastre de înțelegere”. Așa cum o rază când cade pe o prismă este împrăștiată în toate părțile, în același chip sufletul se exprimă prin întreaga ființă umană. Totuși când rostim rugăciunea lui Iisus, ne fixăm atenția pe organul fiziologic, adică pe inimă, fiind astfel întorși înlăuntrul nostru, în „adâncul inimii”, despărțiți de lumea exterioară. Prin întoarcerea în sine a minții, aceasta – fiind una dintre puterile sufletului – se reîntoarce în locuința sa și este unită cu celelalte puteri sufletești.

— Îngăduie-mi o altă întrebare. Toți cei ce se bucură de Dumnezeu urmează drumul pe care tocmai mi l-ai descris?

— Majoritatea, da. Sunt însă unii care, chiar de la început caută să unească mintea cu inima făcând exerciții de respirație. Inspiră pe cuvintele „Doamne Iisuse Hristoase” și expiră pe cuvintele „miluiește-mă”, urmărind în minte aerul pe tot drumul lui, de cum intră în nas până la inimă unde rămân câtva timp.

Acest lucru, bineînțeles, se face pentru a permite minții să se fixeze pe rugăciune. Sfinții Părinți ne-au lăsat și o altă metodă. Inspirăm rostind cuvintele rugăciunii lui Iisus și lăsăm aerul să iasă repetându-le. Însă această metodă cere maturitate duhovnicească, deoarece folosind acest mod de respirație pot apărea multe greutăți, multe probleme și de aceea ar trebui evitată dacă nu avem un duhovnic încercat care să ne îndrume. Poate fi folosită, însă doar pentru a fixa mintea asupra cuvintelor rugăciunii, astfel încât să nu se împrăștie. Repet, pentru aceasta trebuie să cerem binecuvântare de la duhovnic.

— Ai spus mai înainte, Gheron, că scopul rugăciunii lui Iisus este de a aduce mintea înapoi în inimă, adică energia în esență. Trăim aceasta mai ales la a treia treaptă a acestei sfinte căi. Însă, când ai vorbit de cel de-al cincilea stadiu, ai amintit un citat din Sfântul Vasile cel Mare: „de care fugind, prietenul lui Dumnezeu se retrage înlăuntrul Lui”. Cum vine mintea în inimă și în același timp pleacă spre Dumnezeu? Nu este aceasta oare o contradicție?

— Nu, nu este, a răspuns sfântul pustnic. După cum învață Sfinții și de Dumnezeu purtătorii Părinți, cei ce se roagă sunt pe trepte diferite. Există începători și avansați sau, după cum sunt mai bine numiți în învățăturile Părinților, cei practici și cei teoretici. Pentru cei practici, rugăciunea este născută de frica de Dumnezeu și de o nădejde neclintită în El, în timp ce pentru cei teoretici, rugăciunea este zămislită din dorul fierbinte pentru

Dumnezeu și din curăția desăvârșită. Caracteristica primei stări – a celor practici – este concentrarea minții înlăuntrul inimii, când mintea se roagă lui Dumnezeu fără tulburare. Caracteristica celei de-a doua stări a rugăciunii – aceea a celor teoretici – este încântarea minții prin Lumina necreată, încât nu mai este conștientă nici de lume nici de sine însăși. Aceasta este răpirea (extazul) minții și spunem că la acest stadiu mintea „pleacă” la Dumnezeu.

De Dumnezeu purtătorii Părinți care au trăit aceste stări binecuvântate ne descriu această răpire: „este încântarea minții de lumina dumnezeiască și nesfârșită, astfel că nici de sine nici de vreun alt lucru creat nu mai știe, ci doar de Cel Care prin dragoste, a aprins în ea o astfel de strălucire” (Sf. Maxim Mărturisitorul).

— Mai permite-mi o întrebare. N-am putut înțelege citatul pe care l-ai amintit mai înainte „Eu dorm, dar inima-mi veghează” (Cântarea cântărilor 5, 3). Fă, te rog, dragoste pentru mine și explică-l. Cum este posibil ca inima să continue rugăciunea în timp ce omul doarme?

— Acest pasaj este scris în cartea Vechiului Testament numită „Cântarea Cântărilor”. Nu este greu de explicat. Proorocul David spune că inima omului e adâncă. Toate întâmplările, toate sentimentele și preocupările minții de peste zi intră în adâncurile minții, în ceea ce numim uneori subconștientul. Așa, cu aceleași lucruri cu care se ocupă omul în timpul zilei, inima se va ocupa noaptea, când mintea și forțele omului se odihnesc – și acest lucru se vede clar în visele noastre.

Sfântul Vasile cel Mare spune „în mare măsură nălucirile nopții (visele) sunt o reflectare a gândurilor noastre de peste zi”. Preocupările și gândurile rele din zi dau naștere viselor rele. La fel se întâmplă cu faptele bune. Ascetul și omul lui Dumnezeu se gândește întreaga zi la El prin rugăciunea lui Iisus. Amintirea lui Dumnezeu prin repetarea rugăciunii lui Iisus, este bucuria lui. El face totul, fie că mănâncă sau bea, pentru slava lui Dumnezeu potrivit cuvântului Apostolului.

Este normal, deci, că inima lui se gândește la Dumnezeu și se roagă chiar și în timpul celor câteva ore de odihnă din noapte. În acest fel inima lui e întotdeauna trează.

III. Căile rugăciunii lui Iisus

Îți mulțumesc foarte mult, Gheron, pentru aceste explicații. Până aici am reușit să te urmăresc. Știu acum care sunt treptele rugăciunii, adică felul în care sporești în această deprindere dumnezeiască. Dar, aș vrea să te întreb dacă această lucrare se face fără nici un fel de muncă. Nu e necesară lupta și nevoița? Împărăția lui Dumnezeu „se ia prin străduință, și cei ce se silesc pun mâna pe ea” (Matei 11, 12) – nu este nevoie de violență și în această lucrare a rugăciunii lui Iisus, dacă Împărăția lui Dumnezeu este gustată prin ea? Pentru că, după cum am citit în Sfântul Grigorie Palama, vederea Luminii necreate este Împărăția Cerurilor. Atunci în ce constă lupta?

— Bineînțeles că lupta este trebuincioasă, a răspuns înțeleptul Atonit, ba mai mult, atletul trebuie să verse mult sânge. În acest caz, se împlinesc spusele Sfinților Părinți: „Dai sânge și iei duh”. Chiar și Adam, care a fost în starea vederii lui Dumnezeu, a pierdut Paradisul pentru că nu s-a luptat. Cu atât mai mult ne este nouă trebuincioasă lupta pentru a ne însuși harul dumnezeiesc. Cei ce pretind că nu e necesară lupta se înșeală. „Priceperea duhovnicească fără curățirea inimii este teologia diavolilor”, după Sfântul Maxim Mărturisitorul. Înainte de Cădere rugăciunea s-a făcut fără efort, ca de exemplu în neîncetata doxologie a îngerilor. Însă după cădere sunt absolut necesare lupta și efortul. Numai în Împărăția lui Dumnezeu dreptii se vor întoarce la acea stare inițială.

— Aș dori mult să-mi descrii această luptă.

— Prima și cea mai mare luptă a omului este să-și adune mintea: să o despartă de lucrurile din jurul lui, de obiecte, întâmplări, gânduri rele și chiar și de cele bune. Pentru că mintea când pleacă de la Dumnezeu își pierde sursa de viață, devine moartă, ca peștele scos din apă. Așa spune Sfântul Isaac Sirul: „Ceea ce i se întâmplă peștelui ce a ieșit din apă, i se întâmplă și minții când iese din amintirea lui Dumnezeu și este atrasă în amintirea lumii”. După cădere, mintea este asemeni câinelui care tot timpul vrea să fugă și care este foarte

dibace în a scăpa. Este asemenea fiului risipitor din parabolă, care voind să plece de la casa părintească, își ia partea de avere cu el (dorința și voința), pe care o risipește și o irosește „în desfrâu”. Aceasta o spun Părinții, mai ales Sfântul Grigorie Palama care, cum am spus mai înainte, a trăit această viață lăuntrică.

— Dar cum poate fi mintea adunată?

— Este ceea ce s-a întâmplat și cu fiul risipitor. Ce citim în acest capitol? „Dar, venindu-și în sine, a zis: Câți argați ai tatălui meu, sunt îndestulați de pâine, iar eu pier aici de foame! Sculându-mă, mă voi duce la tatăl meu și-i voi spune: Tată, am greșit la cer și înaintea ta; Nu mai sunt vrednic să mă numesc fiul tău. Fă-mă ca pe unul din argații tăi. Și sculându-se, a venit la tatăl său... Și a zis tatăl către slugile sale ... aduceți vițelul cel îngrășat și-l înjunghiați și mâncând, să ne veselim; Căci acest fiu al meu mort era și a înviat; pierdut era și s-a aflat.

Și au început să se veselească.” (Luca 15, 17-24).

Mintea risipitoare are și ea nevoie să „se întoarcă în sine” de la distragerea ei, să simtă dulceața și fericirea căminului părintesc și să se întoarcă în acesta, unde va fi sărbătoarea cea mare și unde va simți multă bucurie. Va auzi glasul rostind „fiul meu mort era și a înviat; pierdut era și s-a aflat” (Luca 15, 24) și mintea „moartă” va fi înviată. Numai când mintea coboară în inimă ia naștere bucuria, ca atunci când cineva care locuiește în străinătate se întoarce la casa sa, așa cum scrie Nichifor Monahul. „Asemeni unui om care a trăit în străinătate, când se întoarce acasă nu știe ce să facă de bucurie pentru întâlnirea cu soția și copiii săi, în același fel mintea, când este unită cu sufletul, se umple de bucurie și plăcere negrăită”. Pentru a-ți aduna mintea trebuie mai întâi să-ți încălzești inima. Pururea pomenitul meu Stareț obișnuia să șadă puțin când apunea soarele, gândindu-se la starea sa lăuntrică. După aceasta inima fiindu-i pregătită (încălzită), începea să rostească rugăciunea lui Iisus până în zori, când începea Sfânta Liturghie. Apoi...

— Gheron, iartă-mă că te întrerup. N-am reușit să te urmăresc foarte bine. Ce înseamnă „își încălzea inima”? Cum se încălzește inima și de ce este necesară această lucrare pentru rugăciunea lui Iisus?

— Te va ajuta exemplul fiului risipitor. „Dar venindu-și în sine, a zis: Câți argați ai tatălui meu sunt îndestulați de pâine, iar eu pier aici de foame! Sculându-mă mă voi duce la tatăl meu” (Luca 15, 17-18). Adică s-a gândit în același timp la belșugul căminului părintesc precum și la starea sa mizeră și a fost îndemnat imediat să se reîntoarcă la tatăl său. A făcut un efort uriaș pentru a-și obliga dorința și pofta să vrea să se întoarcă. Și noi facem la fel cu rugăciunea lui Iisus. Încercăm să devenim conștienți de păcătoșenia noastră, de starea noastră mizeră. Să ne vedem nelegiuirile lucrute în fiecare zi. Să ne cercetăm diferitele întâmplări și păcate, dar numai „la suprafață”, adică din afară și ne simțim de parcă am fi în fața unui tribunal unde suntem judecați. Dumnezeu este Judecătorul și noi stăm în banca acuzaților. Cu astfel de simțăminte să strigăm după milă și să plângem, căci rugăciunea netulburată vine prin lacrimi. Părinții spun că de va voi cineva să ajungă la rugăciune neîncetată și la o viață monahală desăvârșită, trebuie să învețe să plângă, să se învinuiască și să se certe pe sine cu toată puterea sa. Să se vadă mai rău decât toți ceilalți. Să se vadă asemeni un animal murdar ce trăiește în întunericul păcatului și al necunoștinței. Ar trebui să se facă remarcat pentru talentul de „a se pâri”, după cum spune Sfântul Vasile cel Mare, „ar trebui să se învinuiască pentru păcatele sale, pârându-se și certându-se și nu să aștepte dojana celorlalți”... Cu alte cuvinte, ar trebui să fie el primul care să se osândească, după cum se spune în Pildele lui Solomon, și în acest chip să se pregătească pentru rugăciune. Sfântul Isaac Sirul scrie că înainte de a începe să ne rugăm, să cădem în genunchi, cu mâinile la spate și să ne socotim osândiți. Așa, va veni gândul vinovăției. De fiecare dată ar putea fi altfel. Trebuie să stăruim și să chibzuim asupra acestui gând ferindu-ne în același timp de orice imagine. Atunci mintea coboară în inimă cu pocăință, începem să plângem și rugăciunea este rostită fără tulburare. Dar să folosesc un exemplu din viața lumească. Când un om din lume își amintește supărarea pe care i-a făcut-o cineva și stăruie asupra acestui gând, simte o mușcătură în inimă și începe să plângă imediat. Același lucru se întâmplă cu cel ce practică rugăciunea lui Iisus eliberat de gândurile lumești și egoiste. Se gândește: „L-am supărat pe Hristos, m-am îndepărtat de darul lui Dumnezeu”. Inima poate fi rănită adânc de un astfel de sentiment. Și când inima e străpunsă de pocăință (iar nu de o forță exterioară) doare mai mult decât orice rană făcută pe trup. Această rană păstrează neconținut mintea în Dumnezeu și cel ce este rănit nu poate nici măcar să doarmă noaptea, simțindu-se de parcă ar șede pe cărbuni aprinși. Este, de aceea, cu

putință ca el să rostească rugăciunea lui Iisus, cu inima străpunsă, pentru un sfert de oră iar apoi sufletul său răscolit își va aminti de Iisus zi și noapte. Aceasta este rugăciunea neîncetată. Repet, el poate realiza aceasta după câteva minute de rugăciune intensă, cu lacrimi, și poate simți lucrarea rugăciunii lui Iisus înlăuntrul său multe zile. Trebuie accentuat faptul că este absolut necesar să recunoaștem nevrednicia noastră pentru ca rugăciunea lui Iisus să lucreze înlăuntrul nostru. Sporirea rugăciunii depinde de sporirea conștiinței păcătoșeniei noastre. Fără această conștiință, rugăciunea adevărată nu există. Deci, rugăciunea ar trebui împletită cu tânguirea. Într-adevăr, Părinții învață că urcarea spre rai este legată de coborârea înlăuntrul nostru. Cu cât ne coborâm atenția mai adânc în suflet, cu atât descoperim tainele inimii noastre. Prin pocăință Împărăția Cerurilor coboară înlăuntrul inimii și o transformă în rai. Îndemnul „pocăiți-vă că s-a apropiat împărăția cerurilor” (Matei 3, 2) este întotdeauna în putere. Doar prin pocăință suntem noi călăuziți spre vederea Împărăției.

— Este posibil ca omul devenind conștient de păcătoșenia sa să deznădăjduiască și să abandoneze lupta?

— Bineînțeles că este posibil. Dacă se întâmplă așa, înseamnă că diavolul i-a strecurat ideea de păcătoșenie în minte spre a-l arunca în disperare. Când devenind conștient de păcătoșenia noastră, ne întoarcem spre Dumnezeu și îi cerem harul prin rugăciune, aceasta este un dar de la Dumnezeu, o lucrare a harului lui Hristos. Separat de conștiința păcatului, a continuat Gheron, sunt și alte căi de încălzire a inimii. Spre exemplu, amintirea morții. „Acestea-mi sunt ultimele ceasuri”, se gândește el, „și diavolii vor veni în scurt timp să-mi ia sufletul”. Acest gând, atunci când nu este însoțit de imaginație, aduce în suflet teama și îndeamnă la rugăciune. Avva Teofil arhiepiscopul ne sfătuiește să chibzuim „ce fel de frică și cutremur și nevoie avem să vedem, când sufletul se despărțește de trup! Că vine la noi oaste și putere de la stăpânirile cele potrivnice, stăpânii întunericului, stăpânitorii vicleșugului și începătoriile și stăpâniile, duhurile răutății și ca într-un chip de judecată îl țin pe suflet, aducând asupra-i toate păcatele lui cele întru știință și cele întru neștiință, de la tinerețe până la vârsta în care a răposat. Deci, stau pârându-l de toate cele făcute de dânsul. Ce fel, dar, de cutremur socotești că are sufletul în ceasul acela, până ce va ieși hotărârea și i se va face slobozenia lui? Acesta este ceasul nevoii lui, până ce va vedea ce sfârșit va lua el. Și iarăși dumnezeieștile puteri stau în preajma feței celor potrivnici și ele aducând cele bune ale lui. Ia seama dar, că sufletul stând în mijloc, cu multă frică și cutremur stă, până ce judecata lui va lua hotărâre de la Dreptul Judecător. Și de va fi vrednic, aceia iau certare, iar el se răpește de la dânșii și de aceea fără de grijă este, sau mai bine să zic, locuiește după cum este scris: „precum al celor ce se veselesc tuturor le este locașul la Tine” (Psalm 85, 7). Atunci se împlinesc cele scrise: „au fugit durerea, întristarea și suspinarea” (Isaia 35, 10). Atunci scăpând, se duce la acea bucurie și slavă negrăită, în care se va și așeza. Iar de va fi trăit cu lenevire, aude glasul cel prea înfricoșat: „să fie ridicat cel necredincios, ca să nu vadă slava Domnului” (Isaia 37, 10). Atunci îl apucă pe el zi de urgie, zi de necaz și de nevoie, zi de întuneric și de beznă, dându-se la întunericul cel mai din afară și în focul cel veșnic osândindu-se, în veci, fără de sfârșit se va munci. Atunci unde e fala lumii? Unde slava cea deșartă? Unde desfătarea? Unde răsfățarea? Unde nălucirea? Unde odihna? Unde lauda? Unde banii? Unde neamul cel mare? Unde tatăl? Unde mama? Unde fratele? Cine dintre aceștia va putea să scoată pe cel ce se arde în foc și este ținut de muncile cele amare?”

Alte gânduri pot fi cele legate de sentimentul dulceții raiului și al slavei sfinților, ca și de marea iubire a lui Dumnezeu, mai ales în ziua împărtășirii cu Sfintele Taine.

— Gheron, când oamenii aud despre astfel de gânduri, ei își exprimă îndoiala și necredința. Există și mulți teologi și chiar duhovnici care nu sunt de acord cu aceste idei. Ei pretind că aceste lucruri nu sunt pentru cei ce trăiesc în lume punându-se chiar împotriva Sfinților Părinți. Îi împart pe Sfinții Părinți în „neptici și sociali”, punându-i deasupra pe cei „sociali” pentru că învățătura lor este mai „pe pământ”, în timp ce învățătura Părinților neptici este – spun ei – pentru mănăstiri. Eu nu știu în ce măsură acele opinii sunt adevărate.

— Atingi un subiect însemnat, ce ridică multe probleme și care de aceea, necesită mult timp. Nu pot să te ajut în alt fel decât oferindu-ți niște răspunsuri generale. Înainte de toate, nu este cu putință să împarți Sfinții Părinți în neptici (sau mistici) și sociali, ca și cum ar fi două categorii complet separate, așa cum nu este posibil să împarți teologia în mistică și non-mistică sau viața duhovnicească în monastică și seculară spunând de pildă, că unele învățături se aplică laicilor iar altele monahilor. Nu este posibil pentru că întreaga

Teologie a Bisericii Ortodoxe este mistică și toată viața duhovnicească este ascetică. Toți Sfinții Părinți au același mod de a gândi, de a trăi și de a învăța. Toți au ajuns la starea binecuvântată de purtători-de-Dumnezeu, avându-L pe Hristos înlăuntrul lor, devenind, în acest chip, ei înșiși Hristos, totodată având și Sfântul Duh lucrător prin ei. Așa, Părinții neptici sunt întotdeauna și sociali, iar cei așa-numiți sociali sunt neapărat neptici (mistici). Faptul că Părinții sunt sociali se datorează faptului că sunt neptici. Aceia dintre ei care sunt angajați în probleme sociale sunt nu doar sociologi, sau psihologi, sau filosofi, sau pedagogi, ci teologi în toată puterea cuvântului. Întâi Îl trăiesc ei înșiși pe Dumnezeu și apoi încearcă să-i ajute pe ceilalți oameni să-L trăiască. Sociabilitatea lor, așadar, este o dimensiune a teologiei, adică a vieții în Hristos, care este viața în „Sfântul Duh” și „în Biserică”. Într-adevăr Biserica este locul teologiei dreptslăvitoare, iar teologia este glasul Bisericii. Toți Părinții au ceva în comun: teologia Ortodoxă, gândirea ecleziastică, și au trăit ori ca preoți ori ca monahi. Este o mare greșeală, astfel, să-i împarți în neptici și sociali, deoarece această împărțire are multe consecințe asupra vieții duhovnicești și în cele din urmă poate deveni păcat împotriva Sfântului Duh.

— Nu crezi că sunt unii dintre Părinți, ca Sfântul Vasile cel Mare sau Sfântul Ioan Hrisostom care au vorbit mult despre problemele sociale și astfel s-au apropiat mai mult de oameni?

— Cu siguranță. Numai că, așa cum am spus mai înainte, trebuiesc date câteva explicații. Întâi, faptul că au vorbit despre problemele sociale nu înseamnă că n-au trăit în rugăciune, în virtutea trezviei și în lacrimi. Învățătura lor despre problemele sociale n-ar trebui despărțită de viața lor lăuntrică. N-ar trebui să ciopărțim opera unui Sfânt Părinte, pentru că a fost interpretat separat ca sociolog sau filosof. Deoarece este mare diferența între un sociolog și un teolog. Punctul de pornire, metodele și felul lor de a vorbi despre oameni sunt total diferite. În al doilea rând, dacă unii Părinți au vorbit mai mult despre probleme sociale, au făcut-o pentru că au fost învățați de Dumnezeu să vorbească în acest chip unui anume om dintr-un anume loc. Să nu uităm că cuvântul profetului, al apostolului și al sfântului este rostit potrivit maturității și a măsurii duhovnicești a oamenilor cărora le este adresat. Iar dacă cuvântul pare că nu și-a atins scopul, aceasta nu este din pricina Părintelui ci se datorează neputinței oamenilor de a cuprinde ceva atât de înalt. Nu Părintele este cel ce nu știe, ci turma este cea incapabilă să înțeleagă. Ca să nu mai spunem că în multe scrieri cu conținut social ale Sfinților Părinți, regăsim limpede spiritul isihast.

Să iau cazul Sfântului Ioan Hrisostom, după cum ai spus mai înainte, pentru a fi mai clar. Sfântul Hrisostom este considerat un Părinte social și opera sa potrivită spre a fi citită de oamenii din lume, în învățătura lui găsind răspunsuri la o mulțime de probleme morale și sociale. Totuși ei uită că același Părinte a trăit o viață în isihie și în nevointă, cu trezvie, cu lacrimi și cu jeliere, o viață în rugăciune neîncetată și având pururea în minte amintirea morții. Dar trebuie să ai acest fel de viață pentru a putea citi aceste lucruri printre rânduri. Ți citesc un fragment din sfânta sa învățătură, pentru a ne lămuri mai bine. El vorbește despre rugăciune (în general) și valoarea sa. Spune că, pentru a fi roditoare ar trebui să se facă cu mintea adunată și inima străpunsă de sentimentul pocăinței. „Rugăciunea este o armă tare, o comoară neînchipuită, avere necheltuită, liman liniștit, izvor al liniștii, rădăcina, pricina și mama nenumăratelor lucruri bune, mai puternică decât orice împărăție pământească. Și prin rugăciune nu înțeleg pe cea ușuratică, plină de delăsare, ci pe cea făcută cu râvnă, cu sufletul frământat, cu mintea încordată. Căci aceasta este rugăciunea ce urcă spre ceruri. Să ne însuflețim așadar conștiința, să ne muncim sufletul cu amintirea păcatelor sale, nu pentru a-l scârbi, ci pentru a-l umple de râvnă și pentru a-l îndemna la priveghere. Nimic nu îndepărtează mai mult delăsarea și nepăsarea precum chinul și suferința, care adună mintea împrăștiată în cele din jur și o face să se întoarcă în ea însăși. Cel ce se roagă astfel face să locuiască bucurie mare în sufletul său”. Și Sfântul Ioan Hrisostom continuă spunând că omul doar atunci obține îndrăzneală în rugăciune, când este convins că e mai rău decât toată suflarea.

Cel mai mare isihast ar fi vorbit la fel, fiul meu, a continuat Starețul. Sunt câteva lucruri în această scriere demne de luat în seamă. Întâi, sfântul leagă strâns rugăciunea de chinul sufletului și de adunarea minții. Mintea trebuie să se reîntoarcă în „ea însăși” din tulburarea ei astfel încât să se poată naște rugăciunea din prea-plinul inimii. În al doilea rând este necesar să înceapă prin a-și încălzi inima, cum am spus mai înainte, pentru ca rugăciunea să lucreze cu adevărat. Rugăciunea ne este dăruită atunci când inima se aprinde de râvnă și mintea se adună în ea însăși. În al treilea rând, ne încălzim inima cu amintirea păcatelor, cu învinuirea de sine, cu simțământul că suntem mai răi decât toți, „mai jos decât toată suflarea”. Numai când

dobândim o astfel de rugăciune, putem primi bucuria duhovnicească, harul lui Hristos. Înțelegi acum de ce este Sfântul Ioan Hrisostom un Părinte isihast?

— Sunt cuprins de mirare în fața acestei păreri a Sfântului Ioan.

— Îmi dai voie să te corectez?

— Bineînțeles!

— Aceasta nu este o părere personală a Sfântului Ioan Hrisostom ci învățătura Bisericii transmisă prin el. Nu putem vorbi de părerile Părinților ca și cum ei ar fi fost filosofi, sociologi sau moraliști, ci despre învățătura Părinților – ca mădulare ale slăvitului Trup al lui Hristos – care primesc darul Sfântului Duh. Trăind în Biserică noi ne învingem individualitatea devenind persoane – locuințe ale Sfintei Treimi. Minte noastră este luminată și devine templu al Sfântului Duh. Fiecare mare lucrare a Bisericii începe cu smerenia. Sfinții Părinți au urmat lui Dumnezeu, schimbându-se în mai bine și au devenit instrumente ale Lui învățându-i apoi și pe alții, pentru a-i ajuta.

— Îți mulțumesc pentru această lămurire. Fii bun și mai explică-mi un lucru. Ai spus mai înainte că atunci când un călugăr isihast îl citește pe Sfântul Hrisostom, îl înțelege pe acesta ca Părinte neptic. De ce atunci noi îi vedem doar ca Părinți sociali, străini de acest fel de viață lăuntrică?

— Aceasta se întâmplă pentru că Sfântul Duh nu lucrează din belșug înlăuntrul nostru. Sfintele Scripturi și operele Sfinților Părinți au fost scrise sub inspirația Sfântului Duh. Și de aceea ei sunt interpretați și înțeleși numai prin lucrarea Sa. Cel ce gândește asemeni Sfinților Părinți, cel ce are Sfântul Duh, citindu-i pe oricare din ei și orice scriere a lor, simte isihastul, simte pe cel ce L-a cunoscut pe Domnul în Sfântul Duh. Sfinții sunt recunoscuți doar de Sfinți, pentru că ei au același fel de viață, aceleași trăiri și aceleași feluri de a se exprima. Ei înțeleg harul ce lucrează într-un Sfânt Părinte doar prin felul în care se exprimă. Un om, care a ajuns la vederea lui Dumnezeu, spre exemplu, citind rugăciunile Liturghiei Sfântului Vasile cel Mare, înțelege imediat că acesta, deși nu o spune deschis, a văzut Lumina necreată. Când, într-un fel sau altul, sociologii sau filosofii, fără a fi călăuziți de Sfântul Duh, studiază scrierile Sfinților Părinți, le împart și le despart. Și părerea mea este că această practică, de a folosi izolat și înafara duhului ascetic citatele din Sfinții Părinți, pentru a susține gândirea noastră decăzută și egoistă este cea mai mare erezie. Scoțându-i pe Sfinții Părinți înafara duhului ascetic, îi dividem. Și fiecare diviziune este o schimbare în rău. Toți ereticii au făcut acest lucru. Au folosit citate fără să le înțeleagă, fără să fie în stare a le interpreta corect. Ar trebui, de aceea să încercăm să împlinim ceea ce dorim cu toții în zilele noastre – „întoarcerea la Sfinții Părinți” – nu numai prin studierea scrierilor ci și prin strădania de urma viața lor. Aceasta înseamnă a trăi în Sfânta Biserică, cu Sfintele Taine și cu sfintele virtuți, a alunga egoismul și a începe să trăim ca persoane, ca adevărate mădulare ale lui Hristos.

În acel moment, un ucenic ne-a întrerupt întrebând ce-ar putea să-mi ofere. Gheron a fost absorbit complet de discuție uitând să respecte ospitalitatea specifică monahilor. Aceștia îți oferă ceva în semn de bun venit, astfel încât să binecuvântezi acel dar, și să primești în același timp binecuvântarea chiliei lor. Discuția noastră, însă, a fost atât de captivantă, încât el a uitat complet de acest lucru.

— Da, adu ceva pentru oaspetele nostru...

— Ce să aduc, Gheron? Rahat, dulceață sau altceva?

După ce a dat poruncile cuvenite, Gheron a început să-și laude ucenicul.

— Nu merit să am asemenea ucenici. Dar Domnul a avut milă de mine, pentru păcatele mele și mi-a trimis îngeri. Eu nu am ucenici, ci îngeri să mă slujească. Cum aș putea să-I mulțumesc lui Dumnezeu? Mai ales acest ucenic care tocmai a venit! Are gândirea unui prunc, și acest lucru este de neapărată trebuință pentru lucrarea rugăciunii minții, despre care vorbim. Sfinții Părinți învață că dacă cineva vrea să se mântuiască, trebuie să devină ori nebun („suntem nebuni pentru Hristos” – 1 Corinteni 4, 10) ori prunc („De nu vă veți

întoarce și nu veți fi precum pruncii, nu veți intra în împărăția cerurilor” – Matei 18, 3). Toți, chiar dacă am căzut în cele mai mari păcate, putem atinge, prin harul Sfântului Duh, pruncia duhovnicească și sufletul copilului de dinainte de păcat. Legea vieții duhovnicești este opusă legii trupului. Trăind viața trupească omul devine bătrân puțin câte puțin, în timp ce în viața duhovnicească, omul deși bătrân din cauza păcatelor, ajunge din nou tânăr, copil chiar.

Ucenicul aduse pe o tavă rahat și puțină apă. Am luat paharul în mâini, am cerut binecuvântare de la Gheron și am spus:

— Roagă-te pentru mine ca să devin un prunc sau un nebun.

Există momente în viață când nu ești în stare să-ți pui o dorință, pentru că vorbele ți se opresc. Atunci simți nevoia să te exprimi doar prin rugăciuni și binecuvântări. Trăiești aceasta numai în Sfântul Munte și de aceea nu te rogi ci ceri să se roage pentru tine.

— Binecuvântați!

— Domnul! răspund ei.

Nu spun nici bună dimineța nici bună ziua nici noapte bună. Singurele urări sunt, în fapt: bună răbdare, bună veghere, bun rai, bună vrere, bună părtășie cu Dumnezeu...

Când am spus „binecuvântează” și am mâncat rahatul dulce mi-am spus în sine: Să trăiești mulți ani, Gheron. Să trăiești pentru ca și noi, păcătoșii, să trăim.

S-a lăsat o tăcere adâncă. Am înțeles că Gheron rostea rugăciunea lui Iisus. Avea o astfel de atitudine încât era evident că fusese răpit de Dumnezeu. Mi-era greu să vorbesc, dar trebuia.

— Gheron, dă-mi voie să te întrerup continuând discuția. Știu că într-un fel, prezența mea este ciudată în liniștea aceasta. Sunt un parazit care vă face viața grea și...

— Nu, nu, nu spune asta, pentru că te primim ca pe fratele nostru care trăiește în lume, ce duce lupta cea bună, având har de la Dumnezeu.

— Cum se poate compara harul pe care-l avem noi cu harul vostru?

— Chiar și așa, ai mai mult har decât noi, pentru că „unde s-a înmulțit păcatul, acolo a prisosit și harul” (Romani 5, 20). Dumnezeu trimite mai multă milă pentru a te ține în dragostea Lui, te iubește mai mult.

— Primesc aceasta ca pe o expresie a smereniei tale – am răspuns, fiind copleșit de atâta dragoste și smerenie. Aș vrea să continui, totuși, pentru că doresc să obțin cât mai multe roade din orice clipă. Vorbeai de încălzirea inimii, spunând că acest lucru îl obții gândindu-te la iad, la rai și la păcătoșeniei noastră. Nu creează, totuși probleme? Ai spus mai devreme că rugăciunea noastră ar trebui eliberată de imaginație, iar mintea noastră ar trebui să fie fără formă. Dar aceste imagini nu tulbură rugăciunea curată...

— În primul rând aș vrea să îți dai seama că aceste gânduri nu sunt...simple gânduri. Nu este vorba de imaginație, ci de lucrarea minții. Noi nu gândim doar, noi trăim. De exemplu, gândindu-mă odată la iad pentru câteva minute – acesta este locul potrivit mie, datorită nenumăratelor mele păcate – m-am găsit în acel întuneric înfricoșător! Am trăit durerea insuportabilă și chinul inexprimabil. După ce mi-am revenit din acea stare, toată chilia mirosea îngrozitor. Nu poți înțelege mirosul iadului și suferința condamnatului...

Am înțeles atunci mai mult ca niciodată că eram în prezența unui stareț sfânt care-și ține mintea în iad. L-am lăsat să continue fără cel mai mic comentariu.

— Încălzirea inimii prin aceste gânduri este făcută înainte de rugăciune. Căci îndată ce inima începe să se roage după ce a fost încălzită, orice gând, oricât de îndepărtat cu privire la aceste lucruri este interzis, încercând să ne fixăm mintea și inima doar pe cuvintele rugăciunii lui Iisus. În acest fel ajungem la starea minții eliberată de imaginație, despre care Sfinții Părinți au vorbit atât, adică, mintea să fie „liberă de orice formă și de orice imaginări”.

Rugăciunea este o luptă. Întărește războiul credinciosului împotriva diavolului, dar este ea însăși o luptă dureroasă și sângeroasă. Tot efortul nostru trebuie să fie de a ne concentra mintea pe cuvintele rugăciunii lui Iisus. Aceasta trebuie să devină surdă și mută la orice gând, bun sau rău, pe care vicleanul ni-l aduce. Nu avem voie să ascultăm gândurile ce vin din afară sau să le răspundem. Trebuie să le ignorăm complet și să nu conversăm cu ele. Astfel ar trebui să căutăm în orice fel muțenia completă a minții noastre, pentru că numai cu această lucrare ne putem păstra sufletul în pace, astfel ca rugăciunea lui Iisus să poată efectiv lucra. Se știe că gândurile noastre înaintează din minte în inimă tulburându-o. Mintea tulburată tulbură și inima. Precum vântul ridică valurile pe mare, la fel vântul gândurilor ridică valuri în suflet. De aceea este necesară atenția pentru rugăciune. De aceea Părinții învață în același timp despre rugăciune și despre trezvie. Trezvia păstrează mintea într-o stare continuă de veghe și pregătire, rugăciunea aducând peste ea har dumnezeisc.

Pentru acest scop folosim diferite căi.

Înainte să începem lucrarea sfântă a rugăciunii lui Iisus, să ne amintim că în timp ce noi ne rugăm se cere de la noi dorință fierbinte, perseverență în nădejde, mult zel și răbdare imensă, dimpreună cu credința în dragostea lui Dumnezeu. Începem cu „Binecuvântat este Dumnezeul nostru”. Rostim „Împărate ceresc...”, Trisaghionul, apoi Psalmul 50, psalmul de umilință cu pocăință și părere de rău, urmat imediat de „Crez”. După aceea ne străduim să ne concentrăm mintea cu ajutorul tăcerii și liniștii. Ne încălzim inima cu diferite gânduri lipsite de imaginație, după cum am spus mai înainte, și după ce s-a încălzit – poate după ce s-au vărsat și lacrimi, începem rugăciunea lui Iisus. Rostim cuvintele încet și încercăm să ne împiedicăm mintea să fugă. Cuvintele trebuie să vină unul după altul, fără intervenția altor gânduri și întâmplări. După „miluiește-mă” trebuie să spunem imediat „Doamne Iisuse Hristoase” astfel încât să formăm un zid care să împiedice pătrunderea diavolului. Trebuie să știi că diavolul va încerca să spargă unitatea cuvintelor cu orice preț și să pătrundă în minte și în inimă. Va încerca să facă doar o mică deschizătură pentru a putea arunca un gând care să facă zadarnică toată această sfântă străduință. Nu trebuie să-l lăsăm să intre. Putem spune rugăciunea lui Iisus cu voce tare, astfel încât să o audă și urechile, pentru că aceasta ajută mintea să se concentreze mai mult. O altă cale este să rostim rugăciunea în minte și în inimă foarte încet, să stăm puțin după „miluiește-mă”, până când atenția noastră începe să slăbească și să o luăm din nou de la început. Dacă în timp ce ne încălzim inima, ne gândim la păcătoșenia noastră, părinții recomandă să adăugăm cuvântul „păcătos”: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”. Cuvântul ar trebui apăsător, pentru a-l simți mai bine. Totuși pentru că mintea poate obosi dacă recită rugăciunea lui Iisus în întregime, putem să o scurtăm: „Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă”, sau „Doamne miluiește-mă”, sau „Doamne Iisuse”. Pe măsură ce creștinul progresează în lucrarea rugăciunii lui Iisus, poate împuțina cuvintele. Poate chiar insista, uneori, pe cuvântul „Iisus” pe care-l rostește repetat (Iisuse, Iisuse, Iisuse, Iisuse al meu) – valuri de liniște și bucurie putând răsări din el. Ar trebui să păstreze această dulceață și să nu oprească rugăciunea, chiar dacă regula lui obișnuită de rugăciune s-a terminat. Trebuie să mărească și să păstreze această căldură a inimii sale și să se folosească de acest dar al lui Dumnezeu! Pentru că este un mare dar pe care Dumnezeu i-l trimite de sus. Căldura inimii ajută mintea să fie propriu-zis fixată pe cuvintele rugăciunii lui Iisus, să coboare în inimă și să rămână acolo. Dacă cineva vrea să petreacă toată ziua în rugăciune, trebuie să urmeze sfaturile Sfinților Părinți. O oră să se roage, o oră să citească și apoi să petreacă altă oră în rugăciune. De asemenea, ar trebui să încerce să rostească rugăciunea lui Iisus și atunci când lucrează cu mâinile.

... Mai mult, poziția potrivită a corpului ajută și ea pe atletul rugăciunii lui Iisus. Părinții recomandă ca atunci când se roagă timp îndelungat, să șadă pe un scaunel, să închidă ochii sau să-i fixeze pe un anume punct, de preferință pe pieptul său, unde este inima. Sfântul Grigorie Palama dă exemplul Profetului Ilie, care după cum spune Scriptura, „s-a suit în vârful Carmelului și s-a aplecat la pământ până a atins genunchii cu fața sa”, și în acest fel, a venit sfârșitul secetei. Și în scurt timp „cerul s-a întunecat de nori și s-a pornit

vijelie și ploaie mare” (3 Regi 18, 42-45). Într-adevăr, fiul meu, Profetul „a deschis cerurile”, rugându-se în această poziție. În același fel deschidem și noi cerurile și izvoarele harului dumnezeiesc coboară în inimile noastre

uscate.

Am citit mai târziu acest pasaj din Sfântul Grigorie Palama, pe care l-a menționat Gheron. Filosoful Varlaam obișnuia să numească isihăstii, ironic, „omphalopsychoi” (cei ce au suflet în buric) iar Sfântul și de Dumnezeu-purtătorul Grigorie, explicându-le poziția și lucrarea, i-a răspuns: „până și Ilie însuși care a fost desăvârșit în vederea lui Dumnezeu, proptindu-și capul pe genunchi și adunându-și mintea în sine însuși și în Dumnezeu, cu mare efort a făcut să înceteze seceta ce dura de ani de zile”. Sfântul, care l-a văzut pe Dumnezeu, recomandă ca metodă ajutoare, aceea a fixării privirii: „Nu-ți lăsa privirea să hoinărească ci fixează-o pe piept, și în această poziție a corpului, adună-ți în inimă puterea minții, ce este împrăștiată privind în altă parte.”

Și locul, a continuat Gheron, joacă un rol important. Trebuie să fie liniștit și să nu aducă tulburări dinafară. De asemenea trebuie să se țină seama de timpul potrivit. După munca de fiecare zi, mintea este de obicei încărcată cu multe lucruri, de aceea Părinții spun că rugăciunea minții ar trebui să se facă o oră sau două mai ales dimineața, înainte de răsărit, când mintea se odihnește și este netulburată și trupul s-a odihnit și el. În acest fel putem culege multe roade.

— Gheron, când mintea este tulburată, și acest lucru se întâmplă de multe ori – ce metodă putem folosi ca să o îndrumăm?

— Sunt, din multe motive, zile și ore sterpe, care fac lucrarea rugăciunii minții dificilă. Lucrarea rugăciunii lui Iisus devine atunci cu adevărat obositoare și grea. Dar dacă stăruim, harul lui Dumnezeu ne ajută să regăsim rugăciunea și să mergem mai departe, fără șovăială, spre îndumnezeirea noastră în har. O să-ți spun câteva căi care ne ajută să învingem aceste ceasuri și aceste zile obositoare.

Întâi, nu trebuie să ne pierdem cu nici un chip curajul. Apoi, în aceste ceasuri trebuie să ne rugăm mai ales cu buzele. Este poate un privilegiu al oamenilor perseverenți, al celor plini de har, să fie în stare să-și țină mintea cu ușurință pe cuvintele rugăciunii și să se roage netulburat. Noi, cei slabi și păcătoși, fiind plini de patimi trebuie să facem mari eforturi și chiar să vărsăm sânge. Când ne dăm seama că mintea noastră este tulburată și împrăștiată neconținut, trebuie să cerem ajutor de la Dumnezeu. Când vârtejul gândurilor și oboselii ne cuprinde, ar trebui și noi să facem precum apostolul Petru care atunci când a văzut vântul puternic și a început să se scufunde, a strigat „Doamne, scapă-mă!” (Matei 14, 30). Și ce i s-a întâmplat lui ni se va întâmpla și nouă: „Iar Iisus, întinzând îndată mâna l-a apucat” (Matei 14, 31). Adică, după o rugăciune arzătoare, cu ajutorul lui Dumnezeu, toate aceste imagini care vin să tulbure mintea vor fi îndepărtate, nevăzute mistuite în flăcări prin numele lui Hristos. Repet în aceste cazuri nu trebuie să ne pierdem firea, ci trebuie să mergem mai departe opunând rezistență. Și rezistența noastră trebuie să fie la fel de puternică precum atacul celui rău.

În plus, în timpul rugăciunii, nu trebuie să primim nici gândurile bune pentru că în acel timp, chiar și gândurile bune stârnesc mintea, și aceasta fiind stârnită, le acceptă și pe cele pătimase. Gândurile bune din timpul rugăciunii, deschid calea diavolului să intre triumfător și să întrerupă lucrarea sfântă a rugăciunii. Atunci cădem în adulter duhovnicesc, Sfinții Părinți spunând că atunci când mintea se îndepărtează de amintirea lui Dumnezeu și hoinărește fără țintă în timpul rugăciunii lui Iisus, cade în adulter. Îl înșeală și se leapădă de Dumnezeu. Există vreun păcat mai mare decât înșelarea și lepădarea de preadulcele Iisus, mai ales când este făcută de dragul vicleanului dușman care urăște binele?

Dacă noi nu putem ține mintea să nu se împrăstie, lupta noastră va deveni tot mai dificilă. Corabia, fiule, poate naviga pe mare ori cu pânze, atunci când bate vântul, ori cu vâsle, când nu este vânt. La fel se întâmplă și cu rugăciunea, merge bine când căldura harului lui Hristos este înlăuntrul nostru. Iar în absența lui avem nevoie de vâsle, adică este nevoie de o străduință mai mare.

Trebuie, apoi, să ne refugiem în studiul Sfinților Părinți. Se cuvine să citim scrieri ale lor care vor aduna mintea. Dacă, în timp ce citim simțim remușcări, putem să ne oprim din studiu și să începem rugăciunea lui Iisus. În acest fel ajungem să înțelegem ce s-a spus: că trebuie să citim cărțile cu inima și nu

cu rațiunea seacă. Trebuie să citim cărți ce au fost scrise cu inima și pot fi citite, cu bucurie, de inimă. Cititul și rugăciunea lui Iisus trebuie să meargă împreună. Putem să rostim sau să psalmodiem Psalmii Proorocului David. Este bine și să avem alese dinainte unele tropare care aduc căință, și care vorbesc despre dragostea lui Dumnezeu, despre păcătoșenia noastră, despre a doua venire a Domnului, tropare prin care Îi cerem ajutorul. Acestea ar trebui citite, nu cântate. Sau ar trebui să rostim diferite rugăciuni care dau naștere părerilor de rău, scrise de Sfinții Părinți, ca cea a Sfântului Isaac Sirul. După cum am spus înainte, în aceste cazuri trebuie să rostim rugăciunea lui Iisus cu buzele. Putem să o spunem folosind și mătâniile (komboschini). Desigur, în acest chip obținem mai puține roade, însă nu trebuie să stăm niciodată fără cel puțin această mică bucurie. Repet, în aceste cazuri este mare nevoie de multă răbdare și de rezistență. Gândurile care vin se pot dovedi câștig pentru noi dacă le folosim pentru curățirea noastră.

— Dar cum ajută la curățirea noastră?

— Când diavolul vede că ne rugăm și că încercăm să ne fixăm mintea pe rugăciunea lui Iisus, folosește orice mijloc ca să ne tulbure. Se servește de tot, în principal de gânduri despre lucrurile care ne deranjează mai mult. Lovește punctul cel mai sensibil, locul care ne doare cel mai tare. Omului iubitor de plăceri, îi strecoară gânduri de voluptate, celui iubitor de argint, îi aduce gânduri de zgârcenie, ambițiosului, gânduri de mărire. De aceea, din gândurile care ne vin de obicei în timpul rugăciunii ne putem da seama care ne sunt punctele slabe, putem vedea necurățiile dinlăuntrul nostru, existența patimilor, și astfel ne îndreptăm atenția și străduința într-acolo.

— Gheron, iartă-mă că intervin. Mărturisesc că nu am destulă experiență în problema rugăciunii lui Iisus. Totuși, când încerc să o rostesc, simt o puternică durere de cap și de multe ori durere în inimă. Ce înseamnă aceasta? Și ce ar trebui făcut în aceste cazuri?

— Când credinciosul este la începutul rugăciunii lui Iisus, simte această durere puternică de cap și de inimă, ca parte a noii sale lupte duhovnicești. Uneori are senzația că i se vor zdrobi și capul și inima, iar uneori i se pare chiar că va muri. Durerea aceasta este ceva normal și apare datorită faptului că mintea nu este obișnuită cu această lucrare, precum și datorită poziției corpului. De multe ori diavolul se folosește de această stare pentru a-l face să se oprească din rugăciune. Însă când simte această durere în cap trebuie să stăruie. Doar când simte durere în inimă trebuie să cumpănească dacă nu cumva a înaintat, prematur, în lucrarea sa, folosind metode care îi depășesc puterile. Se poate însă ca durerea din inimă să-l ajute, arătându-i locul unde să-și concentreze mintea, ajungând astfel la rugăciunea netulburată.

— Ai arătat foarte pe scurt această idee și de aceea aș vrea să stăruie puțin asupra ei. De ce este necesar să stăruie când mintea suferă?

— Pentru că imediat după aceea, începe curățirea. Lacrimile ne dezvăluie acest lucru, pornind să se reverse asemeni unui fluviu. Mintea începe să se curețe și să coboare în inimă, încetând atunci durerea și suferința. Lacrimile nu pot fi stăvilite sau justificate, nici nu sunt vărsate pentru a grăbi acest moment. S-a oprit. Am putut vedea o lacrimă mare strălucind și luminându-i fața. Involuntar, ochii mi s-au umplut de lacrimi. Glasul său blând, gândurile sale aducătoare de lumină mi-au înmuiat inima împietrită. Mi-am amintit atunci de Sfântul Arsenie despre care este scris în Pateric „Se spunea că în toată vremea vieții sale când ședea la lucrul mâinilor lui, avea o cârpă în sân pentru a-și șterge lacrimile care picau din ochii săi și auzind Avva Pimen că a adormit, lăcrămând, a zis: fericit ești, Avvo Arsenie, că te-ai plâns pe tine în lumea aceasta. Că acela ce nu se plânge pe sine aici, acolo se va plânge veșnic. Deci, ori aici de voie, ori acolo de munci, este cu neputință a nu plânge”.

Mă întrerupse.

— N-ar trebui să ne oprim din rugăciune pentru că avem vreo durere, a spus el ca după un potop de lacrimi nesfârșite. Pentru că diavolul, care este peste măsură de viclean, mincinos și ticălos, ne aduce toate aceste gânduri în minte ca să ne distrugă, să ne ucidă. Atletul rugăciunii cunoaște metodele și gândurile diavolului și știe că vrăjmașul este cel ce îi șoptește: „oprește-te din rugăciune, altfel vei înnebuni sau te vei îmbolnăvi de inimă”. O să-ți citesc un exemplu din Pateric: „Era un frate care, de câte ori se ridica la rugăciune, era

cuprins de friguri și de fierbințeală și de dureri de cap. Și așa aflându-se, își spunea: «iată că sunt bolnav pe patul morții; așa că mă voi scula și voi face rugăciune înainte de a muri». Deci așa gândind fratele, s-a ridicat și a făcut rugăciune. Și îndată ce a sfârșit rugăciunea, s-a îndepărtat și fierbințeala. Și iarăși așa gândind fratele s-a nevoit și a făcut rugăciune și l-a biruit pe cel rău”. De aceea atletul rugăciunii trebuie să nesocotească orice fel de durere.

— Gheron, aș vrea să-mi spui mai mult despre durerea inimii. Știu că Sfinții Părinți dau mare importanță acestei dureri, considerând-o a fi cea mai bună cale prin care rugăciunea lui Iisus devine lucrătoare. Împărtășește-mi te rog, dacă găsești de cuviință, câteva gânduri cu privire la această durere.

— Este adevărat ceea ce ai spus. Sfinții Părinți, pentru că aveau știința rugăciunii lui Iisus, sau mai degrabă pentru că trăiau rugăciunea lui Iisus, au trecut prin acest stadiu și de aceea îi dau mare importanță. Această durere apare la cei ce practică rugăciunea lui Iisus, mai ales la cei ce se roagă neîncetat. Părinții îi dau o așa mare importanță, pentru că prin această durere, care dovedește că mintea coboară în inimă și se unește cu ea prin lucrarea Sfântului Duh, prin această durere deci, pacea este revărsată în suflet și în trup, puterea de înțelegere a sufletului se limpezește, dobândind astfel deosebirea gândurilor. Numai atunci putem noi discerne bine gândurile și putem înțelege mersul și sfârșitul lor. Deci un isihast, fără să fi căzut, aparent, în nici un păcat, cunoaște perfect starea păcătosului. Aceasta este cu puțință, căci prin nevoită ajunge să cunoască substratul gândurilor cuiva – începutul și sfârșitul lor. În acest fel se face că isihastul, în timp ce se roagă pentru cineva, poate ști aproape imediat în ce stare este acea persoană, pentru că inima lui a devenit sensibilă prin lucrarea rugăciunii, el însuși devenind văzător cu duhul.

Hai să pun totuși lucrurile în ordinea lor.

Am spus mai înainte că rugăciunea lui Iisus are ca scop unificarea omului, adică a celor trei facultăți ale sufletului. Atenția trebuie concentrată pe inimă. Inima ar trebui să fie prima care simte lucrarea rugăciunii lui Iisus. Deoarece, potrivit Sfinților Părinți inima simte mai întâi prezența lui Dumnezeu, prezența harului, și apoi stârnește și mintea. Părinții au ajuns mai întâi la vederea lui Dumnezeu și apoi au vorbit de El, în așa fel încât să ocrotească această cunoaștere vie care înseamnă viață. De aceea inima este cea care simte întâi căldura și dulceața prezenței Sfântului Duh. Din contră, absența harului este manifestată prin răceala și indiferența inimii. Repet Dumnezeu este iubit întâi cu inima și apoi cu mintea. Porunca lui Dumnezeu este clară: „Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta și din tot sufletul tău și din toată puterea ta și din tot cugetul tău...” (Luca 10, 27). După cum știi, rațiunea nu este nesocotită de către Biserică, dar după Cădere a devenit incapabilă să-l perceapă pe Dumnezeu. Însă atunci când se dezvoltă sensibilitatea duhovnicească lăuntrică, rațiunea este îndemnată să-L înțeleagă pe Dumnezeu. Atunci inima hotărăște dacă respectă sau nu poruncile lui Dumnezeu. Dar unirea inimii și a minții poate fi făcută numai prin lucrarea Sfântului Duh. Primim har prin pocăință și prin păstrarea poruncilor lui Hristos. Sub înrăurirea lui, mintea găsește inima și se unesc amândouă. Acesta este un pas important pentru dobândirea rugăciunii interioare și a îndumnezeirii. Din acest motiv inima omului trebuie să fie „frântă”. „Inima înfrântă și smerită, Dumnezeu nu o va urgisi” (Psalm 50, 17). Mulți folosesc diferite metode pentru a-și coborî mintea în inimă, dar noi trebuie să accentuăm faptul că pocăința este calea cea mai sigură. Deci, când plângem pentru păcatele noastre este bine că simțim o durere sau uneori o căldură în inimă, și în general că îi înțelegem mișcarea și simțirea. Totuși acest lucru trebuie să aibă loc treptat. Pentru că este posibil ca fiind bruscă, această activitate să dea naștere în inimile slabe și neobișnuite unei ispite foarte subțiri, care nu are consecințe serioase dar care poate opri rugăciunea. În cazul unei asemenea dureri Părinții învață să rostim rugăciunea lui Iisus cu voce tare. În cazul în care nevoitorul are inima puternică, trebuie ca atenția sa să fie susținută înlăuntrul ei, chiar dacă doare. Aceste lucruri însă, trebuiesc limpezite cu ajutorul unui părinte duhovnicesc. Durerea despre care vorbim este sănătoasă, naturală și mântuitoare, deși mulți din cei care se nevoiesc cu rugăciunea lui Iisus cred că s-au îmbolnăvit de inimă și merg să consulte un doctor. Dar acesta nu găsește nimic anormal deoarece durerea aceasta este durerea harului, care arată că rugăciunea a pătruns în inimă și lucrează acolo. Acesta este un pas semnificativ.

— Am auzit că mulți Sfinți au simțit rugăciunea ca devenind lucrătoare în inima lor într-un anume moment și câteodată chiar ca un dar de la Dumnezeu prin mijlocirea Preacuratei Sale Maici. Este adevărat?

— Bineînțeles. Mulți sfinți isihăști știu foarte bine din ce moment au simțit rugăciunea lui Iisus în inima lor. De atunci încolo, ei o rostesc neconținut. Orice altceva ar lucra, rugăciunea nu încetează niciodată. Cu adevărat, ei o simt ca un dar de la Preasfânta Maică a lui Dumnezeu. Sfântul Grigorie Palama, rugându-se la Născătoarea de Dumnezeu rostind „luminează-mi întunericul”, a primit darul Teologiei. Trebuie spus că iubirea pentru Născătoarea de Dumnezeu este strâns legată de iubirea pentru Hristos. O iubim pe Născătoarea de Dumnezeu pentru că Îl iubim pe Hristos, sau o iubim în așa fel încât să obținem dragostea lui Hristos. Părinții sunt foarte hotărâți asupra acestui punct. Sfântul Gherman, patriarh al Constantinopolului, spune: „dacă n-ai fi stat tu înainte, Născătoare de Dumnezeu, nimeni nu ar fi putut deveni om duhovnicesc... nimeni nu s-ar fi mântuit decât prin tine, Născătoare de Dumnezeu”. Iar Sfântul Grigorie Palama spune: „Ea este hotarul dintre creat și necreat; și nimeni n-ar fi putut veni la Dumnezeu decât prin ea și prin Mijlocitorul născut din ea; și fără ea, nici unul din darurile lui Dumnezeu nu ar fi fost date nici îngerilor nici oamenilor”. Oamenii primesc multe daruri prin mijlocirea Născătoarei de Dumnezeu. Dacă ne-a dat cel mai mare dar, pe Hristos, nu ne va da și restul? Deci, când ne rugăm, ar trebui să spunem „Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuiește-ne pe noi” și nu doar „mijlocește pentru noi”.

— Am să mă întorc la o întrebare ce mi-a venit în gând în timp ce vorbeai despre unirea minții cu inima. Când mintea coboară în inimă, rămâne tot timpul acolo? Și dacă e așa, cum poate un om să lucreze, cum își poate împlini ascultarea în mănăstire?

— În primul rând, mintea nu este suprimată, ci este completată și se întoarce la condiția sa naturală. Este împotriva naturii sale atunci când rămâne afară de esența ei, inima. Prin rugăciune alungă toate lucrurile străine naturii sale. Ulterior, când mintea coboară în inimă, rațiunea poate fi ocupată cu alte lucruri fără să fie îndepărtată de inimă. De exemplu, în timpul Sfintei Liturghii un preot lucrător al rugăciunii inimii poate fi atent la o parte a ritualului sau poate spune unui diacon sau unui alt preot ceva important pentru salvarea Tainei, fără ca mintea lui să-i fie separată de inimă. Totuși, când rațiunea hoinărește spre gânduri păcătoase, mintea poate fi ruptă complet de esența ei. Din acest motiv un nevoitor, pentru a nu fi vătămat de gânduri în timp ce spune rugăciunea lui Iisus, le ține ocupate numărând mătaniile. Poate acum ai înțeles cu câtă sălbăticie luptă diavolul împotriva noastră.

IV. Războiul diavolului și cum să-i facem față

Abia acum mi-ai dezvăluit că diavolul luptă împotriva noastră cu înverșunare. De ce ne războiește, prin ce metode? Cum putem deosebi păreriile oamenilor despre rugăciunea lui Iisus? Mulți oameni susțin diferite lucruri și nu știm în ce măsură acestea sunt gânduri care vin de la vrăjmașul diavol. Sunt nerăbdător să-ți ascult părerea.

Fără să vorbească, sfântul și înțeleptul pustnic a luat din nou în mâini „Patericul”, l-a deschis cu mișcări încete și a început să citească: „L-au întreat pe el iarăși frații, zicând: care faptă bună, părinte, întru petreceri, are mai multă osteneală? Zis-a lor: iertați-mă, eu socotesc că nu este altă osteneală, ca rugăciunea către Dumnezeu. Căci totdeauna când voiește omul să se roage, voiește vrăjmașul să-l taie pe el căci el știe că nu se împiedică de altceva, fără numai de rugăciunea cea către Dumnezeu. Și toată petrecerea pe care o va face omul, răbdând întru dânsa, dobândește odihna. Iar rugăciunea până la suflarea cea de pe urmă, are trebuință de nevoiță.”

A închis cartea și a continuat.

— Sfinții Părinți învață că omul se găsește, dacă nu întotdeauna sub stăpânirea diavolilor, atunci, în orice caz, sub înrâurirea și necurmata lor vrăjmășie. Diavolii se învârtesc mereu în jurul sufletului și încearcă, prin orice mijloace, să-l facă pe cel credincios să păcătuiască, fie prin simțuri (când obiectul păcatului este aproape), fie prin imaginație (când acesta este departe) sau prin răzvrătirea cărnii. Deoarece omul este alcătuit din suflet și trup, primește influența diavolului și se lasă prins de el. Tacticile dușmănoase ale celui rău sunt cel mai evidente în timpul rugăciunii. Acei ce se angajează în acest război duhovnicesc văd diavolul luptând împotriva lor cu furie la fiecare pas. Îl văd folosindu-se de toate mijloacele ca să le întoarcă mintea de la Dumnezeu. Văd toate planurile viclene ale răului demon, care urăște binele și ucide omul. Potrivit Sfântului Marcu Ascetul „când diavolul vede că mintea se roagă în inimă, atunci stârnește ispite mari și

răutăcioase”. Urăște de moarte oamenii, și ura lui crește atunci când vede că ei tind să devină îngeri prin rugăciune, și să ocupe locul pe care el l-a avut înainte de cădere. Ascultă cum descrie Sfântul Grigorie de Nyssa această invidie răutăcioasă a diavolului, cauzată de îndumnezeirea omului: „Demonii sunt mistuiți de invidie și gelozie când oamenii sunt gata să atingă înrudirea cu Dumnezeu, în timp ce ei (demonii) au căzut din legătura lor cu binele”. Astfel fiecare pustnic are multe de spus despre acest război al diavolului. De multe ori, văzând acest comportament, pustnicilor le e milă de el.

— Milă? Iartă-mă, dar nu pot înțelege cum și de ce.

— Ei simt milă pentru el, pentru căderea lui și starea lui nenorocită. Deși a fost creat să slujească și să slăvească pe Dumnezeu, a ajuns să lupte împotriva lucrării Sale dumnezeiești și împotriva omului, pe care Dumnezeu îl iubește atât de mult. Diavolul caută să distrugă unitatea. El întruchipează spiritul distrugerii permanente și este începătorul ereziei. Dumnezeu vrea să unească, el vrea să despartă. Dumnezeu vrea să salveze, el vrea să distrugă. Îl face pe om să se răzvrătească împotriva lui Dumnezeu și împotriva Bisericii.

— Și unde găsesc pustnicii toată această putere de a-l iubi?

— În îmbeșugatul dar al harului pe care-l au. Au atât de mult har înlăuntrul lor încât ei vor să iubească totul și aceasta pentru totdeauna. Inima lor a devenit încăpătoare ca rezultat al izgonirii patimilor, și de aceea au o mare dorință de a cuprinde pe toți oamenii înlăuntrul ei. Așa, pustnicii curățiți iubesc Sfânta Treime, Preasfânta Maică a lui Dumnezeu, Sfinții, păcătoșii, natura și animalele... Și pentru că încă „a mai rămas loc” iubesc și pe diavol... Îl simt ca pe un duh mort care s-a îndepărtat de dumnezeire, de harul dătător de viață și care acum transmite moartea celor ce se apropie de el sau caută să o transmită celor ce luptă pentru mântuire. Sfinții nevoitori, plini de dragoste pentru Dumnezeu, se gândesc: Iadul a fost pregătit pentru diavol și îngerii săi. Cum ar putea să nu simtă milă?

— Noi ignorăm gândurile diavolului, am spus, fiind în întunericul patimilor cărnii, orbi din cauza felului nostru lumesc de a gândi, prinși de el. Nu am primit din belșug harul lui Hristos, ca prin lumina lui să putem urmări toate lucrările viclene și ucigăse ale diavolului. Poți să ne spui – pentru că tu vezi și lupta și zbuciumul lui – cum încearcă să distragă omul de la rugăciunea care îl duce pe om la unirea cu Dumnezeu?

— Dragul meu părinte, orice ți-aș spune ar fi greu pentru tine să înțelegi. Ceea ce spun poate părea ciudat și exagerat. Chiar și călugării ce trăiesc în lume nu pot înțelege lupta călugărilor de la Sfântul Munte și războiul sălbatic al diavolului. Îl vedem la orice pas. Ți voi spune totuși câteva lucruri, ca să te ajut.

Am înțepenit, nemișcat, cu ochii larg deschiși și cu urechile pregătite să asculte cu atenție înțelepciunea starețului și să învețe planurile viclene și complicate ale diavolului. Fără să dea impresia că orice spune era din experiența personală, Gheron a început să-mi vorbească despre tacticile diavolului împotriva acelor care sunt atrași de rugăciunea lui Iisus.

— Când ne pregătim pentru rugăciune, diavolul, în același timp, se pregătește de luptă și atacă. Atletul rugăciunii trebuie să fie conștient de aceasta astfel încât el nu va fi surprins când suferă primul atac brusc al diavolului și mai târziu incursiunile lui îndrăznețe – când va arunca spre cel ce se roagă toate munițiile ce le are la dispoziție. (În timp ce pustnicul vorbea am avut senzația că mă aflu în fața unui general experimentat în războiul duhovnicesc, care a repurtat multe victorii glorioase și care a fost încoronat cu mulți lauri). El îl determină să se angajeze și în alte activități sociale. Apoi aduce întâmplări, diferite persoane, situații...

— Aș vrea să ascult unele metode pe care noi, trăind în lume, nu le cunoaștem. Dă-mi voie să-ți mărturisesc ceva. M-ai făcut, acum, să urăsc diavolul sau mai degrabă lucrarea lui și în același timp să-mi fie milă de el.

— Da, părinte, și noi trăim aceasta zilnic. Simțim ură pentru ceea ce face, dar dragoste pentru el, care este exprimată ca durere pentru înșelător! Dar, ca să răspund întrebării tale, voi spune următoarele: scopul rugăciunii lui Iisus este să-L aducă pe Hristos Împăratul în inimile noastre, să facă prezentă înlăuntrul nostru Împărăția lui Dumnezeu, să lumineze scânteia harului ce este acum acoperită de cenușa păcatului. Este împlinirea strigătului „vie împărăția Ta”. Totuși, cum am spus și mai înainte, acum inima este întunecată de

norul păcatului și lucrarea diavolilor în ea. Pe suprafața inimii (nu înlăuntrul ei, pentru că numai energia necreată a Sfântului Duh, fiind necreată, poate fi unită cu sufletul) diavolul și-a proclamat autoritatea și stăpânește totul. Crede-mă, părinte, uneori îmi simt inima ca o grădină zoologică. Toate patimile lăuntrice sunt ca animale ce urlă. De Dumnezeu purtătorul Grigorie Palama o descrie foarte bine: „omul, care a fost sortit să devină fiu al lui Dumnezeu, devine un ucigaș asemeni nu doar celor mai sălbatice fiare ci și târâtoarelor și animalelor otrăvitoare, asemănându-se unui scorpion, unui șarpe, unui pui de viperă”. Prin rugăciunea lui Iisus, atunci, după ce mintea a asimilat preadulcele Lui nume – ne străduim ca El (Hristos) să coboare în inimă în toată slava și mărirea Lui și să alunge diavolul, care, după ce a acoperit harul ce-l găsește acolo întunecă din nou sufletul cu diferitele patimi. Astfel, sufletul este luminat de prezența lui Hristos, primind „har peste har”. Așadar, cu cât Domnul coboară mai mult în inimă, cu atât diavolul dispare cu urlete și dureri pentru lupta ce a dus-o și ecourile acestor strigăte sunt ispitele ce ni le aduce.

— Auzind acestea mi-am amintit de cei posedați de diavol care, imediat ce L-au văzut pe Hristos au început să strige: „Ce ai cu noi, Fiul lui Dumnezeu” (Matei 8, 29). Mi-am amintit și de întâmplarea cu tânărul îndrăcit, când Domnul a spus: „Duh surd și mut, Eu îți poruncesc: Ieși din el și să nu mai intri în el. Și răcnind și zguduindu-l cu putere, duhul a ieșit” (Marcu 9, 25-26). Cred că acest lucru este legat de ceea ce ai spus mai înainte, sau mă înșel?

— Da, ai dreptate. Dar mai sunt și alte întâmplări care îl dau în vileag. Când Domnul a coborât în Iad, a eliberat dreptii ce au crezut în El. În slujbele Bisericii, suferința Iadului este viu reprezentată: „Astăzi iadul geme și strigă tare: ar fi fost mai bine pentru mine să nu fi primit pe Fiul Mariei, pentru că El a venit la mine și mi-a zdrobit puterea; El mi-a zdrobit porțile de aramă... Sunt lipsit de acei ce mi-au fost supuși odată; în tăria mea i-am înghițit, dar acum îi arunc afară. Cel ce a fost răstignit a golit mormintele” (Triod). În fond, n-a spus Hristos însuși: „Cum poate cineva să intre în casa celui tare și să-i jefuiască lucrurile, dacă nu va lega întâi pe cel tare și pe urmă să-i prade casa?” (Matei 12, 29). Adică, coborârea lui Hristos în inimă, unde lucrează acum diavolul, este legată de fuga și de înlănțuirea lui (a diavolului). Este apoi normal pentru el să urle, să strige și să răcnească. Domnul a venit „să strice lucrurile diavolului” (1 Ioan 3, 8). În Psalmul 103 se spun următoarele despre fiarele pădurii: „Răsărit-a soarele și s-au adunat și în culcușurile lor se vor culca”; Părinții neptici învață că, precum la răsăritul soarelui, fiarele se ascund în peșteri și între stânci, în culcușurile lor, în același fel diavoli fug și se ascund când Soarele harului răsare în inima noastră.

— Dacă diavolul este stăpânit, este normal ca el să rămână tăcut.

— De fapt, se întâmplă exact invers. El urăște omul chiar mai mult și continuă să-l atace dinafara inimii spre a obține victoria asupra credinciosului prin toate mijloacele, pentru ca apoi să se reîntoarcă în inimă atunci când harul lui Dumnezeu este ascuns. „Atunci se duce și ia cu sine alte șapte duhuri mai rele decât el” să lupte (Matei 12, 45). Întregul sens al ispitelor este evident tocmai în acest punct. Imaginația este cea mai viclană armă a diavolului: să imagineze trecutul și viitorul, să imagineze lucrările bune, să le imagineze pe cele rele. Mulțime de gânduri vin și preocupă mintea, încât aceasta încetează să mediteze la numele lui Iisus. Diavolul încearcă să-l facă pe om să nu mai arate interes pentru Dumnezeu și să nu-și mai exprime dragostea. În primul rând îl înduplecă să cheme în minte tot felul de greșeli ce le-a comis în viața lui, în trecutul îndepărtat și în cel apropiat. Sfinții Părinți spun că războiul este de obicei la fel de sălbatic cum au fost patimile înainte. Pentru fiecare plăcere el trebuie să plătească la fel de multă durere. Există o legătură strânsă între plăcere și durere în viața ascetică a Părinților. Plăcerea a adus și căderea și durerea; și tocmai această durere este cea care restaurează omul până la starea lui originală și îl vindecă. Astfel, omul suferă mult. El plătește pentru fiecare gând rău și plăcere măsura proporțională de suferință, astfel încât să se creeze un echilibru. Întâmplări petrecute cu mulți ani în urmă și pentru care a simțit plăcere, fiind uitate între timp, apar acum cu toată tăria și mărirea lor. El poate ajunge chiar la dezgust și deznădejde. Peste atletul rugăciunii vin gânduri de hulă, a continuat mult încercatul stareț. Necredința în marile chestiuni de credință, precum dumnezeirea lui Hristos și curăția Preasfintei Născătoare de Dumnezeu și a sfinților, etc. De multe ori aceste gânduri sunt exprimate în timpul rugăciunii fără ca luptătorul să vrea sau să știe acest lucru.

Alte ori vine duhul trândăviei; sau gândul stăruitor să lase locul acela și să plece de la Bătrânul său cu gândul că altcineva este mai bun decât el. De multe ori crește înlăuntrul lui o ură sălbatică împotriva Bătrânului său. Există cazuri când ucenicul vine la Bătrânul său și îi spune, în lacrimi și cu suspine: „Nu pot

să explic aceasta dar îți voi spune cum simt: Te urăsc. Nu vreau să te văd. Cu cât te văd mai mult cu atât mă cuprinde o răzvrătire groaznică”. De multe ori vine și somnul să întrerupă rugăciunea. Sunt încă multe ispite dar am să stăruie doar asupra acestora.

— O, cum îndură nevoitorii atâta suferință! Cum pot ei suporta un așa atac sălbatic? am întrebat. Spune-mi, Gheron.

Părintele era afundat într-o tăcere adâncă. Cine știe câte lupte chinuitoare a îndurat? Cine știe ce ispite?

— Gheron, nu te opri. Spune-mi în ce fel le putem face față.

— În acest caz este nevoie de multă răbdare, îndurare și curaj. Mai ales curaj. Atletul rugăciunii trebuie să nu se lase clătinat. Trebuie să opună imaginației chemarea numelui lui Iisus și să fie concentrat în cuvintele rugăciunii lui Iisus. Nu trebuie să se gândească la nimic în timpul rugăciunii, nici la lucruri bune nici la rele. Când simte durere trebuie să aibă siguranța, cum am spus mai sus, că a început tratamentul. „Femeia, când e să nască, se întristează, fiindcă a sosit ceasul ei; dar după ce a născut copilul nu-și mai aduce aminte de durere, pentru bucuria că s-a născut om în lume” (Ioan 16, 21). La fel se întâmplă aici. Prin durere este creat un om nou, se naște o viață nouă: viața în Hristos. Precum spun Părinții de Dumnezeu purtători, trebuie să disprețuim gândurile de hulă. Doar în acest fel dispar. Gândurile hulitoare sunt aduse de diavol – ele nu sunt ale noastre. Aici putem spune că este arătat cuvântul Domnului: „Nu poți sluji lui Dumnezeu și lui Mamona” (Matei 6, 24), adică mintea nu poate face două lucruri deodată. Nu poate fi îndulcită de nectarul preadulce al rugăciunii lui Iisus pe de o parte și pe de altă parte, în timp ce se roagă să se îndoiască de puterea rugăciunii sau de adevărurile dogmatice. Cele din urmă vin din atacul diavolului. Atunci trebuie a-i arăta dispreț, iar dacă hulele ne vin în minte neconținut, este neapărat trebuitoră mărturisirea la duhovnic. Atunci hulele dispar imediat. Mai mult, la fel se întâmplă și cu gândurile stăruitoare. Un gând ce persistă mai ales în timpul rugăciunii, trebuie mărturisit. Astfel, diavolul ce se ascunde sub el dispare imediat ca șarpele când ridicăm piatra. O străduință deosebită este necesară în cazul somnului. Aici, pe Muntele Athos există mulți părinți ce și-au făcut un scaun cu un picior, iar când adorm cad la pământ și așa se trezesc. De fapt ei luptă împotriva diavolului și nu împotriva trupului lor. Am cunoscut și un călugăr ce avea un vas plin cu apă în chilia lui pe care îl purta dintr-o parte într-alta a camerei atunci când era somnoros, luptând în acest fel împotriva duhului celui rău al somnului.

Atletul rugăciunii trebuie să-și vadă Bătrânul „în chipul lui Hristos”, ca un alt Moise. Și prin puterea Bătrânului și prin rugăciunile sale este scos din robia Egiptului și este mântuit de tirania lui Faraon, care sunt patimile. Ucenicul trebuie să treacă cu vederea slăbiciunea Bătrânului său, pe care diavolul o exagerează, punând înaintea ochilor săi doar dragostea pentru Dumnezeu și trăsăturile bune pe care povățuitorul lui le are. Și dacă din întâmplare își dă seama că Bătrânul său are multe păcate și patimi, chiar și atunci trebuie să se ferească să-l judece, văzându-le ca propriile lui păcate și vărsând lacrimi îmbelșugate pentru ele. Sfântul Simeon Noul Teolog descrie această atitudine. „Dacă viețuiești într-o mănăstire, nu trebuie să vrei niciodată să fi împotriva părintelui tău duhovnic, care te-a tuns, chiar dacă îl vezi pe el făcând adulter sau îmbătându-se și crezi că treburile mănăstirii sunt prost conduse; chiar dacă ești bătut și disprețuit de el și înduri multe alte chinuri. Nu ședează cu cei ce îl vorbesc de rău, nici să umbli cu cei ce cugetă răutăți împotriva lui. Suferă-l până la sfârșit fără să cercetezi vreuna din greșelile lui. Ci așează-ți în inimă lucrurile bune pe care vezi că le face și străduiește-te să ți le amintești doar pe acelea; dă vina pe tine însuși pentru toate lucrurile nepotrivite sau greșite pe care vezi că le face sau le spune, și vezi-le ca pe propriile tale păcate, și pocăiește-te pentru ele cu lacrimi, luându-l pe el drept sfânt și cerându-i binecuvântare”. Astfel trebuie să facă atletul rugăciunii, pentru a se păzi să-și judece Bătrânul. Căci altfel pierde ascultarea și smerenia, o dată cu ele pierzându-și însăși mântuirea. Atletul rugăciunii trebuie să opună fugii și trândăviei, refuzul persistent și multa răbdare; răbdarea este trebuincioasă și atunci când înfrunți atacurile personale.

— Atacuri personale! Ce vrei să spui?

— Aici, dă-mi voie să nu merg mai departe, pentru că nu mă poți înțelege. Ar putea să ți se pară ciudat, pentru că nu cunoști viața ascetică.

— Gheron, vreau să învăț. Te implor, în numele lui Iisus Hristos, învață-mă. Acum, că te-am găsit, nu vreau să pierd șansa de a învăța. Spune-mi.

I-am înțeles dealtfel greutatea. Ce putea el să ne spună nouă, care suntem acoperiți cu veșmântul pielii – al raționării?

— Nu-ți voi spune multe lucruri, doar câteva. Voci, hohote de râs, un zgomot mare înafara chiliei, ca și cum ar fi adunată o mulțime de oameni. Și aceasta se întâmplă pentru ca el (diavolul) să-ți poată distra atenția de la rugăciunea lui Iisus. De multe ori diavolul însuși, se apropie de tine. În astfel de cazuri simți o frică teribilă. Sufletul și trupul îți sunt cuprinse de o durere mare. Nu se compară nici pe departe cu frica ce o simțim în prezența criminalilor. Pentru că însuși iadul se apropie. Ca să-l intimideze pe nevoitor, diavolul ia forma diferitor animale. În viața sfântului Sava se spune că diavolul s-a prefăcut în șerpi, în scorpioni, în leu, etc. „Odată, odihnindu-se după osteneală, la miezul nopții, s-a închipuit diavolul în mulțime de șerpi și scorpioni, venind asupra lui spre a-l înfricoșa... După câteva zile iarăși s-a închipuit diavolul în chipul unui leu înfricoșat și s-a repezit la sfânt, vrând să-l sfășie și, apropiindu-se se da înapoi; apoi iarăși se repezea și iarăși se da înapoi.” Uneori diavolii apar ținând foc în mâini și amenință să-l ardă pe atletul rugăciunii lui Iisus, după cum spune Sfântul Simeon:

„Iar ei neîndrăznind să mă atingă, sau să se apropie de mine, stăteau departe și păreau să se teamă de mine. Și ca ținând foc în mâini, mă amenințau să mă ardă și strigau cu putere și făceau zgomot”.

Alteori totuși, în timp ce atletul repetă rugăciunea lui Iisus șezând pe scăunel, simte două mâini gata să-l sugrume. Au o strânsoare puternică și nu-l lasă să continue rugăciunea. Deși începe rugăciunea lui Iisus, nu poate continua după cuvântul „Doamne”. Îi este foarte greu să înceapă cuvântul mântuitor „Iisuse”. Se bâlbâie I, I, I, Iis, Iis, Iisu... Dar imediat ce a pronunțat cu mare efort întregul cuvânt, diavolul dispare. Alți călugări, venind dintr-o mulțime de mănăstiri, îmi mărturisesc că diavolul purcede chiar la atacuri „în masă”, pentru ca să-i intimideze și să-i sperie, mai ales în timp ce se pregătesc pentru o priveghere.

— Ce înseamnă atac „în masă”?

— Înseamnă că el atacă doi, cinci, zece călugări în același timp, încercând să-i sugrume, sau să le facă alt rău. Un monah s-a speriat într-un așa hal, încât și-a părăsit chilia și a așteptat lângă ușa Bătrânului său, speriat și îngrozit, până ce s-a trezit. Din acest motiv oamenii din lume nu sunt în stare să înțeleagă importanța privegherii. Privegherea arde vicleanul diavol, distrugându-l. Diavolul face atunci tot posibilul ca privegherea să nu mai poată fi plinită, căci știe că urmează să fie înfrânt prin rugăciunile din timpul nopții. Și stârnește gânduri în oameni pentru a împiedica purtarea de grijă față de priveghere. De aceea îți cer să nu treci cu vederea această lucrare acolo unde locuiești. Priveghează, deoarece în acest chip diavolul este rușinat.

— Noi suntem atât de păcătoși, Gheron, încât nu simțim acest atac trupesc al diavolului. Dacă ne stăpânește, de ce ne-ar ataca? Suntem atât de păcătoși.

— Îmi dai voie să fac o mică observație?

— Bineînțeles, am spus. Nu ai doar permisiunea ci și rugămintea mea de a o face.

— N-ar trebui să gândești în acest fel – că ești păcătos și că diavolul nu se luptă cu tine în persoană – pentru că este un gând înșelător. Diavolul l-ar putea folosi împotriva ta.

— Cum așa?

— Când spui că ești nevrednic să fi luptat personal de diavol din cauza păcatelor tale, diavolul aude acest lucru și, când din întâmplare faci ceva bun – de exemplu când lucrezi o virtute – atunci îți poate apărea, dându-ți impresia (pentru că l-ai văzut) că ești cineva important, ducându-te la mândrie și slavă deșartă.

M-am aplecat repede, i-am luat mâna și înainte să-și dea seama, i-am sărutat-o cu dragoste și respect; cu respect pentru înțelepciunea duhovnicească pe care o avea și pe care a dobândit-o după mulți ani de război duhovnicesc.

— De multe ori, a continuat, diavolul apare și vorbește cu atletul rugăciunii. Îl provoacă și încearcă să deschidă un dialog cu el. Uneori îl învinovățește, alteori îl laudă, uneori îl ia peste picior, alteori interpretează anumite fapte greșit. Cel lipsit de experiență în această luptă duhovnicească începe să vorbească cu diavolul și răspunde la întrebările și la momelile lui. Dar aceasta este o greșală, mai ales la începători, pentru că cei fără experiență în aceste situații sunt învinși chiar dacă pare că diavolul este pus pe fugă de replicile lor. Rămân însă confuzia și teama. Mai târziu când își amintesc această întâlnire și tot ceea ce s-a spus, vor fi cutremurați și tulburați. Părinții învață că cei ce nu au experiența și puterea necesară, să nu răspundă. Ei trebuie să fie indiferenți la vrăjmașul diavol și să-l disprețuiască. La fel trebuie să facă și în războiul împotriva gândurilor. Astfel disprețul împotriva diavolului și stăruința în rugăciunea lui Iisus, sunt cele mai importante arme.

Apoi, după o pauză, a continuat.

— Avem nevoie să stăruim în rugăciunea lui Iisus în timpul acestor ispite și în general avem nevoie să rămânem într-o stare de rugăciune. Când spun „stare de rugăciune” mă gândesc și la postul cu chibzuială, priveghere, strâmtorarea trupului, tăcere – toate acestea ducând la smerenie. Însă toate acestea trebuiesc făcute cu binecuvântarea duhovnicului.

— De ce este nevoia trupului (postirea, privegherea, tăcerea, metaniile) așa de strâns legată de rugăciune și considerată o stare de rugăciune?

— Trupul participă la lucrarea rugăciunii. Pentru că și trupul va primi har, trebuie să lupte. Ba mai mult, ajungem la starea necesară pentru a primi har prin nevoiță și suferință. Ca să sprijine acest punct de vedere, Sfântul Grigorie Palama se referă la taina preoției. În taina preoției, harul dumnezeiesc este împărtășit viitorului diacon, sau preot, sau episcop „nu doar prin rugăciune, adică noetic, ci și prin colaborarea trupului, adică prin punerea mâinilor”. Arhiepiscopul nu se roagă doar ca să vină harul dumnezeiesc și dătător de viață, ci își pune și mâna pe capul aceluia ce este rânduit a fi hirototnit. Același lucru se întâmplă cu rugăciunea lui Iisus. Nu este îndeajuns să o rostești noetic (cu mintea) ca să primești har, ci trebuie să colaboreze și trupul, căci întregul omului constă nu doar din suflet ci și din trup, care trebuie și el mântuit. Așa încrezându-ne în Sfinții Părinți, putem pretinde cu siguranță, că cel ce refuză mijloacele rugăciunii, frica, lacrimile, durerea, suspinarea, tăcerea, refuză esența rugăciunii însăși. Repet, toate acestea trebuie făcute cu binecuvântarea părintelui nostru duhovnic, pentru ca diavolul să nu se poată folosi de ele împotriva noastră.

— Este o luptă grea, am mărturisit. Lucrarea rugăciunii, după cum mi-ai zugrăvit-o, este peste măsură de dificilă. Dușmanul pornește un asemenea război împotriva noastră, zdrobindu-ne cu valurile înspumate ale vicleniei sale și ale întregii sale împărății a întunericului. Cum îl poate cineva suporta?

V. Venirea și plecarea harului

Mă simt dator să te luminez puțin mai mult în această privință. Pustnicii cunosc viclenia diavolului, dar îi cunosc și slăbiciunea și lipsa. Ei cunosc din experiență ura lui satan, dar și iubirea dulce a lui Hristos pentru făptura omenească. Dragostea lui Dumnezeu pentru om este mai puternică în acest război. Domnul vine blând în suflet și potrivit măsurii în care El se apropie, dăruiește har și bucurie. După fiecare bătălie, vine har nespus și de neînțeles, vine bucurie, pace și liniște. „Adevăratul început al rugăciunii este căldura în inimă care mistuie patimile și aduce fericire și bucurie sufletului”, potrivit Sfântului Grigorie Sinaitul. Noi o simțim aceasta cu putere fiindcă trăim o stare pe care n-am cunoscut-o înainte. Totul înlăuntrul nostru devine calm și liniștit! Rugăciunea „Doamne, Iisuse Hristoase, miluiește-mă” devine o doxologie: „Slavă Ție, Doamne!” Apoi, înainte de toate, trebuie să ne oprim la cuvântul „Iisus”, căci Acesta este prezent. Amintirea lui Iisus cu mintea concentrată în inimă, este atinsă acum fără trudă și fără multă nevoiță. De fiecare dată când pronunțăm numele lui Iisus, cât se îndulcește inima! Nu vrem, cu nici un preț să pierdem acest ceas dumnezeiesc, după care tânjim atât de mult. Pururea pomenitul meu stareț spunea rugăciunea inimii timp de

șase ore și i se părea că a trecut doar un sfert de oră. Bucuria vine în valuri. Apoi bătăile inimii... Mulți Părinți vorbesc despre acestea.

— Gheron, îmi amintesc că Sfântul Nicodim interpretează rugăciunea Maicii Domnului „Și s-a bucurat duhul meu de Dumnezeu, Mântuitorul meu” (Luca 1, 4) cam în același fel.

În acel moment, într-adevăr, mi-am amintit învățătura Sfântului Nicodim: „El încântă peste măsură pe cel a cărui inimă vibrează și tresaltă din cauza acestei bucurii neconținute; și el este, într-un fel, plin de entuziasm, și această încântare este numită de Părinții neptici «tresărirea» și «săltarea» inimii, adusă de harul dumnezeiesc”. Și continuă: „inima ta va tresări de câte ori harul te cercetează și de câte ori Sfântul Duh lucrează tainic în sufletul tău prin lucrarea sfinte rugăciuni a inimii”. Mulți Părinți ai Bisericii au vorbit despre această tresăltare a inimii. De exemplu, Sfântul Grigorie Palama spune: „inima saltă cu entuziasm pentru dragostea de bine”, iar Sfântul Vasile, ca și Sfântul Atanasie cel Mare, iau aceasta drept un semn al harului.

— Da, a spus sfântul și mult încercatul nevoitor. Așa este. După o luptă eroică și dureroasă, harul lui Hristos cercetează inima noastră și o liniștește. Dar nu vine la fiecare dintre noi la fel. Depinde de progresul duhovnicesc al omului și de lucrarea Sfântului Duh, care lucrează „potrivit vocii Sale”, pentru binele nostru. „La început harul apare în felurite chipuri în timpul rugăciunii, și omul este părtaș în duh în multe feluri diferite. Harul este cunoscut și trăit potrivit propriei sale voințe.” Avem exemplul profetului Ilie. El a simțit o „vijelie năprasnică ce va despica munții”. Apoi a simțit un cutremur, un foc, iar în cele din urmă o adiere de vânt lin, și acolo era Domnul. Sfântul Grigorie Sinaitul explică că Sfântul Duh vine la unii oameni, mai ales la începători, ca un duh de frică ce distruge munții patimilor și zdrobește inimile greu împietrite, dându-le pocăință și lacrimi pentru viața lor păcătoasă de dinainte. La cei din starea de mijloc, vine ca un cutremur, adică o încântare (aceasta este tresărirea inimii de care am vorbit mai înainte), o râvnire a inimii, iar la cei desăvârșiți, vine ca o adiere de vânt lin, ca o lumină blândă. Începătorii primesc lucrarea harului „în parte”, pe când cei desăvârșiți primesc harul în întregime. Deci, cum probabil ai înțeles, de fiecare dată când harul ne vizitează, vine într-o măsură desăvârșită, potrivită bineînțeleș nevoinței și smereniei noastre.

— Așadar, harul vine și pleacă iar?

— Da, a răspuns sfântul pustnic. Vine și pleacă spre a se reîntoarce și a dispărea din nou. Dumnezeu își trimite harul său și îl retrage. La începutul acestei lupte duhovnicești, intervalele între retragerea lui și revenirea din nou sunt mai lungi. Dar ele se scurtează după multă nevoie. Atletul rugăciunii este obișnuit cu aceste vizite dar și cu retragerea harului.

— Dar de ce se întâmplă aceasta? Care este scopul venirii și plecării harului?

— Vine să mângâie și să îndulcească inima și pleacă spre a da posibilitatea dobândirii pe mai departe, a căutării și a smereniei. Se retrage pentru ca atletul să înțeleagă că a fost un dar de la Dumnezeu, și de aceea el este cu totul nevrednic să-l primească. Mulți călugări cunosc din experiența lor acest „joc al harului”, care poate dura mulți ani. Vine și pleacă! În primul caz, harul sprijină pe călugăr prin venirea sa și îl umple de mângâiere dumnezeiască. E ca și cum i-ar spune: „Sunt aici”. În al doilea caz, pleacă pentru ca harul ce i-a fost dat să fie asimilat, ceea ce este foarte greu. Trebuie să se lucreze foarte mult și să se facă multă rugăciune pentru a se asimila harul primit. Pentru că sunt cazuri când călugării au primit harul dumnezeiesc, dar mai târziu l-au lepădat. Nu s-a întâmplat la fel cu apostolul Petru? A primit mult har pe muntele Tabor dar, nefiind în stare să-l asimileze, a ajuns să-l tăgăduiască pe Hristos. Stadiul asimilării harului este legat de o căutare chinuitoare a lui. Atletul știe acum (după venirea lui) că există și aceasta îl face să-l caute în lacrimi. Plânge precum copilul ce-și caută mama, în timp ce ea se ascunde: „Unde ești, Lumina mea? Unde ești, Bucuria mea? De ce m-ai părăsit și m-ai lăsat inima în suferință? De ce ți-ai ascuns fața Ta de mine și sufletul meu se îndurerează? Când mi-ai venit în suflet mi-ai ars păcatele. Vino din nou acum și arde-mi din nou păcatele ce te-au ascuns de mine, precum norii ascund soarele. Vino și bucură-mă cu venirea ta. O, Doamne, de ce întârzi? Vezi că sufletul meu este chinuit, și că Te caut în lacrimi. Unde Te-ai ascuns? De ce sufletul meu nu Te vede pe Tine, Cel ce ești pretutindeni, și Te caut îndurerat? Asemeni, Preasfânta Fecioară

cu Iosif Te-au căutat îndurerăți, când erai copil. Ce a gândit ea în durerea ei negăsindu-și Fiul?” (Sfântul Siluan Athonitul).

Sfântul Serafim de Sarov a pierdut harul lui Dumnezeu, pentru că s-a mâniat împotriva unui frate. Nu a fost nenorocire mai mare pentru el. Abia atunci a putut înțelege suferința lui Adam care a fost alungat din rai după pierderea comuniunii cu Dumnezeu. Astfel, Sfântul Serafim a rămas o mie de zile și nopți cerând harul lui Dumnezeu pe o stâncă, de unde a coborât abia după ce l-a primit.

De aceea, a continuat Gheron, harul se retrage deoarece astfel inima însetează după Dumnezeu și îl iubește mai mult. Acum are experiența dulceații harului și a goliciunii pe care absența lui o creează, împreună cu amărăciunea păcatului. Și atunci îl caută, dar fără deznădejde sau necredință. Trebuie să adaug și că după ce a învăluit mintea și a adus-o la extaz, harul o părăsește apoi foarte repede (mai ales când mintea este încă la începutul lucrării sale noetice) astfel încât „să nu moară”, cum se întâmplă în cazul unui prunc ce vomită după ce a mâncat prea mult. Sfântul Simeon Noul Teolog spune:

„Atunci înconjurând deodată puțin, ca o rază subțire și foarte mică mintea o răpește într-un extaz părăsind-o repede, ca să nu moară. De aceea prin această mare repeziciune, cel ce a văzut această frumusețe își amintește și recunoaște că n-a înțeles-o. Ca nu cumva, mâncând, ca prunc, mâncarea bărbaților desăvârșiți, îndată să se spargă sau să i se facă rău și să moară. Dar de atunci ea ne conduce, ne întărește, ne învață, arătându-se și fugind, când avem nevoie de acestea, nu când voim – căci aceasta le este propriu celor desăvârșiți. Dar când suntem în greutăți sau slăbiți cu totul, ne vine în ajutor, ne răsare de departe și mă face să o simt în inima mea”.

Venirea și plecarea harului mai are o trăsătură salvatoare. Vine pentru o vreme, îl curăță pe om de o patimă și pleacă. Vine din nou să îl curețe de altă patimă și tot așa, până când omul devine capabil să-și curețe voința cu ajutorul harului dumnezeiesc și dătător de viață. După multă luptă și multe sacrificii, vine un timp când harul este statornic, mai mult sau mai puțin, înlăuntrul inimii și atunci domnește netulburată pacea! Doar liniște și dulceață! Atunci sufletul devine un Tabor, raiul coboară pe pământ! Împărăția lui Dumnezeu coboară în inimă, unde Sfânta Treime își face sălaș. Omul ajunge astfel după chipul și asemănarea lui Dumnezeu!

M-am gândit cât de mare este iubirea lui Dumnezeu! Am citit de curând ceva ce se potrivește perfect cu ceea ce a spus Gheron: „Dacă nu ești încercat în lucrările, cursele și atacurile diavolului nu vei înțelege și nu vei putea prețui darurile pe care ți le face Sfântul Duh. Dacă nu recunoști duhul care ucide, nu vei ajunge la cunoașterea Duhului ce dă viață. Nu vei cunoaște cu adevărat pe Dătătorul de viață – Hristos”. Ce mare este iubirea lui Hristos! El știe cum să întoarcă înspre bine meșteșugirile diavolului, cum să scoată dulceață din amar, cum să transforme ura diavolului în dragoste pentru El. Atunci înțelegem că, orice ar face diavolul, în final el se sinucide. Se distruge pe sine însuși. Luptă, bineînțeles, împotriva oamenilor și Dumnezeu îi permite să facă aceasta, pentru că și el este o persoană, și de aceea are libertatea pe care Făcătorul o respectă; dar Dumnezeu îi îngrădește lucrarea distrugătoare prin dragostea și mângâierea Sa. Am auzit odată un nevoitor spunând că Dumnezeu, prin dragostea Sa preschimbă mândria meschină în smerenie, care atrage harul Său. Adică imediat ce creștinul se mândrește cade. După cădere, el se pocăiește, primind harul dumnezeiesc și ajunge chiar mai smerit. În acest fel el se curăță puțin câte puțin chiar și de necuratul și diavolescul păcat al mândriei. Așa, putem pe bună dreptate repeta, că diavolul se autodistruge – el este învins!

Gheron s-a ridicat:

— Este vremea vecerniei. Să împlinim această slujbă cu mățaniile. Intră în chilia aceea și roagă-te, rostind rugăciunea lui Iisus până te voi chema să reluăm discuția noastră. Nu trebuie să uităm niciodată „dulcea” rugăciune a lui Iisus!

Am intrat în chilia pe care mi-a arătat-o. M-a înălțat prea sus și a fost bine că s-a oprit, pentru ca să mă pot odihni o clipă. Chilia era foarte mică, ca și toate chiliile la Sfântul Munte. Înăuntru era un pat mic, greu – câteva scânduri sprijinite de două picioare de lemn, cu o pătură pusă peste ele. Nimic care să-ți

amintească de confortul din lume. Mai era o măsuță cu un opaiț vechi, înnegrit, și un scăunel pentru îndelungile ore de rugăciune de noapte. Era și o icoană a lui Hristos pe perete și puțin mai departe o icoană a Maicii Domnului, pe care călugării atoniți o iubesc în mod deosebit, pentru că ea este cercetătoarea, ocrotitoarea și Stăpâna Muntelui Athos. O completare necesară a chiliei erau câteva pânze de păianjen, mai ales în colțuri. Cine să găsească acolo timp pentru o curățenie serioasă? Imediat ce am intrat, după o privire rapidă prin chilie, am căzut cu greutate la pământ. Mi-am pus palmele pe podea, una peste cealaltă, cu capul sprijinit pe ele și am început să rostesc rugăciunea lui Iisus, uneori șoptit, alteori cu voce tare. O repetam toată, apăsând mai mult fie pe cuvântul „Doamne”, fie pe cuvântul „Iisuse”, uneori pe cuvântul „Hristoase” și uneori pe expresia „miluiește-mă”, încât am putut reține rugăciunea mai bine în mintea mea. N-aș putea spune cât am stat întins pe podeaua chiliei. Chiar și timpul încetează în acele momente. Mă gândeam la păcatele mele și la prezența mea printre sfinții și de Dumnezeu purtătorii părinți, și plângeam. Spuneam din adâncul inimii mele ceea ce spune Sfântul Hrisostom – despre care unii spun, greșit, că nu voia ca monahii să trăiască în mănăstire. „Binecuvântați fie luminătorii lumii”. Sunt binecuvântați deoarece „chilia lor e ferită de orice zgomot, sufletul de orice patimă și boală, și este blând și luminos și mai curat decât aerul cel mai curat. Lucrarea lor este cea pe care o avea Adam la început, înainte de cădere, când era îmbrăcat în slavă și vorbea cu Dumnezeu cu îndrăzneală, și locuia în acel loc plin de binecuvântare”.

După o vreme am auzit glasul ucenicului anunțându-mă că Gheron mă aștepta să continuăm discuția. Am mers din nou lângă pustnic, cu vădite semne de bucurie, dar în același timp și cu părere de rău pentru întreruperea rugăciunii.

— Cum ți s-a părut această pauză, m-a întrebat?

— N-aș putea spune, nu sunt în stare să mă pronunț, am spus. (Cine știe, poate în timp ce eu eram în chilie el s-a rugat numai pentru mine și de aceea am simțit o astfel de remușcare.)

După puțin, am spus.

— Am simțit pacea copleșindu-mi sufletul. M-am simțit plin de păreri de rău pentru păcate și de bucurie pentru dragostea lui Iisus al meu. Da. Mă iubește mult mai mult decât pot eu să gândesc. Presupun că tu întotdeauna te simți așa. Este poate urmarea cercetării harului lui Hristos, care vine arătat după repetarea neîncetată a rugăciunii lui Iisus, și care te umple de viață.

— Adevărat. Singurul lucru este că fructele rugăciunii lui Iisus sunt atât de numeroase că nu le poți arăta pe toate. Rugăciunea lui Iisus este ca un copac cu fructe multe și foarte dulci, una mai bună ca cealaltă. — Dă-mi și mie din aceste fructe ale „preabinecuvântatei pustii”, pentru că sunt lipsit de harul dumnezeiesc. Culege și pentru mine câteva din aceste roade duhovnicești, ca cel puțin să le învâț și eu.

VI. Roadele rugăciunii lui Iisus

Îți voi pomeni unele dintre roadele rugăciunii lui Iisus, pentru că te văd doritor să înveți. La început rugăciunea lui Iisus este pâinea ce sprijină nevoitorul, apoi devine untdelemnul ce îndulcește inima pentru ca, în final, să se facă vinul ce îmbată pe om, adică îl duce la extaz și unire cu Dumnezeu. Să fiu mai clar. Primul dar pe care Hristos îl face omului rugăciunii este conștientizarea stării lui de păcat. El încetează să creadă că este „bun” și se consideră „urâciunea pustiirii... stând în locul cel sfânt” (Matei 24, 15). Precum bisturiul unui chirurg tăind până la os, cuvântul ascuțit al Duhului pătrunde până în adâncimile sufletului. Este atâta necurăție înlăuntrul nostru încât sufletul nostru duhnește. Uneori vin oameni în chilia mea și, din cauza mizeriei lor lăuntrice, lasă un miros rău... Deci, orice a fost necunoscut înainte pentru nevoitor, acum îi este descoperit prin rugăciunea lui Iisus. Drept rezultat, el se consideră mai prejos decât toți oamenii și crede că Iadul este locuința sa veșnică, și începe să plângă. Plânge pentru moartea lui duhovnicească. Este posibil să plângă cineva pentru mortul vecinului său și să nu plângă pentru mortul din casa sa? În acest fel și atletul rugăciunii lui Iisus nu vede păcatele celorlalți, ci numai moartea sa. Ochii lui devin fântâni de lacrimi ce se revarsă din căința inimii. Plânge ca un condamnat, și în același timp strigă: „Miluiește-mă!” „Miluiește-mă!” „Miluiește-mă!” Cu aceste lacrimi începe, cum am spus mai sus, curățirea minții și a sufletului. Precum apa curăță murdăriile, precum ploaia limpezește cerul de nori și pământul de mizerie, la fel lacrimile

limpezesc și albesc sufletul. Lacrimile sunt apa celui de-al doilea botez. Astfel, rugăciunea lui Iisus aduce preadulcele rod al curăției.

— Omul este curățit cu totul atunci când harul lui Dumnezeu îl vizitează?

— El nu este curățit cu desăvârșire, dar își caută întotdeauna curăția inimii, deoarece curățirea este un efort nesfârșit. Sfântul Ioan Scărarul redă aceste vorbe pe care le-a auzit de la un călugăr, ce a atins nepătimirea (apatheia). „Desăvârșita dar totuși nedesăvârșită desăvârșire a celui desăvârșit”. Cu cât plângem mai mult, cu atât ne curățim mai mult; cu cât mai mult se văd laturile adânci ale păcatului cu atât se simte mai mult nevoia de plâns. Sfântul Simeon Noul Teolog lămurește acest lucru:

„Aceștia prin rugăciuni dese și prin glasuri negrăite și prin curgeri de lacrimi lor își curățesc sufletul, iar curățit fiind, aceasta și văzând, ei se aprind de focul iubirii și de focul dorului de a-și vedea sufletul deplin curățit.

Dar fiindcă nu pot afla desăvârșirea luminii, curățirea lor rămâne nedesăvârșită. Deci pe cât mă curățesc, mă și luminez, eu nevrednicul. Dar oricât de mult mi se va arăta Duhul care mă cunoaște, mi se pare totdeauna că sunt la începutul curățirii și vederii. Căci în adâncul fără hotar, în înălțimea de nemăsurat, Cine va putea afla mijlocul sau sfârșitul?”

După cum înțelegi, părinte, omul este îndreptat și curățit neconținut. Întâi este curățită partea irascibilă a sufletului și apoi puterea lui rațională. Credincioșii sunt mai întâi eliberați de patimile trupului, apoi prin rugăciune mai încordată și o înclăstare mai puternică, de patimile mâniei, urii și invidiei. Când omul ajunge să fie eliberat de mânie și invidie este clar că partea pătimășă a sufletului său este aproape curățită. Apoi întregul război este purtat în partea rațională, și nevoitorul se războiește împotriva mândriei, slavei deșarte și împotriva tuturor gândurilor de slavă. Această luptă îl va urmări până la sfârșitul vieții. Dar tot acest curs al curățirii are loc cu ajutorul și lucrarea harului, încât credinciosul devine un vas care primește din belșug har dumnezeiesc. Din nou Sfântul Simeon scrie:

„Fiindcă nu poate omul să biruiască patimile dacă nu vine ea în ajutorul lui. Dar nu le scoate printr-o singură arătare. Căci omul sufletesc nu poate încăpea deodată întreg Duhul Sfânt și deveni nepătimitor. Ci când va fi realizat toate cele ce-i stau în putere: dezgolirea, nepătimirea, despărțirea de ale sale, tăierea vocii și renunțarea la lume, răbdarea încercărilor, rugăciunea, și plânsul, sărăcia, smerenia, pe cât îi stă în putere.”

— Și cum înțelege cineva că sufletul său începe să se curețe?

— Aceasta este ușor, a răspuns înțeleptul pustnic. Se vede foarte curând. Isihie cel Bătrân folosește o imagine foarte frumoasă. Precum mâncarea otrăvitoare ce intră în stomac și îl deranjează și produce durere iese când luăm o doctorie, și stomacul este eliberat și simte ușurare, la fel se întâmplă cu viața duhovnicească. Când omul acceptă gândurile rele și mai târziu, le trăiește amărăciunea și greutatea, „varsă cu ușurință și aruncă afară gândurile rele” prin rugăciunea lui Iisus, dându-și seama de curățirea ce are loc. Mai mult decât atât, omul rugăciunii devine conștient de curățire, pentru că rănilor dinlăuntrul său, cauzate de patimi, încetează să mai sângereze. În Evanghelia după Luca citim despre femeia ce avea o scurgere de sânge că „apropiindu-se pe la spate, s-a atins de poala hainei lui și îndată s-a oprit curgerea sângelui ei” (Luca 8, 44). Când cineva se apropie de Iisus Hristos, el este vindecat imediat – „îndată s-a oprit curgerea sângelui”: sângele patimilor încetează să mai curgă. Vreau să spun că imagini, întâmplări sau persoane ce obișnuiau să ne tulbure, acum încetează de a ne mai supăra. Cu alte cuvinte, atunci când ne tulbură diferite persoane sau lucruri, este clar că suntem răniți de atacurile diavolului. În lăuntrul nostru zace răutatea. Însă nevoitorul, fiind curățit cu ajutorul rugăciunii lui Iisus vede toți oamenii și toate lucrurile ca și făpturi ale lui Dumnezeu. El vede mai ales persoanele omenești, ca imagini ale unui Dumnezeu plin de dragoste. Fiind îmbrăcat în harul lui Hristos îi vede și pe ceilalți îmbrăcați în același har, chiar dacă aceștia sunt goi. Pe când cel lipsit de harul dumnezeiesc, îi vede chiar și pe cei îmbrăcați ca și cum ar fi goi. Aș vrea să-ți citesc aici din imnele Sfântului Simeon Noul Teolog.

— Cu adevărat este Teolog. Am citit câteva din scrierile sale și am fost foarte mișcat.

— Te îndemn să-i citești toate lucrările pentru că vei fi în stare, în acest fel, să prinzi gustul teologiei mistice, calea apofatică a experienței ascetice. Deci, Părintele văzător de Dumnezeu zice:

„Așa s-a întâmplat și acum, în timpurile din urmă cu Sfântul Simeon Evlaviosul, Studitul. Acesta nu s-a rușinat de mădularele nici unui om. Nu s-a rușinat nici să le vadă pe ale cuiva goale, nici să fie văzut gol. Căci avea pe Hristos întreg și era El însuși Hristos întreg și toate mădularele sale și mădularele oricărui altul, pe toate la un loc și pe fiecare în parte, el le privea pururea ca pe Hristos. El rămânea neclintit, netulburat și nepătimitor, ca fiind întreg Hristos însuși și văzând ca Hristos în toți cei ce s-au botezat și au îmbrăcat pe Hristos întreg. Dar dacă tu ești gol și trupul tău atinge alt trup, acesta îți răscolește pofta de femeie, ca un asin sau cal, pentru că îndrăznești să bănuiești pe sfânt și hulești pe Hristos, care s-a unit cu noi și a dăruit nepătimitatea slujitorilor săi sfinți?”

După cum vezi, a continuat el, omul nepătimitor, cel curățit prin rugăciunea lui Iisus nu cade în ispită, orice ar vedea, învingând în același timp pe diavol. Acesta este unul din roadele rugăciunii lui Iisus. Lucrătorul rugăciunii lui Iisus recunoaște vrăjmașul și capcanele lui și îl alungă cu ușurință din suflet. El înțelege și pregătirea diavolului pentru război și acționează la timp. Vede cum săgețile diavolului îi țintesc sufletul și cum, înainte ca ele să-l atingă, sunt distruse. Sfântul Diadoh spune că atunci când săgețile ajung la suprafața inimii, ele sunt distruse, deoarece înlăuntru este harul lui Hristos. Ba mai mult, așa cum am spus și mai înainte, este împlinită întregirea persoanei. Minte, dorința și voința sunt unite și împreunate în Dumnezeu.

— Curățirea și nepătimitatea sunt daruri mari! am exclamat.

— Da, într-adevăr, nepătimitatea este un dar al harului. Nepătimitatea presupune curățire și dragoste și chiar mai mult, acoperă dragostea. Și aici ne ajută Sfântul Simeon. El folosește o imagine luată din natură. Într-o noapte senină vedem luna strălucind pe cer în cea mai curată lumină și având un cerc strălucitor în jurul ei. Sfântul Simeon folosește această imagine pentru a ne arăta omul curățit și nepătimitor. Trupurile sfinților sunt cerul. Inima lor purtătoare de Dumnezeu, asemeni lunii. Dragostea sfântă este „lumina atotputernică și atotsăvârșitoare” ce umple inima în fiecare zi, potrivit curăției fiecăruia, venind apoi un timp când inima este plină de această lumină strălucitoare și ajunge asemeni lunii pline. Dar această lumină nu scade, cum o face lumina lunii. „Rămâne întotdeauna strălucitoare prin strădania și prin faptele bune ale sfinților”. Nepătimitatea este cercul ce înconjoară inima atotstrălucitoare, o acoperă și o păstrează nebiruită față de atacurile furioase ale diavolului. „O apără din toate părțile și o păzește și o ține nevătămată de orice gând rău și o renaște neatinsă de vreun rău și eliberată de toți vrăjmașii; dar nu numai atât, ci o face de neatins de către vrăjmași”.

Deși nepătimitatea este absolut necesară, ea nu este darul cel mai presus al rugăciunii lui Iisus și nici dobândirea tuturor darurilor. De aici încolo începe urcușul spre Dumnezeu. Sfinții Părinți descriu acest urcuș duhovnicesc spre îndumnezeire în trei cuvinte: curățire, luminare, desăvârșire. Îți voi da două exemple din Sfânta Scriptură ca să înțelegi mai bine: urcușul lui Moise pe Muntele Sinai pentru a primi Legea și drumul poporului lui Israel spre Țara Făgăduinței. Primul este descris de Sfântul Grigorie de Nyssa iar al doilea de Sfântul Maxim Mărturisitorul.

— Părinții mă inspiră întotdeauna. Tălmăcesc cuvântul lui Dumnezeu fără puțință de tăgadă, de aceea întotdeauna vreau să aud tălmăcirea lor.

— Evreii și-au spălat întâi hainele și apoi s-au curățit potrivit poruncii Domnului: „Pogoară-te de grăiește poporului să se țină curat astăzi și mâine și să-și spele hainele, ca să fie gata pentru poimâine”. Apoi, a treia zi, tot poporul a auzit glasuri și „sunet de trâmbițe foarte puternic” și au văzut tunete, fulgere și un nor gros pe munte. „Iar muntele Sinai fumega tot”. Poporul a mers la poalele Muntelui, unde a primit tablele legii (Ieșire 19, 10-18). Sfântul Grigorie de Nyssa arată că singura cale spre cunoașterea dumnezeiască este curățirea trupului și a sufletului. Cel ce va urca trebuie să fie, pe cât este cu puțință, curat și fără pată, și în suflet și în trup. Potrivit poruncii dumnezeiești, trebuie să-și spele și hainele – nu atât cele materiale pentru că ele nu sunt un obstacol pentru cei ce vor să fie îndumnezeiți – ci mai degrabă „înfățișarea purtărilor acestei vieți” adică de lucrările noastre ce ne învelesc precum o haină. De asemenea trebuie să se îndepărteze și de fiarele necugetătoare, cu alte cuvinte trebuie să învingă orice cunoaștere ce vine prin simțuri. Trebuie să

fie curățit de orice lucrare aducătoare de plăcere și nerațională, să-și curățească mintea și să fie despărțit chiar și de tovarășa lui obișnuită – simțirea – și în acest fel fiind pregătit, lasă-l să îndrăznească să se apropie de muntele cu nor des deasupra lui. Însă, doarece muntele nu poate fi atins de popor, numai Moise – adică cel ce a fost chemat de Dumnezeu să urce – să înceapă. De aceea, părinte, după cum se vede aici, mai întâi este curățirea și apoi urmează urcușul spre vederea dumnezeiască. Așadar cele mai mari daruri sunt primite după curățire, care este condiția de căpătâi pentru câștigarea lor.

Dă-mi voie să-ți amintesc, a continuat pustnicul văzător-de-Dumnezeu, de cel de-al doilea exemplu. Sfântul Maxim Mărturisitorul scrie că sunt trei trepte ale urcușului mistic spre Dumnezeu: filosofia practică, care este și negativă (curățirea de patimi) și pozitivă (câștigarea virtuților); theoria – vederea firească, când mintea curățită contemplă întreaga zidire (adică esența lucrurilor create), înțelege sensul duhovnicesc al Scripturilor, îl vede pe Dumnezeu și se roagă Lui. Apoi urmează al treilea și ultimul stadiu: teologia mistică ce-L unește pe Dumnezeu cu cel ce luptă, cu cel credincios. Aceste trei trepte pot fi văzute în drumul poporului lui Israel. Ei au fost întâi eliberați de sclavia Egiptului și au trecut Marea Roșie, unde puterea egipteană a fost învinsă. Apoi au venit în pustie unde au primit darurile dragostei dumnezeiești, arătate în felurite chipuri: (mana, apa, norul strălucitor, legea, biurința împotriva vrăjmașilor) și au intrat în țara făgăduită după mulți ani de luptă. În același fel, atletul rugăciunii lui Iisus „este mai întâi scos din robia patimilor” (filosofia practică), intră în pustia nepătimirii (theoria – vederea naturală, firească) unde primește darurile iubirii lui Dumnezeu. În cel din urmă, după o luptă eroică el se face vrednic de pământul făgăduit (teologia mistică), adică se face vrednic de unirea desăvârșită cu Dumnezeu și de bucuria veșnică, ce este trăită în vederea Luminii necreate. Aceste trei stadii nu sunt despărțite clar, așa ne învață de-Dumnezeu-purtătorii Părinți. Când atingem theoria – vederea naturală și teologia mistică, nu înseamnă că renunțăm la nevoie și la străpungerea inimii, adică la filosofia practică. Cu cât o persoană crește mai mult duhovnicește, cu atât luptă să nu piardă mila care a primit-o. Părinții ne sfătuiesc ca atunci când suntem vrednici de vederile dumnezeiești, să fim mai silitori în a ne arăta dragostea și nevoia noastră, „astfel că păstrând netulburată partea pătimașă, vei trăi lumina nestinsă a sufletului”. Este necesar ca omul să pornească cu frică pe cărarea sa duhovnicească. La început, ar trebui să-i fie frică de iad, de pedeapsă (frica începătorilor) și apoi frică să nu cumva să piardă harul și să cadă (frica desăvârșită), „cu frică și cutremur lucrați mântuirea voastră” (Filipeni 2, 12), spune Sfântul Apostol Pavel.

— Spune-mi, Gheron, care sunt darurile pe care atletul rugăciunii lui Iisus le primește după curățire și înainte să se bucure de unirea desăvârșită cu Dumnezeu? Descrie-mi te rog, în continuare celelalte fructe ale rugăciunii lui Iisus.

— Călugărul ce se nevoiește simte mângâierea dumnezeiască. Simte prezența lui Hristos, ce împrăstie „dulceața liniștirii”, pace netulburată, smerenie adâncă și dragoste nesăturată pentru toți. Mângâierea prezenței dumnezeiești nu poate fi comparată cu nimic omenesc. Am cunoscut un nevoitor ce s-a îmbolnăvit și s-a dus la spital să se vindece. La căpătâiul lui au venit cei mai buni doctori, pentru că îl respectau și voiau să-l aline. S-a refăcut, bineînțeles, mulțumită doctorilor și s-a întors la chilia lui. Însă după scurt timp a urmat o revenire a bolii, despre care frații nu și-au dat seama, acela trăind retras. A pățimit mult, dar a simțit o asemenea mângâiere de la Dumnezeu, incomparabilă cu grija sinceră și iubitoare a doctorilor sau cu acțiunea folositoare a medicamentelor. Odihna ce o simțea nu avea nici un termen de comparație pământesc. De aceea unii pustnici evită cu insistență mângâierea oamenilor (lucru de neînțeles pentru cei din lume), pentru a putea simți dulceața covârșitoare și bucuria nesățioasă a mângâierii dumnezeiești.

— Acesta este un rod minunat al rugăciunii minții, am spus. Continuă părinte.

— Omul primește har și în suferințele pe care i le aduc ceilalți oameni. Se înalță spre cerul azuriu și plin de slavă al vieții duhovnicești, unde răutățile oamenilor lumești nu-l pot atinge. Nu doar că nu este afectat, dar nici nu observă. Așa cum nu poți doborî sau lovi cu pietre un avion, tot așa se întâmplă și cu un astfel de om. Nu este durere cauzată de defăimare, nedreptățire, dispreț, învinuire, ci doar durere provocată de căderea unui frate. Dar chiar dacă îl supără ceva, el știe cum să îndrepte această supărare. Un astfel de exemplu e povestit în Pateric: „A venit unul din bătrâni la Avva Ahila și l-a văzut pe el scuipând sânge din gura lui și l-a întrebat: ce este aceasta părinte? Răspuns-a bătrânul: este cuvântul fratelui care m-a mâhnit și m-a silit să

nu-l vestesc lui și m-am rugat lui Dumnezeu ca să-l ridice de la mine. Și s-a făcut cuvântul lui ca sângele în gura mea și l-am scuipat jos și m-am liniștit și mârniciumea am uitat-o”.

— Aceasta înseamnă, într-adevăr, iubire desăvârșită pentru fratele, iubire care iartă totul. Nici măcar nu vrea să-și amintească. Atinge deja desăvârșirea.

— Bineînțeles. Și aceasta este dobândită prin rugăciunea lui Iisus. Această iubire este rezultatul trăirii unirii întregii firi omenești. Și acesta este un rod minunat al rugăciunii lui Iisus. Nu numai omul însuși este împlinit ci este simțită și unitatea întregii firi omenești.

Știi, părinte, a continuat pustnicul, că unitatea naturii umane a fost ruptă imediat după căderea lui Adam. După crearea lui Adam, Dumnezeu a făcut-o pe Eva din coasta sa. facerea Evei a adus bucurie lui Adam și a simțit-o ca a lui (din trupul său) și astfel a spus: „Iată aceasta-i os din oasele mele și carne din carnea mea...” (Facerea 2, 23). După căderea lui, când l-a întrebat Dumnezeu – Adam a spus: „Femeia care mi-ai dat-o să fie cu mine, aceea mi-a dat din pom și am mâncat” (Facerea 3, 12). Înainte de cădere, Eva era „os” din oasele lui pentru ca după cădere ea să devină „femeia” pe care i-a dat-o Dumnezeu! Este vădită aici ruptura naturii umane după păcat, așa cum se poate vedea mai târziu și la copiii lui Adam, în toată istoria lui Israel și în toată istoria omenirii. Acest lucru este normal, deoarece omul înstrăinându-se de Dumnezeu, s-a înstrăinat de el însuși și s-a despărțit de ceilalți oameni. Aceasta a constituit înstrăinarea și înrobirea desăvârșită. Restaurarea naturii umane a fost împlinită „în Hristos”. El „și-a întins palmele și a unit ceea ce era mai înainte despărțit” și așa a dat putere fiecăruia dintre noi, după ce ne-am unit cu el, să trăim unitatea firii omenești.

Așa nevoitorul dobândește mare iubire pentru Hristos prin rugăciunea lui Iisus și prin această iubire este unit cu El. Este firesc, de aceea, pentru el să iubească tot ceea ce iubește Dumnezeu și să dorească orice dorește El. Dumnezeu „voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină” (1 Timotei 2, 4). Aceasta o dorește și atletul rugăciunii. El este zguduit de răul ce există în lume și suferă peste măsură pentru pierzania și neștiința fraților săi. Pentru că păcatul are întotdeauna dimensiuni cosmice și afectează întreaga lume, este firesc ca cel ce se roagă să trăiască întreaga tragedie a umanității și să sufere profund pentru ea. Trăiește zbuciumul Domnului din Grădina Ghetsimani. Atinge astfel un punct unde încetează să se roage pentru el însuși și se roagă neconținut pentru ceilalți, să ajungă la cunoașterea lui Dumnezeu. Curățirea de patimi, dobândirea harului dumnezeiesc dătător de viață și a rugăciunii pentru ceilalți – care este rezultatul trăirii unității firii omenești în Iisus Hristos – este cea mai mare lucrare. Astfel au înțeles Părinții slujirea aproapelui: ca o luptă pentru reînnoirea ființei umane și a reîntregirii firii. Fiecare persoană ce este curățită devine o parte valoroasă a societății, căci suntem toți mădulare ale binecuvântatului trup al lui Hristos. Putem vedea acest lucru întruchipat în persoana Maicii Domnului. Fiind „plină de har”, a dat mai departe, împodobind întreaga natură umană. Curată și „plină de har”, ea se roagă pentru întreaga lume. Și astfel putem spune că Maica Domnului împlinește cea mai mare slujire și aduce foloase întregii firi omenești.

A păstrat o vreme tăcere și apoi a continuat.

— Totuși nevoitorul simte unitatea întregii firi.

— Ce vrei să spui?

— El este recunoscut de întreaga natură. Înainte de cădere, Adam era Regele întregii zidiri, și toate animalele îi recunoșteau această demnitate. Însă după cădere această legătură a fost ruptă și a fost ștearsă recunoașterea omului ca rege al făpturii. Ascultă cum tâlcuiește aceasta Nicolae Cabasila. Omul, spune el, este creat după chipul lui Dumnezeu. În Adam chipul lui Dumnezeu a fost oglinda curată prin care Lumina lui Dumnezeu se răsfrângea asupra lumii. Atâta timp cât oglinda a rămas nespărțită, întreaga natură a fost luminată. Dar, după ce ea a fost spărțită și zdrobită, un întuneric adânc s-a lăsat peste toate făpturile. Întreagă firea s-a răzvrătit atunci împotriva omului nemaicunoscându-l, nici mai voind să-i dăruiască roadele sale. Așa, omul a ajuns să-și ducă zilele cu chin și muncă. Animalele se feresc de el, ba uneori îi sunt chiar vrăjmașe. Dar atunci când omul primește harul lui Hristos, toate puterile sufletului se întregesc, făcându-se după chipul și

asemănarea lui Dumnezeu. Devine astfel oglinda, luminătorul ce revarsă strălucirea harului dumnezeiesc chiar și peste firea nerațională. Acum animalele îl recunosc, i se supun și îl cinstesc. Se cunosc multe cazuri în care vreun pustnic trăiește în tovărășia animalelor sălbatice, pe care le hrănește, iar ele în schimb îl slujesc. Dobândind astfel harul dumnezeiesc prin rugăciunea lui Iisus, el devine din nou rege al firii, ba chiar mai mult, se ridică la o stare mai înaltă decât cea din care a căzut Adam. Potrivit învățaturii Sfinților Părinți, Adam a fost făcut după chipul lui Dumnezeu, iar prin ascultare trebuia să ajungă la asemănarea Lui. Era la stadiul iluminării minții și trebuia să ajungă la îndumnezeire (theosis). Pe când nevoitorul ajunge la „asemănarea cu Dumnezeu”, adică la îndumnezeire, pe cât îi este cu putință, prin harul dumnezeiesc, fără a pătrunde însă Firea Dumnezeiască. Se împărtășește doar de energiile necreate ale lui Dumnezeu. Îți voi da o pildă a acestei recunoașteri venite din partea naturii. Când pururea pomenitul meu Gheron spunea rugăciunea lui Iisus, păsările veneau la fereastra chiliei lui ciocănindu-i în geam. S-ar putea crede că aceasta era acțiunea diavolului, pentru a-l distra de la rugăciune. Dar, de fapt, păsările erau atrase de rugăciunea lui Gheron!

— Gheron, m-ai călăuzit pe cărarea desăvârșirii până la finalul vieții duhovnicești. Așadar omul este capabil să devină rege...

A zâmbit cu sfială.

— Există stadii chiar mai înalte. După o luptă grea, cum am spus mai înainte, este posibil pentru nevoitor să înainteze până la extaz, și să intre în Noul Ierusalim, noua țară a făgăduinței. Minte este răpită în extaz, și contemplantă Lumina necreată. La vecernia Schimbării la Față cântăm: „Când apostolii aleși au privit la muntele potopului covârșitor al Luminii Tale, Hristoase, cel fără de început, și dumnezeirea Ta de care nici un om nu se poate apropia, au fost răpiți de vederea dumnezeiască”. Extazul și vederea lui Dumnezeu (theoria) sunt legate. Când spunem extaz, nu înțelegem ceva static, ci ne referim la prezența dumnezeiască și la mișcare spirituală. Nu este nelucrare și moarte, ci viață în Dumnezeu. Părinții spun că atunci când omul este răpit în Lumina dumnezeiască, în timpul rugăciunii lui Iisus, el încetează să se roage cu buzele. Gura și limba rămân tăcute, inima este și ea tăcută. Atunci atletul, se desfată de vederea (theoria) luminii taborice. Primește energia necreată a lui Dumnezeu. Este aceeași Lumină de pe muntele Tabor, pe care au văzut-o Apostolii, este Împărăția lui Dumnezeu – veșnicia. După Sfântul Grigorie Palama, Lumina este „frumusețea veacului viitor”, „substanța binelui ce va să fie”, „cea mai desăvârșită vedere a lui Dumnezeu”, „mâncarea dumnezeiască”. Acei ce se fac vrednici de a vedea Lumina necreată sunt Profeții Noului Testament. Căci așa cum Profeții Vechiului Testament au răzbit timpul și au putut vedea întruparea lui Hristos, prima venire, la fel cei ce contemplant Lumina întrec timpul și văd slava lui Hristos în Împărăția Cerurilor.

A tăcut o vreme, respirând adânc. Apoi a continuat:

— Lumina dumnezeiască îi stăpânește întreaga ființă. Chiar și coliba îi strălucește de prezența lui Hristos și el se bucură de această „beție trează”. Privește la Dumnezeu nevăzut. „Dumnezeu este Lumină și vederea Lui este Lumină” spune Sfântul Simeon Noul Teolog. Monahul vede Lumina dumnezeiască în acel moment și aceasta este o „vedere plăcută și sfântă”, potrivit „apărătorului teologilor”, Sfântul Grigorie Palama. Macarie Hrysokephalos descrie și el această vedere: „Ce este mai frumos decât să fi în comuniune tainică cu Hristos? Ce este mai scump decât slava Lui dumnezeiască? Nu este nimic mai dulce decât lumina aceasta, prin care fiecare ceată purtătoare de lumină a îngerilor sau a oamenilor este luminată; nimic nu este mai iubitor decât această viață în care trăim cu toții și în care ne mișcăm și ne purtăm ființa; nimic nu este mai dulce decât frumusețea veșnic-întrupată; nimic nu este mai desfătător decât bucuria veșnică; nimic nu este mai scump decât veselia nesfârșită, măreția plină de demnitate și Fericirea nemăsurată”. Cu alte cuvinte, desfătarea și bucuria sunt nesfârșite. Aceste stări sunt într-adevăr prea înalte pentru a putea fi zugrăvite în cuvinte. Ascultă cum descrie Sfântul Simeon Noul Teolog.

Luă în mână una din cărți și începu să citească.

„Sunt așezat pe pat, fiind în afara lumii și fiind în mijlocul chiliei mele, văd pe Cel ce e în afara lumii, căruia Îi și vorbesc, ba îndrăznesc să spun, Îl și iubesc și Acela mă iubește. Mănânc, dar mă hrănesc bine numai cu această contemplare. Și unit cu El, depășesc cerurile. Și acesta o știu ca un fapt adevărat și sigur. Dar unde e trupul atunci nu știu. Știu că pogoară Cel ce e nevăzut. Știu că Cel ce e despărțit de toată

zidirea mă ia înăuntrul Lui, și mă ascunde în brațele Lui, și mă aflu atunci în afară întregii lumi. Iar eu iarăși, cel muritor și mic în lume, Privesc în mine întreg pe Făcătorul lumii, și știu că nu voi muri, aflându-mă înăuntrul vieții. Și am toată viața răsărind înăuntrul meu”.

Gheron citea pasajul cu mult dor. Glasul îi tremura, ochii îi scânteiau, iar fața îi strălucea de o bucurie inexplicabilă. Vocea lui tremurătoare, încântarea lui duhovnicească mi-au adus lacrimi în ochi.

— Astfel chiar și fața îi strălucește, a continuat el, de prezența dumnezeiască. Intră, asemeni lui Moise în întunericul dumnezeiesc al necunoașterii, în „întunericul strălucitor” și ajunge la „cunoștința trainică” și la „teologia negrăită”.

S-a oprit din nou pentru o clipă. Eu așteptam aproape în extaz, pur și simplu cu răsuflarea tăiată.

— Chiar și trupul simte dulceața acestei Lumini și în timpul acestor momente se „schimbă”.

— Ce înseamnă aceasta?

— „Că trupul participă în harul ce lucrează în minte, este îndreptat spre el și primește cunoștința tainei inefabile al sufletului” (Sf. Grigorie Palama). Apoi trupul „devine în mod ciudat veșnic bine dispus și entuziast”, adică, simte o căldură neobișnuită ce este rezultatul vederii Luminii. Este asemeni lumânării, care imediat ce este aprinsă, întregul ei corp (ceara) devine dintr-o dată cald și luminos.

— Permite-mi, te rog, o întrebare. Deși s-ar putea să fie aproape o hulă, totuși am să ți-o pun. Această „schimbare” a trupului este o realitate sau doar imaginație? Nu este cumva o căldură imaginată?

— Nu, părinte, nu este. Această „schimbare” este reală. Trupul participă la toate stările sufletului. Trupul în sine nu este rău, ci mai degrabă pornirea cărnii, care se întâmplă atunci când trupul este stăpânit de diavol. Mai mult decât atât, vederea Luminii este o vedere a ochilor firești ce au fost schimbați și întăriți de Duhul Sfânt devenind astfel capabili să vadă Lumina necreată. Există multe exemple în Sfânta Scriptură unde se arată că harul lui Dumnezeu, prin suflet se răspândește și în trup, acesta simțind acțiunea harului dător de viață.

— Ai putea să-mi spui unele dintre ele?

— Există multe versete în psalmii lui David care exprimă acest lucru: „inima mea și trupul meu s-au bucurat de Dumnezeu cel viu”(Psalm 83, 2), „în El a nădăjduit inima mea și m-a ajutat. Și a înflorit trupul meu” (Psalm 27, 9-10). De asemenea în Psalmul 118 „Cât sunt de dulci limbii mele, cuvintele Tale, mai mult decât mierea, în gura mea!”(Psalm 118, 103) Avem și pilda lui Moise. Când el a coborât de pe Muntele Sinai cu cele zece porunci fața îi strălucea, căci vorbise cu Dumnezeu. „Iar când se pogora Moise din Muntele Sinai, având în mâini cele două table ale legii, el nu știa că fața sa strălucea, pentru că grăise Dumnezeu cu el. Deci Aaron și toți fiii lui Israel, văzând pe Moise că are fața strălucitoare, s-au temut să se apropie de el” (Ieșire 34, 29-30). Același lucru se vede și în cazul arhidiaconului Ștefan: „Și ațintindu-și ochii asupra lui, toți cei ce ședea în sinedriu au văzut fața lui ca o față de înger” (Faptele Apostolor 6, 15). Sfântul Grigorie Palama crede că sudoarea Domului nostru Iisus Hristos, din timpul rugăciunii în grădina Ghetsimani, arată „pățimirea simțită în trupul Său datorită rugăciunii înflăcărate către Dumnezeu”.

— Iartă-mă, părinte, pentru că te-am obosit cu întrebările mele prostești și lumești. Noi, oamenii din lume, nu putem înțelege... Dă-mi însă voie să-ți mai pun încă o întrebare. Există în zilele noastre monahi care văd Lumina necreată și trăiesc această „schimbare” când se roagă?

A zâmbit și a spus:

— Doar dacă Duhul Sfânt ar înceta să lucreze în Biserică, numai atunci „văzătorii Luminii necreate” vor înceta să existe. Sfântul Munte adăpostește comori mari, și aceia care luptă împotriva lui în orice fel, sunt vrăjmași ai lui Dumnezeu. În vremea Sfântului Atanasie cel Mare unii puneau la îndoială dumnezeirea lui

Hristos. În vremea Sfântului Grigorie Palama ei se îndoiau de dumnezeirea energiilor necreate. În timpurile noastre, cădem aproape în același păcat. Ne îndoim de existența oamenilor îndumnezeiți, care văd Lumina dumnezeiască. Azi, ei sunt monahi sfințiți – dumnezei prin har. Continuarea vieții pe pământ este datorată acestor nevoitori îndumnezeiți. Ei luminează lumea noastră, întunecată de păcat.

— Permite-mi încă o întrebare, poate indiscretă. Tu ai văzut Lumina, Gheron?

.....

Să-mi permită cititorul să nu descriu scena mișcătoare ce a urmat și nici ceea ce s-a spus. Vreau să o păstrez într-o mantie de tăcere. Nădăjduiesc că voi fi iertat.

După o lungă pauză, învăluită în tăcere, am fost destul de nesimțitor încât să tulbur încă o dată tăcerea pustnicului. Dar a trebuit să o fac. Mai rămăseseră doar puține ceasuri și trebuia să aflu cât mai mult. Am vrut să câștig cât mai mult cu puțință de pe urma vizitei mele la părintele văzător-de-Dumnezeu.

— Părinte, îmi cer din nou iertare. După cum ai spus, chiar și în zilele noastre, există călugări la Sfântul Munte care contemplă Lumina necreată. Îmi dau seama că un călugăr poate ajunge la vederea ei de multe ori. Dar are ea întotdeauna aceeași strălucire?

— Putem să spunem că există lumina duhovnicească și lumina pe care omul o vede cu ochii săi firești, după ce aceștia au fost transformați și întăriți pentru a o putea vedea. Lumina duhovnicească sunt poruncile, și o primește cel ce le păstrează pe acestea din urmă. „Făclie picioarelor mele este legea Ta și lumină cărărilor mele” (Psalm 118, 105). Poruncile lui Hristos sunt „cuvintele vieții veșnice” iar nu percepțe morale exterioare. De asemenea virtuțile, care sunt împliniri în lupta noastră de a păzi poruncile lui Hristos, sunt torțe. Credința este lumină, la fel este nădejdea și dragostea. Dumnezeu este lumina adevărată și „Lumina lumii” (Ioan 8, 12). Dar numele lui Dumnezeu este dragoste. „Dumnezeu este iubire” (1 Ioan 4, 8). De aceea spunem că dragostea este lumina cea mai strălucitoare dintre toate virtuțile. Pocăința, și ea este lumină ce strălucește în sufletul omului și îl călăuzește spre cel de-al doilea botez, unde ochii sunt curățiți de albeața duhovnicească. Toți creștinii care duc lupta cea bună, dar mai ales acei ce urmează calea curățirii de patimi, se bucură de această lumină, bineînțeles potrivit măsurii luptei lor. Sfântul Grigorie Teologul spune că „unde există curăție, acolo există luminare, pentru că fără prima, a doua nu este dăruită”. Cu alte cuvinte, spune ceea ce spune și Sfântul Simeon Noul Teolog: dacă omul nu vede Lumina în această viață, nu o va vedea nici în cea viitoare.

Uneori, a continuat el, datorită curăției și luptei lor, și mulțumită darului lui Dumnezeu, unii oameni ajung vrednici să vadă Lumina cu ochii lor firești, ochi ce au fost transformați de harul dumnezeiesc asemeni ochilor celor trei ucenici pe muntele Tabor. Dar chiar și aici poate fi observată o gradăție. Când văd Lumina pentru prima dată, o contemplă ca o „Lumină măreață” care face ca totul înlăuntrul lor să salte de bucurie. Pe când de fapt, este o lumină slabă. Dar ei o văd, cum am spus, ca o „Lumină măreață” în comparație cu întunericul cu care erau obișnuiți. Trăiesc acum ceva ce n-au mai trăit înainte. La a doua apariție însă, lumina devine mai puternică, dar omul s-a obișnuit deja cu vederea... Însă, cu cât mai mult se apropie de Ființa Dumnezeiască, cu atât își dă seama de neputința de a înțelege natura Sa, și aceasta este ceea ce Părinții numesc „întunericul strălucitor”.

— Multe lucruri nu le-am înțeles.

— Te voi ajuta să înțelegi explicându-ți pilda văzătorului-de-Dumnezeu Moise așa cum o tâlcuiește Sfântul Grigorie de Nyssa. Moise a văzut Lumina, pentru prima dată, pe muntele Horeb sub forma unui tufiș arzând, atunci când Dumnezeu l-a chemat să călăuzească poporul spre țara făgăduită. A doua oară, el este chemat de Dumnezeu să pătrundă în întunericul dumnezeiesc și să-L întâlnească acolo. Întâi a fost Lumina și apoi întunericul dumnezeiesc. Și Sfântul Grigorie arată că omul vede la început Lumina pentru deoarece obișnuia să trăiască în întuneric. Pe măsură ce trece timpul, cu cât se apropie mai mult de Ființa Divină cu atât el „primește nevăzut” întunericul dumnezeiesc, „neputința de a vedea Ființa lui Dumnezeu”. Îți voi citi întregul fragment: „Dar ce înseamnă intrarea lui Moise în întuneric și vederea lui Dumnezeu în acesta? Ceea ce

istorisește acum pare oarecum contrar primei arătări a lui Dumnezeu. Căci atunci, Dumnezeu S-a arătat în lumină, iar acum în întuneric. Dar nici acest lucru nu-l socotesc abătându-se din șirul celor tâlcuite de noi după înțelesul lor mai înalt. Căci cuvântul ne învață prin acestea că cunoașterea dreptei credințe se arată mai întâi lumină celor ce o primesc. Pentru că ceea ce se cugetă contrar dreptei credințe e întuneric; iar alungarea întunericului se face prin împărtășirea de lumină. Dar mintea înaintând și printr-o luare-aminte din ce în ce mai mare și mai desăvârșită, ajungând la înțelegerea adevăratei cunoașteri, cu cât se apropie mai mult de vedere (contemplare), cu atât vede mai mult că firea dumnezeiască este de nevăzut (de necontemplat, de neînțeles). Părăsind deci tot ce se vede, nu numai câte le cuprinde cu simțurile, ci și pe cele câte socotește mintea că le vede (le înțelege), înaintează mereu spre cele dinăuntru prin multa străduință de a înțelege, la ceea ce este de nevăzut și de neînțeles, acolo vede pe Dumnezeu. Căci în aceasta constă adevărata cunoaștere a Celui căutat: că a-L cunoaște stă chiar în faptul de a nu-L cunoaște. Pentru că Cel căutat este mai presus de orice cunoaștere, înconjurat din toate părțile de necuprinsul Lui, ca de întuneric”.

Aceasta se întâmplă de obicei. Omul pornește de la vederea unei Lumini slabe (mici) la vederea unei Lumini mai strălucitoare (mai mare) până ajunge în „întunericul strălucitor” cum îl descrie Sfântul Grigorie. Dar noi trebuie să cunoaștem învățătura Părinților despre vederea „întunericului dumnezeiesc strălucitor” pentru a înțelege, din punct de vedere ortodox, ceea ce s-a spus mai înainte. Potrivit Sfinților Părinți, Dumnezeu apare întotdeauna ca Lumină și niciodată ca întuneric. Dar când, mintea nevoitorului văzător-de-Dumnezeu, în timpul „vederii”, vrea să ajungă la însăși Ființa Divină, întâlnește nepătrunsul, strălucitorul întuneric dumnezeiesc. Întunericul dumnezeiesc, astfel, nu este apariția lui Dumnezeu ca întuneric, ci neputința omului de a vedea Ființa lui Dumnezeu, care este „Lumina cea neapropiată”. „Întunericul dumnezeiesc” așadar este Lumină, dar Lumină nevăzută și de neapropiat pentru om. Dumnezeu este Lumină. El a spus „Eu sunt Lumina lumii” (Ioan 8, 12), iar nu „întunericul lumii”. Potrivit Sfântului Dionisie Areopagitul „întunericul dumnezeiesc este lumina neapropiată în care se spune că locuiește Dumnezeu. Și fiindcă este nevăzută, ca una ce întrece puțința vederii, și tot ea e neapropiată pentru revărsarea de lumină covârșitoare mai presus de ființă, în el ajunge tot cel ce s-a învrednicit să cunoască și să vadă pe Dumnezeu, prin însuși faptul că nu-l vede, nici nu-l cunoaște”. În acest sens spunem deci că întunericul dumnezeiesc este dincolo de lumină.

Dar de multe ori, Sfinții Părinți vorbesc despre intrarea în întunericul dumnezeiesc și privirea strălucirii lui, așa cum face de pildă, Sfântul Grigorie de Nyssa, atunci când vorbește despre fratele său, Sfântul Vasile cel Mare, spunând: „noi știm că de multe ori el era înlăuntru întunericului dumnezeiesc unde este Dumnezeu”. Prin aceasta nu se înțelege pătrunderea în Ființa Divină, ci superioritatea luminii necreate față de „lumina cunoașterii naturale”, pentru că potrivit învățăturii Ortodoxe, oamenii participă la energiile necreate ale lui Dumnezeu, iar nu la Ființa Sa. Sfântul Pavel scrie: „...Împăratul împăraților și Domnul domnilor, Cel ce singur are nemurire și locuiește întru lumină neapropiată; pe Care nu L-a văzut nimeni dintre oameni, nici nu poate să-L vadă” (1 Timotei 6, 15-16). Și, pentru a rezuma, îți spun părintele meu, că așa cum învață Sfinții Părinți, pentru om strălucitorul întuneric dumnezeiesc este Lumina neapropiată a Ființei Dumnezeiești. Chiar și când vorbim despre valoarea vederii întunericului dumnezeiesc, ei nu vor să arate superioritatea acestuia asupra vederii Luminii necreate, ci vor să-i arate valoarea în comparație cu valoarea luminii cunoașterii naturale – cunoașterea intelectului.

— Gheron, aș vrea să-ți mai pun o întrebare. Când omul privește Lumina, continuă să se roage?

— Nu. Această rugăciune o numim vedere dumnezeiască. Cel ce se roagă îl privește pe Hristos și se bucură de prezența Lui dumnezeiască. Atunci rugăciunea precede fără cuvinte. Sfântul Isaac Sirul spune că, dacă rugăciunea este sămânța, atunci răpirea în extaz este secerișul rugăciunii. Și precum secerătorii se minunează văzând că o sămânță mică rodește o recoltă atât de mare, în același chip sunt și nevoitorii văzători de Dumnezeu uimiți la vederea „roadelor” rugăciunii lui Iisus. Această răpire este izvorul rugăciunii în timpul căruia, după Sfântul Isaac „nu se mai roagă cineva cu rugăciunea, ci iese din sine (ajunge în extaz) în lucrurile neînțelese, aflate mai presus de lumea muritorilor; și în neștiința ei tace despre toate cele de aici. Aceasta este neștiința mai presus de cunoștință, de care s-a vorbit”. Aceasta este „tăcerea tainei ascunse”, și „liniștirea duhului”. Părinții numesc această stare „rugăciune” pentru că este cel mai mare dar primit în timpul rugăciunii și este dăruit Sfinților, dar omul nu-i cunoaște adevăratul nume. Pentru că în acel moment încetează să se roage. El este ridicat mai presus de cuvinte și idei. De aceea mulți Părinți numesc această

stare „dumnezeiasca Sâmbătă” sau Sabatul minții. Cum li s-a dat evreilor poruncă să se odihnească în ziua Sâmbetei, la fel această stare duhovnicească, „Sâmbăta, este nepătimirea sufletului rațional, care prin făptuire a lepădat cu totul semnele păcatului. Sâmbetele înseamnă slobozenia sufletului rațional, care a lepădat chiar și lucrarea după fire a simțurilor, prin contemplația naturală în duh. Sâmbetele Sâmbetelor înseamnă odihna duhovnicească al sufletului rațional care-și retrage mintea chiar și de la rațiunile mai dumnezeiești din lucruri și și-o leagă cu totul numai de Dumnezeu în extazul iubirii, și prin teologia mistică (cunoașterea tainică a lui Dumnezeu) o face cu desăvârșire neclintită de la Dumnezeu” (Sf. Maxim Mărturisitorul). Singurul lucru pe care-l face omul în acel moment este să plângă. El varsă lacrimi din belșug, nu doar datorită conștientizării păcatului, ca înainte, ci datorită vederii energiei necreate a lui Dumnezeu. Acestea sunt lacrimi de bucurie, de fericire, lacrimi de veselie. Sunt „lacrimi neîndurerate”, „lacrimi recunoscătoare”, „care întăresc și hrănesc inima”. Da, sunt lacrimi care umplu ochii făcând râuri și șiroaie pe față. Rugătorul este atunci, în extaz. „Fie în trup, fie afară de trup, nu știu” (2 Corinteni 12, 2) Suflet și trup sunt inundate de o bucurie imposibil de descris în cuvinte. Sfântul Grigorie Palama, citând un fragment din Sfântul Dionisie Areopagitul spune că, atunci când iubitorul unirii cu Dumnezeu își eliberează sufletul de toate legăturile și își unește mintea cu rugăciunea neîncetată, este ridicat într-un urcuș mistic la ceruri și cercetează de sus întreaga creație, în liniștire și tăcere. „El își unește mintea cu rugăciunea neîncetată către Dumnezeu. Prin aceasta, el este răpit, înlăuntrul său, și descoperă o cale nouă și misterioasă de a se înălța la ceruri: ceea ce s-ar putea numi înlăuntrul nepătruns al tăcerii originale. Cu bucurie de nedescris el rămâne tainic răpit, în duh, în adevărată odihnă și în tăcere, plin de dulceață; și zboară peste toate lucrurile create”. În acest punct, toate lucrurile lumești devin praf și cenușă, devin gunoi. Nu doar că nu simte tulburarea patimilor, ci își uită chiar propria-i viață, pentru că iubirea pentru Dumnezeu este mai dulce decât viața, iar cunoașterea lui Dumnezeu mai dulce decât orice altă cunoaștere. „O, vedere sfântă și plină de bucurie!” „O, veșnicie dumnezeiască!” O, dumnezeiască „pace dulce!” „O, iubire dumnezeiască!”

— Gheron, poți să te oprești o clipă, te rog? Mă simt foarte obosit și amețit și nu reușesc să te urmăresc. Nu pot îndura...

El veni lângă mine, îmi luă mâna și spuse cu glas mișcător:

— Te înțeleg. Dar ai vrut să continui să vorbesc. Așa că am continuat! Îți înțeleg necazul. Și noi, după vederea Luminii, ne simțim teribil de obosiți, pur și simplu zdrobiți. Când harul ne cercetează, e ca și cum ne-ar biciui carnea noastră muritoare. Mărturisesc că de multe ori, după Sfânta Liturghie, mă simt sfârșit și am nevoie să mă odihnesc, numai așa refăcându-mi-se puterile mele omenești. Este la fel ca atunci când, după ce calci în picioare iarba, aceasta se ridică puțin câte puțin de la pământ, revenindu-și la poziția ei inițială. Dacă am primi în întregime harul dumnezeiesc, cu siguranță am muri. Însă dragostea lui Dumnezeu se îngrijește de toate.

Am oprit discuția noastră în acest punct pentru a face o pauză. Peste tot se lăsase o tăcere adâncă. Doar din când în când mai puteai auzi un călugăr plivind în grădină, rostind în același timp rugăciunea lui Iisus. Respiram adânc. Inima mea bătea de parcă voia să sară afară din piept. Mă cuprinsese febra. Mă apropiasem de Sfânta Sfințelor a teologiei mistice – atinsesem ceea ce era „de neatins pentru cel neinițiat”. Înspre apus ultimele oglindiri ale soarelui se cufundaseră în apă și în partea aceea marea părea de aur. O ceată de delfini (un fenomen obișnuit la Muntele Athos), pe cât puteam distinge de unde mă aflam, se juca în apă. Țâșneau și apoi se afundau din nou în apa aurită. Călugării, m-am gândit, acești iubitori pătimași ai raiului, sunt asemeni delfinilor. Trăiesc răspândiți în apa harului și țâșnesc doar o clipă pentru a ne arăta că există, ca mai apoi să se retragă din nou în „vederea” lui Dumnezeu. Sfântul Simeon, locuind înlăuntrul Luminii necreate a Taborului, binecuvântă „iubiții” lui Dumnezeu:

„Binecuvântați cei îmbrăcați în lumină Căci ei poartă veșmânt de nuntă. Măinile și picioarele lor nu se vor chinui, nici nu vor fi aruncați în focul veșnic. Binecuvântați cei ce au aprinsă lumina în inimile lor, ce o păstrează nestinsă, căci cu bucurie vor pleca din viața aceasta, ei vor întâlni mirele cu torțe în mână căci el îi călăuzește în odaia de nuntă.

Binecuvântați cei ce s-au apropiat de lumina divină, care au pătruns-o și au fost absorbiți de ea, amestecați în strălucirea ei, păcatul nu mai are putere, ei nu vor mai vărsa lacrimi amare.

Binecuvântat este călugărul, dăruind rugăciunile sale lui Dumnezeu, care Îl vede pe El, și este văzut lângă El, care se simte afară din timp și spațiu, căci el este singur în Dumnezeu, necunoscând dacă este sau nu în trup; el aude cuvinte inexprimabile, ce nu pot fi rostite; el vede ceea ce ochiul n-a văzut și urechea n-a auzit, nici n-a pătruns în inima omului.

Binecuvântat cel ce a văzut Lumina lumii adunată în el însuși, căci el l-a zămislit pe Hristos înlăuntrul său; el va fi numărat ca mamă a Sa, Ca Hristos, în Care nu este minciună, s-a spus”. Eu eram lângă un astfel de munte arzând. Eram aproape de un monah ce trăise deja, în trup fiind, viața cerească. Era liniște în jur, cum era liniște și în sufletul meu. Dumnezeu, raiul, sunt dincolo de timp dar sunt de asemenea și în timp, chiar lângă noi. Lângă noi, înlăuntrul nostru, împărțind timpul și istoria.

— Hai să oprim discuția, părinte... a rostit. Hai să ne plimbăm o vreme pe afară.

— Nu, nu am spus. Vreau să mai aud. Ai spus că rugăciunea lui Iisus este o știință, ba mai mult, este știința științelor. Vreau ca în această seară să faci din mine un învățat.

VII. Greșeli în practicarea rugăciunii lui Iisus și cum să le facem față

Ceri prea mult, nimeni nu poate deveni un învățat al rugăciunii lui Iisus decât prin nevoița proprie, decât dacă el însuși începe această lucrare. Orice s-ar spune, aceasta este doar o introducere, pentru a-i deschide foamea duhovnicească. Totuși, pentru a-mi duce până la capăt gândurile despre rugăciune, ar trebui poate, să spun câteva lucruri despre cursele și greșelile ce pot apărea de-a lungul drumului.

— Într-adevăr, ai spus mai înainte ceva, anume că monahii evită coborârea nemijlocită a minții în inimă prin folosirea diferitelor mijloace, pentru a evita pericolele. Care sunt aceste pericole și greșeli?

— Greșeala pornește din gândul că trebuie să dobândim harul în scurt timp. Există mulți oameni care practică lucrarea sfântă a rugăciunii lui Iisus și vor să ajungă la stadiul vederii Luminii într-un timp scurt. Și își pierd inima și deznădăjduiesc, deoarece acest lucru nu se întâmplă la toți imediat. Nevoitorul trebuie să-și dea seama că lupta durează mulți ani. Dumnezeu nu trece peste voința noastră, căci suntem persoane și avem voință liberă. Deci nici noi n-ar trebui să forțăm libertatea lui Dumnezeu, deoarece și El este o Persoană. Trebuie să-L lăsăm să vină atunci când crede El de cuviință, atunci când El vrea.

Se opri o clipă.

— O altă greșală este să dai mare importanță metodelor psihotehnice. Aceste metode, cum sunt inspirația și expirația, bătaia inimii, sunt doar metode ajutătoare pentru a ne aduna mintea și a o elibera de lucrurile străine naturii sale. Aceste metode nu au o putere miraculoasă, dar ne sunt de folos, căci evită tulburarea minții. Când mintea este adunată și ținută cu ușurință înlăuntrul ei, atunci toate aceste metode auxiliare sunt netrebuincioase.

— Mai există și alte greșeli?

— Există. Atunci când trecem repede de la un stadiu al rugăciunii la altul. Am spus puțin mai devreme că există diferite stadii de dezvoltare în practicarea rugăciunii lui Iisus și le-am înfățișat în cinci etape. Primul stadiu este rostirea rugăciunii cu buzele. Al doilea este să păstrezi amintirea lui Iisus în minte și ea va coborî singură în inimă. Unii oameni, totuși, trecând peste primul stadiu, încep direct cu al doilea și nu reușesc să realizeze prea mult. Alții sar de la primul stadiu direct la al treilea, unde înaintează mai ales prin respirație. Acest lucru este foarte periculos, pentru că, după cum am spus mai înainte, inima trupească s-ar putea să sufere și acest lucru poate duce la încetarea rugăciunii lui Iisus. Nu este o boală, bineînțeles, însă este posibil ca această lucrare sfântă să se oprească.

Legat de lacrimi, sunt de asemenea unele probleme, a continuat el.

— Ce vrei să spui?

— Mai devreme am spus că atunci când rugăciunea lui Iisus rămâne în minte, ochii varsă multe lacrimi. Dar acest lucru nu este întotdeauna obligatoriu. Rugăciunea poate foarte bine continua și fără lacrimi. Așadar, nu trebuie să deznădăjduim în absența lacrimilor, căci ele vor veni atunci când va îngădui Dumnezeu. Și chiar dacă suntem inundați de ele, nu trebuie să le dăm atenție, nici să arătăm altora aceste stări. Practica ascetică spune că atunci când vorbim de aceste stări, ele încetează imediat și este nevoie de mult timp pentru a le dobândi din nou. Inutil să spunem, că deși cunoaștem stadiile rugăciunii minții, nu trebuie să ne gândim în ce stadiu suntem. Pe orice treaptă am fi trebuie să continuăm cu smerenie. În plus, cred că ți-am spus cu puțin timp în urmă că este o prostie să ne mândrim în timpul rugăciunii. Este cu adevărat o prostie. Omul este ca un cerșetor care umblă după o bucată de pâine, mândrindu-se apoi că a obținut-o. Și aceasta este prostie și este păcat!

— Văd că smerenia este un lucru foarte important.

— Da, este – în toate stadiile. Sfântul Vasile cel Mare spune că smerenia este comoara tuturor virtuților. Ea ascunde toate virtuțile și în final se ascunde și pe ea. În general, trebuie să evităm cu băgare de seamă mândria în viața duhovnicească, mai ales atunci când vine ca slavă deșartă. Și știi bineînțeles, că slava deșartă apare în orice virtuți, când vorbim, când tăcem, când postim, când priveghem și chiar când rostim rugăciunea lui Iisus, în liniștire și în răbdare. Sfinții Părinți spun că slava deșartă este asemeni unui trădător ce deschide pe ascuns porțile cetății ca să poată intra vrăjmașul. În astfel de cazuri, nu contează cât de puternică este cetatea, sau cât de buni îi sunt apărătorii, ea cade oricum în mâinile dușmanilor. La fel se întâmplă și în viața duhovnicească. Nu contează câte virtuți avem sau câtă tărie avem, slava deșartă ne dă în mâinile diavolului. Și Părinții sfătuiesc să nu ne apucăm de o lucrare ce ar putea să ne ducă la slavă deșartă.

— N-am înțeles aceasta. Nu ai putea să-mi explici mai bine?

— Am să mă întorc la subiectul rugăciunii. Credinciosul nu trebuie să exagereze în ceea ce privește rugăciunea, pentru că e sigur atunci că a fost ispitit de diavol. În asemenea caz, orice ar face – chiar lucruri dincolo de puterea sa – este împlinit prin puterea diavolului. Astfel, înșelat de diavol, el este mai târziu lăsat de izbeliște și, tras înapoi, cade foarte jos. Este de fapt distrus.

— Și cum se poate evita această grea cădere?

— Singura cale de a scăpa este plângerea păcatelor și ascultarea. Rugăciunea este strâns legată de întristare. Când diavolul vede pe cineva trăind în întristare nu rămâne acolo, ci fuge căci se teme de smerenia adusă de întristare. Sfântul Grigorie Sinaitul ne spune că cea mai bună apărare pentru atletul rugăciunii este să fie în starea de întristare, ca bucuria ce vine în rugăciune să nu-l ducă la mândrie, căci tristețea păstrează sufletul nerănit. Întristarea și conștiința păcatului sunt armele indispensabile pentru a putea cineva ajunge la rugăciunea curată. Nevoitorul trebuie „să-și țină mintea în iad și să nu deznădăjduiască”. Mai mult, întristarea, conștiința păcătoșeniei, a nimicniciei noastre și nădejdea în milostivul Iisus sunt trăsăturile Ortodoxiei, precum și ale tuturor cântărilor noastre. Trebuie subliniat totuși, că nu toți pot trăi în tristețe adâncă deoarece este necesară o nemaipomenită tărie și mângâierea harului dumnezeiesc pentru a nu fi zdruncinați. Însă, pe cât posibil, trebuie să trăim cu toții această fericită întristare. Este de asemenea de trebuință ascultarea neclintită de un Bătrân (stareț). Totul, chiar și cele mai mici lucruri, trebuiesc făcute cu binecuvântarea și călăuzirea lui înțeleaptă, mai ales în cazul vederii Luminii necreate.

— Ce are de-a face ascultarea de un Bătrân cu vederea Luminii necreate? am întrebat, uimit de ceea ce auzisem.

— Când omul umblă singur, fără binecuvântarea trebuincioasă, este ispitit de diavol, după cum am spus mai înainte. El trăiește înlăuntrul său dorința nesatisfăcută de a vedea Lumina necreată, crezând că acest lucru reprezintă desăvârșirea și dorind să ajungă la aceasta cât mai repede.

— Și nu este așa, l-am întrerupt?

— Nu, nu este. Sfântul Diadoh învață ca nevoitorul să nu-și trăiască viața ascetică în dorința de a vedea Lumina necreată, „ca nu cumva să afle Satana prin aceasta sufletul gata pentru răpire”. Lucrarea rugăciunii lui Iisus trebuie începută cu dragoste de Dumnezeu și ascultare de voia Sa sfântă. Căci, diavolului – care se preface în „înger de lumină” (2 Corinteni 11, 14) – îi este cu puțință să ia forma unui înger ce-l va sluji. Și atunci, bietul om crede că a atins desăvârșirea, trăind împreună cu îngerii, fără să-și dea seama că de fapt stă de vorbă cu diavolul. Tot ispită este și atunci când nevoitorul primește în timp ce se roagă gânduri de la diavol, cum că în curând va vedea Lumina necreată. În această situație delicată și primejdioasă este necesară mare băgare de seamă. El trebuie să se oprească din rugăciune și să se mustre cu asprime: „Cum îndrăznești, atât de josnic și de ticălos, să-ți dorești a vedea Lumina necreată?” Cea mai mare primejdie este aceea ca cineva să se considere vrednic de a vedea Lumina necreată! „Vai diavoli, ucigașii mei vin să-mi distrugă sufletul!” Atunci imediat, dușmanul dispare. De multe ori diavolul, ca să-i satisfacă ambiția călugărului și să-l lege și mai mult, aduce chiar lumină în chilia sa. Nu este Lumina necreată, ci una creată, aceea a diavolului.

— Și cum poate fi deosebită?

— Există multe moduri de a le distinge între ele. Semnele sunt după cum urmează: mai întâi, dacă el a atins vederea Luminii necreate prin ascultare. Calea ascultării desăvârșite și fără deosebire este chezașia că vederea Luminii necreate este adevărată. Nevoitorul trebuie să încredințeze toate întrebările sale legate de vederea Luminii unui Bătrân care poate deosebi duhurile, unui Bătrân sfânt și nepătimitor. Gândul că nu trebuie să-și întrebe călăuzitorul este de la diavolul ce țintește să-l țină în întuneric, greșeală și robie. În al doilea rând, Domnul a spus despre proorocii mincinoși că „după roadele lor îi veți cunoaște” (Matei 7, 16). Același lucru este valabil și în acest caz. O deosebire limpede între lumina creată și cea necreată este dată de roadele pe care le aduce în suflet fiecare dintre ele. Lumina dumnezeiască aduce în suflet liniște, pace, smerenie și conștiința ticăloșiei noastre. Când Avraam a vorbit cu Dumnezeu, el s-a numit pe sine însuși pulbere și cenușă: „Iată, cutez să vorbesc Stăpânului meu, eu, care sunt pulbere și cenușă!” (Facerea 18, 27). La fel s-a întâmplat cu Iov: „Din spusele unora și altora auzisem despre Tine, dar acum ochiul meu Te-a văzut. Pentru aceea, mă urgîdesc eu pe mine însumi și mă pocăiesc în praf și în cenușă” (Iov 42, 5-6) Și profetul Isaia, când a văzut slava lui Dumnezeu a exclamat: „Vai mie, că sunt pierdut! Sunt om cu buze spurcate și locuiesc în mijlocul unui popor cu buze necurate. Și pe Domnul Savaot L-am văzut cu ochii mei!” (Isaia 6, 5) Dimpotrivă, vederea luminii diavolești stârnește mândrie, slavă deșartă, gândul că am atins desăvârșirea. Sfântul Grigorie Sinaitul spune „Cunoaște, deci, că lucrările harului sunt vădite și diavolul, chiar de s-ar preface, nu le poate mânui; nu poate da blândețe, nici răbdare, nici smerenie, nici dispreț față de lume, nici nu poate stinge plăceri și patimi – aceasta este lucrarea harului; lucrarea lui este mândria, trufia, lașitatea și orice fel de rău”. Pe lângă mândrie, vederea luminii diavolului aduce și tulburare. Lucrarea Sfântului Duh izvorăște pace, curaj și liniștire trupului și sufletului, în timp ce lucrarea diavolului deschide drum fricii și tulburării. Sfântul Isaac spune că orice tulburare este o ciumă a diavolului pentru că acesta transmite celorlalți ceea ce are el în fire. Duhul Sfânt este prin firea lui un duh de pace și aduce pace, în timp ce diavolul este prin fire un duh de tulburare și aduce tulburare și frică. În al treilea rând, sufletul nu acceptă imediat lumina diavolului, ci la început este șovăitor. Vederea Luminii necreate dă siguranță și este imediat acceptată. Vine pe neașteptate și nu există îndoială dacă e adevărată sau nu. În al patrulea rând, între cele două lumini există diferențe chiar și de culoare: Apostolii au fost martori pe Muntele Tabor, în timpul Schimbării la Față a lui Hristos, că „a strălucit fața lui ca soarele, iar veșmintele lui s-au făcut albe ca lumina” (Matei 17, 2). Dimpotrivă, culoarea luminii diavolului este mai roșiatică, potrivit mărturiei multor Sfinți, care și-au dat seama de această diferență. În al cincilea rând, cele două lumini sunt diferite între ele și prin formă. Cei ce au privit Lumina necreată au văzut-o „fără formă, fără chip, într-o formă fără formă” (Simeon Noul Teolog). Iar dacă ar lua vreo formă, aceasta ar fi asemeni cu discul soarelui, „ca o lumină rotundă, senină și dumnezeiască”, fără formă sau chip. Cu vederea luminii create a diavolului, se întâmplă exact pe dos. Sfântul Grigorie Palama dă următorul exemplu. El scrie că odată Achindin a venit la Muntele Athos. A rămas acolo iar după câteva zile i-a spus Sfântului Grigorie că în timp ce încerca să se roage, a văzut o lumină ce era ruptă și înlăuntrul căreia se putea vedea un chip de om. Sfântul i-a răspuns atunci că acea lumină, având formă, a fost de la diavol. „Și i-am spus că a fost o mare înșelăciune și batjocură și un joc al diavolului, sau mai degrabă o cursă vicleană”. Sfinții Părinți, a continuat mult încercatul pustnic, învață să nu ne învoim imediat cu orice incident care se petrece în timpul rugăciunii noastre. „Numai după multe cercări ia ceva de bun.” Trebuie să ne întrebăm duhovnicul despre toate aceste chestiuni și numai după multe

și îndelungi lupte, potrivit harului ce-l dobândim, suntem în stare să deosebim greșeala de adevăr. Oțetul și vinul sunt la arătare asemenea, dar se deosebesc la gust. Astfel atletul rugăciunii dobândește pe măsură ce trec anii, priceperea de a simți deosebirea.

Gheron vorbea neîncetat. Capul îi era aplecat spre pământ. Eu îl ascultam, pur și simplu fermecat. Nu voiam să-i întrerup gândurile încărcate de învățatura ortodoxă a Sfinților Părinți. În timp ce vorbea, pacea și liniștea îmi umpleau inima, semn că învățatura sa era întrutotul adevărată.

— Toate aceste lucruri pe care ți le-am arătat sunt foarte clar exprimate într-o scriere a Sfântului Simeon Noul Teolog. Se arată acolo că Dumnezeu apare ca Lumină, că aceasta aduce dulceață, că ucenicul își întreabă duhovnicul care poate să deosebească gândurile, și care este cunoscător al Lui Dumnezeu, și se convinge că ceea ce a văzut a fost chiar Dumnezeu.

Și luând cartea, a început să citească:

„Dumnezeu este Lumină, Vederea Lui este lumină Când El se dezvăluie, Este lumină. Privitorul se minunează, neștiind Cine a apărut Neîndrăznind să întrebe „Cine ești Tu? Neîndrăznind să-și ridice ochii spre a-I vedea măreția, decât cu teamă, tremurând, îngenunchind înaintea Lui știind doar că cineva a venit, a apărut. Dacă există cineva ce a vorbit deja despre aceste lucruri, Cineva care L-a văzut pe Dumnezeu, lui i se poate spune: „Am văzut” „Ce ai văzut, copile” „O Lumină, Părinte, atât de dulce, o spune ce era, dincolo de mine”. deși el vorbește, inima lui dănuiește arzând cu dragoste pentru Cel ce L-a văzut. El spune, plângând – lumina, această lumină a venit la mine, părinte, chilia mea a fost cufundată lumea a fugit dinaintea feței Sale: doar Eu însumi și lumina. Am fost eu în trup sau afară: nu știu. Bucuria ce am avut-o este încă cu mine, inexprimabilă, Decât lacrimi, care curg neîncetat după cum vezi. El a răspuns: „Eu sunt, copilul meu” La aceste cuvinte, El a venit din nou și treptat, Puțin câte puțin, curățit, încurajat, am putut întreba: „Domnul meu, Tu ești aici?” „Da, sunt aici”, „Dumnezeul Tău, Core, s-a făcut om pentru tine” și acum, „te împărtășești din dumnezeirea Mea”. „Te fac dumnezeu”. Când te dăruiești lacrimilor, căinței, nevoinței, smereniei, El te aduce puțin câte puțin, la cunoașterea lui Dumnezeu”.

A apărut atunci ucenicul, pe care începeam să-l invidiez pentru că găsisese un călăuzitor atât de înțelept și experimentat, și l-a întrebat pe Gheron.

— Mi-ai spus să ud unul dintre pomi. L-am udat. Acum să-l ud și pe celălalt?

L-a privit atent, gândindu-se puțin, apoi i-a răspuns:

— Da, udă-l.

Și întorcându-se spre mine, a spus:

— Aceasta este ascultarea de care îți vorbeam mai înainte, și cel ce o practică și își întreabă învățătorul despre tot, sporește duhovnicește. Dobândește multe prin ascultare. În primul rând nu lasă frâu liber imaginației să lucreze pentru a găsi rezolvări, cum fac mulți călugări. În acest fel, el își curățește mintea, nu doar de gândurile mai complexe ci chiar și de cele simple adunând-o astfel mai mult pe rugăciunea lui Iisus. În al doilea rând, el se obișnuiește să întrebe. Iar a-ți întreba părintele duhovnicesc înseamnă a te mântui. Oriunde există ascultare, acolo există și smerenie, care este izvorul ascultării. Prin urmare duhul mândriei, diavolul, nu poate pătrunde și nu poate aduce înfricoșare sufletului, urâțindu-l. În general, în timpul urcușului în această sfântă lucrare, ascultarea este absolut necesară. Nu trebuie să începem fără o călăuză. Bătrânul este cel ce te călăuzește, cel ce stabilește programul vieții duhovnicești, el poruncește să înceteze o lucrare și îți arată dacă ai lucrat pe placul lui Dumnezeu. Persoana Bătrânului îl înlocuiește pe Dumnezeu însuși. Este „în locul lui Hristos”. Bătrânul, pentru călugării ce-i are sub ascultare, este ceea ce este episcopul pentru dioceza lui și starețul pentru mănăstire.

— Așa mare importanță atribuie nevoința existenței Bătrânului?

— Bineînțeles. Fără un părinte duhovnicesc nimeni nu poate înainta nici nu poate duce o viață curată în tradiția ortodoxă. Asemeni vieții trupești, care este împărtășită din generație în generație, la fel se întâmplă și cu cea duhovnicească. Bătrânul, fiind deținătorul și purtătorul acestei tradiții, o împărtășește fiului său duhovnicesc, cel pe care l-a născut în Hristos. Bătrânul îi împărtășește tradiția aceluia care dorește să o primească. Aici se descoperă întreaga semnificație mântuitoare a ascultării. Mă fac ascultător, nu pentru a dispărea ca persoană, ci pentru a face să piară răul sălășluit în mine, pentru a mă putea elibera de voia proprie și a primi tradiția, pentru ca Hristos să ia formă în lăuntru meu. Mă fac ascultător pentru a mă putea naște. Ascultarea este de asemenea necesară și datorită primejdiei care stă în permanență la pândă: greșeala. Acest lucru îl scrie Avva Dorotei: „Nu sunt mai ticăloși, nici mai lesne porniți spre cădere decât aceia care nu au pe nimeni ca să-i povățuiască pe calea lui Dumnezeu”. Același Părinte, talmăcind versetul din Pilde: „unde lipsește cârmuirea, poporul cade ca frunzele” (Pilde 11, 14), spune că frunza este la început verde și frumoasă, dar apoi se usucă puțin câte puțin și cade și este călcată de picioarele oamenilor. Așa este și omul care nu este povățuit de cineva. El se veștejește curând și se dă cu totul dușmanului. „La început are râvnă spre post și priveghere, spre sihăstrie și spre alte bunătăți, apoi, puți câte puțin, potolindu-se acea căldură și neavând pe cineva ca să-l sfătuiască, să-i ațâțe fierbințeala, pe neobservate se stinge de tot și din râvnă căzând în trândăvie se face rob vrăjmașilor săi, care-și bat joc de dânsul după cum le este voia.”

Îți voi da un exemplu ca să înțelegi de ce existența unui Bătrân ne este necesară pentru a evita greșelile. Am cunoscut un călugăr care, în timpul rugăciunii, simțea în inimă o durere puternică. I-a spus imediat acest lucru Bătrânului său. Acela îngrijorat, fiind el însuși experimentat în deosebirea duhurilor, l-a întrebat unde exact în inimă a simțit durerea. Răspunzându-i ucenicul că îl dureau inima în partea de jos și înafară, el i-a poruncit: „Trebuie să încetezi imediat rugăciunea lui Iisus și nu o vei mai rosti timp de o săptămână. Asta deoarece ar fi trebuit să simți durerea în partea de sus și în lăuntru inimii. Odată ce în partea de jos lucrează patimile, cu siguranță este ceva pregătit împotriva ta de cel rău”. Astfel, călugărul a fost scăpat din cursa diavolului care deja începuse să se strângă în jurul său. Sfinții Părinți ne învață din propria lor experiență: „De vei vedea pe cel tânăr, de voia sa suindu-se la ceruri, apucă-l de picior și trage-l, căci nu îi este de folos.”

L-am fericit pe acel ucenic că era așa smerit și avea un părinte duhovnicesc cu viață atât de sfântă. Și mi-am amintit o poezie a Sfântului Teodor Studitul:

Ucenicului

„Hai, tânăr luptător, stai lângă mine, plin de râvnă, pleacă-ți grumazul cu desăvârșită ascultare, smerește-te, moartă să-ți fie voia. Scoate-ți din inimă toate gândurile Ca în sfârșit să intri în arenă. Să nu te sperie pustietatea, nici stâlpul, nici cetele ce-și caută viața-n Dumnezeu. Ești înaintea lor, îți spun, Scripturile o întăresc, căci tu urmezi a celor dintâi martiri cărare.”

— Fericiți sunt călugării, atleții vieții duhovnicești. Fericite păsările cântătoare ce se desfată în răcoarea primăverii lui Dumnezeu. Noi nu putem trăi aceste fericiri. Noi respirăm duhoarea necurăției noastre și înghițim pulberea pământului, din care suntem făcuți.

— Cu toate acestea și voi vă puteți bucura de razele slavei dumnezeiești, vă puteți umple de Lumina lui Dumnezeu. Dacă vreți să ajungeți adevărați teologi, trebuie să vă rugați deoarece numai așa este prezent și lucrează Duhul Sfânt. „Dacă ești teolog, te rogi cu adevărat și dacă te rogi cu adevărat ești teolog”. Îți voi spune ceva ce te va ajuta să înțelegi aceasta. Este cu puțință ca cineva, după săvârșirea unui păcat (mai ales trupesc), să scrie tratate teologice și să se îndeletnicească cu studiul lucrărilor Sfinților Părinți dar, devreme ce păcătuind a pierdut harul, nu se mai poate ruga. Adică rugăciunea încetează dar munca nu. Așadar adevăratul teolog este acela care trăiește în rugăciune. De aceea este cu puțință și pentru ceilalți a primi desfătătoarea fremătare a luminării dumnezeiești.

— Dar cum? În această privință m-ai putea ajuta foarte mult. Ar fi deosebit de folositor și necesar.

VIII. Rugăciunea lui Iisus este necesară clerului și mirenilor ce trăiesc în lume

Trebuie să devii conștient de necesitatea curățirii de patimi. Nu trebuie doar să-ți dorești să-i vindeci pe ceilalți, ci să crezi în același timp, cu putere, că și tu, asemenea tuturor, ești plin de patimi. Fiecare patimă este un iad. Ar mai trebui să știi că, potrivit celor spuse până aici, rugăciunea lui Iisus este o doctorie ce curățește sufletul și-l vindecă. Dar asta nu înseamnă că rugăciunea lui Iisus este esențialul, adică ceea ce curățește și luminează, ci mai degrabă mijlocul prin care omul este unit cu Dumnezeu, singurul Care curățește și luminează sufletul. El este medicul sufletelor și trupurilor noastre, El este „Lumina cea adevărată care luminează pe tot omul, care vine în lume” (Ioan 1, 9). Picăturile pentru ochi curățesc vederea, iar aceasta curățită este capabilă să vadă deosebirea dintre obiecte. Cu alte cuvinte, orice persoană trebuie să-și dorească să fie curățită, să se schimbe și, prin rugăciune, să ceară luminare de la Dumnezeu.

— Crezi că noi, cei care trăim în lume putem face ceea ce fac călugării pentru această dumnezeiască lucrare a rugăciunii?

— Chiar dacă nu faceți exact ceea ce fac ei și voi trebuie și puteți reuși multe. Sigur, trebuie lămurit că alta este rugăciunea minții și alta a rosti rugăciunea lui Iisus. Cu alte cuvinte rugăciunea minții, așa cum o practică unii isihăști, presupune o viață fără griji și fără tulburări. Presupune liniște și multe altele, așa cum le-am descris până acum. Dacă nu puteți practica rugăciunea minții în lume – și acest lucru este foarte greu – trebuie să vă rugați cu rugăciunea lui Iisus în anumite momente, bine stabilite, sau să o spuneți de câte ori puteți. Acesta vă va face mult bine.

— Îmi poți arăta câteva modalități practice și folositoare?

— Separat de slujbele bisericesti, ar trebui să-ți dedici anumite momente special pentru a practica rugăciunea lui Iisus, pentru a chema neîncetat numele lui Iisus. Să începi puțin câte puțin și să continui potrivit cu setea ta duhovnicească și harului ce-l simți. Poți începe prin a rosti rugăciunea o jumătate de oră înainte de răsăritul soarelui și o jumătate de oră seara, după rugăciunea de seară, înainte de culcare. Este necesar să existe un program statornic, ce nu trebuie încălcat cu nici un chip, nici măcar pentru lucruri bune. Este posibil, spre exemplu, ca tocmai în acel moment să vină cineva să se spovedească. Dacă nu este bolnav, sau dacă nu este neapărată nevoie, să nu amâni momentul ce l-ai stabilit dinainte pentru rugăciunea lui Iisus. La fel și cu lucrurile bune. Este necesară și o încăpere liniștită și izolată, unde să nu se audă zgomote, și acolo să începi sau să lucrezi rugăciunea lui Iisus, cum am spus mai înainte. Adică la început trebuie să încălzești inima sau să citești o scriere a Sfinților Părinți, care să dea naștere smereniei și apoi, fie cu buzele, fie cu mintea sau cu inima, potrivit cu nivelul duhovnicesc, spui rugăciunea lui Iisus. Cu timpul, momentul acordat rugăciunii lui Iisus va spori și va îndulci inima și vei tânji după el. Dar repet, la început avem nevoie să ne silim pe noi înșine să spunem rugăciunea chiar și pentru scurt timp. Ne va face mult bine.

— Este deajuns această scurtă vreme?

— Nu este suficientă, dar când există dorință și smerenie, Dumnezeu împlinește ceea ce lipsește rugăciunii. Dacă Dumnezeu arată atâta milostivire pentru căderile noastre, nu va fi El nespus de milostiv cu noi în strădania noastră de a ne transforma? El împlinește orice lipsă. Ia aminte și situația fiecăruia dintre noi. S-ar putea ca o oră din rugăciunea ta să se bucure de mai mare binecuvântare decât multe ore ale unui călugăr, pentru că tu ești ocupat și cu alte lucruri.

Am admirat discreția acestui călugăr aghiorit, a acestui înger întrupat. Distinge cu o îndemânare admirabilă toate problemele și le deslușește pe fiecare în parte.

— Să știi, însă, a continuat el, că în timpul rugăciunii, cum am spus mai înainte, diavolul îți va aduce multe ispite. Vor apărea multe întâmplări care să te determine să te oprești din rugăciune. Dar mai trebuie să știi și că Dumnezeu te încearcă prin aceste ispite ca să vadă dacă ai într-adevăr voința de a lucra rugăciunea lui Iisus. Într-un asemenea caz, dacă te silești Dumnezeu va veni în ajutorul tău și va îndepărta toate greutățile.

— Dar, Gheron, dacă în timpul rugăciunii, îmi vin în minte gânduri de a face altceva, de exemplu de a pregăti o predică sau o omilie sau să fac ceva pentru dragostea fratelui meu, trebuie să le părăsesc? Să nu fac nimic, nimic?

— Da, trebuie să le părăsești. Căci chiar și atunci când vin gânduri bune în timpul rugăciunii (mă refer la timpul fixat pentru rugăciune), pot fi folosite de către cel rău ca să ne tulbure rugăciunea. Dacă diavolul își dă seama că suntem gata să părăsim rugăciunea lui Iisus pentru astfel de lucruri, ne va aduce multe asemenea gânduri în acel moment, pentru a ne face să o amânăm. Dar în acest caz, nici nu ne rugăm, nici nu suntem curățiți, nici nu studiem și nici nu ne folosim cu adevărat frații. Căci pregătirea unei predici, care a înlocuit rugăciunea, este fără roade. Nu le va folosi fraților.

— Se întâmplă uneori că ne întoarcem la chiliile noastre istoviți, după ce am cheltuit multă energie, și nu ne mai putem ruga după rânduiala obișnuită. Ce ar trebui să facem în aceste cazuri?

— Nici atunci n-ar trebui să renunțăm la rugăciunea lui Iisus. Sfântul Simeon sfătuiește ca slujirea fraților să nu fie motiv de a ne lipsi de rugăciunea lui Iisus, deoarece atunci pierdem multe. Nu trebuie să găsim niciodată scuze să evităm rugăciunea. „În slujire ostenește-te pe măsura puterii tale, iar în chilia ta nevoiește-te în rugăciune cu smerenie, priveghere și lacrimi neîncetate. Și să nu ai în minte că azi am trudit peste poate, deci să scurtez rugăciunea pentru istovirea trupului. Fiindcă îți spun că nu contează cât te silești pentru alții, peste puterile tale. Căci a te lipsi de ceva atât de însemnat ca rugăciunea, mare nesocotință este”. O jumătate de oră de rugăciune a lui Iisus valorează cât trei ore de somn adânc. Îndelunga rostire a rugăciunii lui Iisus îl odihnește pe om și-l calmează. Chiar și din acest punct de vedere, este o doctorie întăritoare pentru organism. Așadar dragul meu părinte, învește-ți toate lucrările în mantia de aur a rugăciunii lui Iisus. Mulți au necazuri și destui frați se mâhnesc și suferă în nevoița lor duhovnicească din cauza faptului că lucrează mai mult cu rațiunea, iar nu cu inima. Se chinuie căutându-și gândurile, pe când dacă trăiesc în har, gândurile vin, pur și simplu revărsându-se ca un râu învolburat. De aceea se ceartă între ei frații și nu au pace, de aceea, atunci când sunt nedreptățiți, se mâhnesc iar nu se bucură potrivit poruncii lui Hristos. Deoarece nu au nici o legătură cu rugăciunea lui Iisus. Sfântul Nicodim Aghioritul, urmând o tradiție lungă de câteva secole, spune că episcopul ar trebui să fie ales din rândul călugărilor. Având înțelegere călugărească, el nu se tulbură de nedreptăți, defăimări, învinuiri sau ocările oamenilor, fiind el însuși primul care recunoaște propria sa păcătoșenie și se învinovățește singur. Astfel el dobândește toate roadele pe care le-am menționat mai înainte, mai ales dragoste, care se revarsă împreună cu mult har, și libertate față de căderea în păcat, după cum spun Părinții.

— Ce înțelegi, părinte, prin înțelegere călugărească?

— Înțeleg ascultare, smerenie, plângere de sine însuși și o sete nepotolită pentru rugăciunea lui Iisus. Și în mod deosebit ascultare de Bătrânul duhovnic. Călugărul trebuie să fie smerit față de toți oamenii și smerenia lui trebuie legată de lupta pentru curățirea de patimi. Nu trebuie încercate multe lucruri căci, din nefericire, în această chestiune suntem influențați de diferite erezii. Cea mai mare lucrare este să dobândești smerenie și sfințenie. Atunci suntem cu adevărat bogați. Biserica nu este un birou de servicii sociale ci este vistieria harului dumnezeiesc. Preoții nu sunt asistenți sociali, ci sunt cei ce călăuzesc poporul lui Dumnezeu. Și acest lucru nu se poate face decât cu smerenie și sfințenie. Fără sfințenie și smerenie chiar și cea mai mare lucrare socială este curând distrusă, în timp ce, dacă avem viață smerită și sfântă, chiar și cea mai mică lucrare socială dobândește dimensiuni extraordinare. Cu smerenia trebuie împletită și plângerea de sine, adică auto-învinovățire. Trebuie să fim primii care să ne învinovățim. Respectul pe care ceilalți ni-l arată, să înțelegem, se cuvine preoției iar nu persoanei noastre, pe când învinuirile se cuvin stării noastre păcătoase iar nu preoției. Așa vom avea pace și mult har de la Dumnezeu, și vom alunga orice motiv care ne face să ne urâm frații. Deasemenea trebuie să fie și o sete nepotolită pentru rugăciunea lui Iisus. Să nu considerăm rugăciunea lui Iisus ca pe ceva ocazional, ci drept însăși viața noastră. Trebuie să ne mișcăm înlăuntrul rugăciunii. Iar teologia și predica să ni se nască înlăuntrul lucrării sale sfinte. Ar trebui să avem propriul nostru program, pe care să-l respectăm în fiecare zi. Când trăim în acest fel, lumea are folos peste măsură. Oricine ar fi, preot sau episcop, ar trebui să aibă întotdeauna o singură preocupare: să nu-și piardă călugăria. Scrie în „Pateric”: „Se spunea despre Avva Netras, ucenicul lui Avva Siluan, că și când ședea în chilia sa la muntele Sinai, cu măsură se ocârmuia pe sineși după trebuința trupului. Iar când s-a făcut episcop la Faran,

mult se strămtora pe sineși spre viața cea aspră. Și i-a zis lui ucenicul său: Avvo, când eram în pustie, nu te nevoiai așa. Și i-a răspuns bătrânul: acolo era pustie și liniște și sărăcie și voiam să chivernisesc trupul, ca să nu mă bolnăvesc și să caut cele ce nu aveam. Iar aici este în lume și pricepere și de mă voi bolnăvi aici, este cine să mă sprijinească, ca să nu pierd călugăria”. Acei ce au înțelegerea unui călugăr, simt nevoia să primească binecuvântare, orice lucrare ar avea. Și pe toată durata acesteia, până la încheierea ei se încredințează unui episcop ori unui povățuitor duhovnicesc, pentru ca aceștia să vegheze asupra lor și să-i îndrepte în ceea ce fac. Nu doresc răsplată pentru aceasta, pentru că cel ce este slăvit sau răsplătit mai mult decât merită, mult păgubește. Da, părinte. Și oriunde ai fi, pe stradă, în mașină, sau în orice altă parte, să spui rugăciunea lui Iisus: „Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă pe mine, păcătosul” și „Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuiește-mă”. Ar trebui să mergem des la Sfânta Liturghie, pregătiți așa cum se cuvine și să ne împărtășim cu Preacuratele Lui Hristos Taine. Toată zidirea Îi mulțumește și Îl slăvește pe Dumnezeu. Un preot care nu liturghisește este în dezacord cu această minunată laudă. Bine ar fi ca, din când în când, să se cânte canonul Domnului nostru Iisus Hristos ce se află scris în Ceaslov, așa cum bine ar mai fi să se citească și acatistul Domnului nostru Iisus Hristos aflat la sfârșitul cărții „Războiul nevăzut” a Sfântului Nicodim Aghioritul. El ne îndeamnă stăruiitor să chemăm deseori, prea-dulcele, dătătorul de bucurie și izvorătorul tuturor bunătăților, mântuitorul nume al Domnului Iisus Hristos, nu doar cu buzele, ci și cu inima și mintea.

Ai de asemenea, marea îndatorire de a te ruga și pentru ceilalți, deoarece tu ești cel căruia Dumnezeu i-a încredințat poporul Său. De aceea este datoria ta să te retragi și să te rogi pentru pacea și luminarea poporului Său. Precum a făcut și marele Moise...

IX. Rugăciunea lui Iisus pentru ceilalți

Într-adevăr, părinte, n-am spus nimic până acum despre rostirea rugăciunii lui Iisus pentru ceilalți. Cum se poate folosi rugăciunea în acest scop?

— Există părinte, atâta nenoroc în lume, atâtea rele, atâta necunoaștere a lui Dumnezeu, care, după cum spun Părinții, este cel mai mare păcat. Pentru aceasta ești dator să plângi și să te rogi. Sfântul Ioan Scărarul a scris o cuvântare adresată păstorului de suflete, adică starețului, în care spune că atunci „când peste turmă se abate întunericul și noaptea patimilor, pune câinele să stea neclintit lângă Dumnezeu în pază de noapte.” Atunci când creștinii dorm, preotul trebuie să-și pună mintea de strajă, adică să vegheze și să se roage Lui Dumnezeu pentru poporul Său. Câți oameni se risipesc în acel moment! Câți sunt în pragul sinuciderii! Câți sunt pe punctul de a comite crime îngrozitoare! Câți sunt deznădăjduiți și în nevoie. Tu trebuie să rostești rugăciunea lui Iisus pentru toți acești oameni – „Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-I pe robii tăi”, sau „pe robul tău” dacă te rogi doar pentru cineva anume.

— Pot să te întreb ceva? Ai spus mai devreme că rugăciunea lui Iisus ar trebui să nu fie afectată de imaginație. Acum spui că trebuie să ne rugăm pentru alții, care au atâtea probleme. Dar acest lucru nu stârnește cumva imaginația și face mintea să se întrebe, pe când de fapt ar trebui să se adune în ea însăși și în inimă?

— Ai făcut bine că m-ai întrebat acest lucru deoarece în această privință este necesară o explicație. Când ne rugăm pentru alții, trebuie să o facem înafară. Adică, dacă vrem să spunem rugăciunea lui Iisus pentru unii care sunt în nevoi, ar trebui să spunem mai întâi „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește pe robii tăi”, sau „robul tău”, pomenindu-le numele, dar după aceea, ar trebui să continuăm fără să menționăm numele lor și fără să ne fixăm mintea asupra lor, fără să ne gândim la ei. Dumnezeu știe pentru cine ne rugăm. Nu trebuie să te gândești nici la problemele care-i frământă, spune doar „miluiește pe robul tău” și Dumnezeu va trimite harul Său. Și dacă este vrednic să-l primească, harul va lucra potrivit cu nevoia sa. Harul lui Dumnezeu, părinte, este asemenea apei, care atunci când vine pe pământ este sorbită de rădăcini și dă fiecărui copac cât are nevoie. Nu avem aceeași convingere și în timpul Sfintei Liturghii? Ne rugăm pentru toată lumea și poporul răspunde „Doamne miluiește”. Căci atunci când mila lui Dumnezeu vine, dăruiește omului ceea ce are cu adevărat nevoie. Dar rugăciunea pentru ceilalți este și din alt motiv un efort necesar.

— Aș vrea să-l aud.

— Când ne rugăm pentru altcineva, imediat primim lămuriri de la Dumnezeu despre ceea ce are în special nevoie și putem lucra cu adevărat pentru mântuirea lui. A venit odată cineva în chilia mea lăudându-mi un creștin care, aparent se bucura de un mare succes. Pentru că ideea nu prea era ortodoxă, am mers în biserică și m-am rugat lui Dumnezeu să-mi descopere ce se întâmpla. Și n-o să-ți vină să crezi...

— Nu spune aceasta, părinte, de ce n-aș crede?

—...imediat în biserică s-a simțit un miros urât. Și am zis, cel lăudat nu era un om bun, nu avea harul lui Hristos. Pierduse harul dătător de viață și astfel era mort: „ai nume, că trăiești, dar ești mort” (Apocalipsa 3, 1). Căci, atunci când pleacă sufletul, trupul moare și miroase urât. La fel este și când harul lui Dumnezeu pleacă de la om, sufletul moare și lasă o duhoare duhovnicească.

Am rămas uimit. Ceea ce-mi descoperise acum fusese fără nici o urmă de mândrie. Sfinții nu pot fi trecuți în nici o categorie. Ei nu sunt nici mândri nici umili, ci sunt mai degrabă oamenii lui Dumnezeu. Nu vorbesc pentru a se lăuda ci pentru a-i folosi pe ceilalți, tot ceea ce fac fiind spre slava lui Dumnezeu. Legea Lui Dumnezeu devine legea lor ajungând adânc înscrisă în întregul lor mod de viață.

— În general, părinte, a continuat el, rugăciunea lui Iisus este necesară pentru lucrarea ta. Prin rugăciune vei fi în stare să recunoști înlăuntrul inimii tale mișcările vicelanului diavol. Inima devine foarte sensibilă și nespuse de ageră în recunoașterea diavolului și, în același timp își trage multă putere din rugăciune pentru a alunga pe cel rău din ea. Astfel, devine un receptacol al Duhului Sfânt. Mai mult decât atât, fiind încercat în războiul împotriva diavolului și având cunoașterea harului dumnezeiesc, poți cu mare ușurință să intri în sufletul celuilalt și să pătrunzi în lumea interioară a celui ce vine la spovedanie. Folosul este nespuse de mare. El pleacă de la scaunul de spovedanie cu totul alt om. Ușurat de patimile știute și neștiute. Dar aș vrea să-ți adresez trei rugăminți, a continuat Gheron. Sunt sigur că mi le vei împlini...

— Te rog, am spus. Sunt absolut sigur că vor fi de folos.

Cererile pustnicului

Prima cerere: călugării sunt atleți ai rugăciunii. Ei pătrund, cu harul lui Hristos, în teritoriul diavolului și îl distrug, împreună cu toate planurile sale. Îl înghesuie. Da, îl înghesuie cu rugăciunea neîncetată. La Muntele Athos nu trece un minut fără a se auzi strigătul către Iisus și către Maica Domnului. Și pentru că este silit, cel rău luptă împotriva. Una din lucrările lui de căpătâi este să stăvilească orice dorință pe care o are cineva pentru isihie. Vă implor atunci să nu uitați în rugăciunile voastre pe călugări și pe cei ce se gândesc să devină călugări. Vă rog, spuneți și pentru ei „Doamne Iisuse Hristoase ai milă de robii tăi” și „Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuiește pe robii tăi”. Celui care se pregătește pentru monahism, diavolul îi atrage dragostea celor ce au fost până atunci indiferenți. Rude, prieteni și oameni duhovnicești chiar, își arată prin cuvinte frumoase dragostea și grija lor aparentă. În ziua de azi oamenii nu se roagă, dar nu-i lasă nici pe alții să se roage. Cu toții vor să înfrunte mulțimea greutăților lumii fără rugăciune. Dar lumea de azi este pierdută și suferă nu din cauză că nu este cine să aibă grijă de nevoile ei, ci din cauză că nu este cine să se roage. Mulți cred că lucrarea monahilor, care este mai ales rugăciunea, este nefolositoare și neroditoare, dar ei nu știu că rugăciunea este „făptuire duhovnicească, luptă înverșunată și trezvie veșnic veghetoare”. Ei nu vor să știe că unii oameni se roagă pentru ei și pentru problemele lor. Se opun astfel vocației monahale și devin unelte ale diavolului. Așa cum am amintit înainte diavolul caută să împingă în păcate trupești pe cei care sunt pe cale să devină călugări, pentru a le arde aripile și a le face mai grea viața călugărească. Căci, am spus deja, cu cât simte cineva plăcerea în lume, cu atât mai multă suferință va trăi în viața monahală spre a fi curățit.

A doua cerere: Vă rog, pomeniți-mă și pe mine în rugăciunea voastră pentru ca Domnul să mă miluiască și pe mine. Mă tem ca nu cumva să pierd harul lui Dumnezeu din cauza nepurtării mele de grijă mele. Mă tem să nu fiu doar un naufragiat în acest port liniștit. Rugați-vă ca Domnul să-mi dea „sfârșit creștinesc vieții mele, fără durere, în pace și răspuns bun la înfricoșătoarea judecată a lui Hristos”. Rugați-vă

Maicii Domnului să mă mângâie și să mă întărească. În fiecare seară o rog, mai ales pe ea, să fie apărătoarea și ajutorătoarea mea în această viață, în ceasul ieșirii mele să izgonească toți vrăjmașii ce vor să-mi ia sufletul, iar în ziua judecății să mă izbăvească de chinul cel veșnic și să mă învrednicească bunătăților raiului. Vă implor să vă rugați pentru mine ca să mă căiesc. Vreau să plâng pentru păcatele mele și să mă învrednicesc de mila Domnului nostru.

A treia cerere: Folosește-te frate, și pentru tine de biciul lui Iisus. „Biciuiește-ți adversarii cu numele lui Iisus”. Spune rugăciunea lui Iisus ca să primești milă de la Dumnezeu. Știi ce slavă pregătește Domnul în ceruri pentru cei ce-L iubesc? Știi ce ospăț bogat și plin de bucurie îl așteaptă acolo pe drept? Să nu rămânem afară din odaia Mirelui Hristos. Să nu auzim glasul „Nu vă cunosc pe voi” (Matei 25, 12).

Pustnicul a suspinat și a spus „Doamne Iisuse Hristoase miluiește-mă pe mine, păcătosul, și pe robul tău...”.

„Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuiește-mă pe mine și pe robul tău...”. Imediat după aceea și-a plecat capul și s-a învăluit în tăcere.

— Îți promit că voi îndeplini toate trei cererile, sfințite Gheron, cel ce ai devenit, în această seară, lumina sufletului meu. Cu siguranță le voi îndeplini pe primele două, deși nu este nevoie. Dar în ce privește cea de-a treia cerere...

Am căzut în genunchi și am strigat vărsând lacrimi:

— Ține-mă lângă tine și ajută-mă să mă mântuiesc. Nu vreau să mă întorc în lume. Azi mi-am aflat mântuirea. Ține-mă lângă tine, sfințite părinte și învață-mă. Arată-mi treptele mistice ale îndumnezeirii. Deschide-mi porțile palatului numelui lui Iisus și du-mă prin fiecare încăpere a sa. Sunt orb și strig „miluiește-mă”. Sunt ca vameșul, copleșit de păcat și strig „miluiește-mă”. Sunt îndrăcit și strig în chinuri „miluiește-mă”. Sunt străin precum cananeanca dar îndrăznesc să cer ajutor: „miluiește-mă”. Sunt lepros din cauza patimilor și strig din adâncul sufletului: „miluiește-mă”. Sunt rătăcitor și vreau să mă întorc. Sunt... sunt... Nu sunt un copil al lui Dumnezeu ci fiu al diavolului. Primește-mă lângă tine, Gheron, nu mă lăsa să plec de aici. Vreau să mor aici. Vreau să mor în acest loc pustiu și neroditor, ca sufletul să mi se înmiresmeze și să-L văd pe Dumnezeu. Vreau lacrimile să-mi devină hrană. Vreau să devin chimval al lui Dumnezeu și să cânt, precum cântați voi la fiecare priveghere. Mă auzi, părinte? Nu plec. Aici voi rămâne. Aici voi trăi. Aici voi muri și de aici voi urca la ceruri. Primește-mă, părinte...

Nu spunea nimic. Sau poate spunea ceva dar eu nu auzeam nimic. Doar aceste ultime cuvinte.

— Copile, oamenii au nevoie de tine. Du-te și lucrează și fă cunoscută voia Domnului. „Mergi în casa ta, la ai tăi, și spune-le câte ți-a făcut ție Domnul și cum te-a miluit” (Marcu 5, 19).

Am crezut de datoria mea ca cel puțin acum să mă supun. Acea era voia Domnului cu mine.

— Promite-mi totuși, am spus, că mă vei primi să vin și să stau cu tine câteva luni, ca să pot fi ucenic în Împărăția lui Dumnezeu.

— Da, oricând vrei, ești binevenit. Este timpul să ne odihnim puțin, pentru că se apropie miezul nopții și urmează în curând Sfânta Liturghie. Pregătește-te să slujești azi.

— Somnul nu-mi dă în această noapte odihnă și chilia nu mă primește. În seara aceasta am renăscut și m-am botezat. Dă-mi binecuvântare să rămân afară, în grădină, până la vremea Liturghiei. În astfel de momente mai bună odihnă se găsește în veghere. Cei ce petrec noaptea sub lumina stelelor aud glasul arhanghelilor, îl slăvesc pe Hristos și devin „ asemenea ” lui.

— Îți dau binecuvântare. Domnul fie cu tine.

Miezul nopții în pustia Muntelui Athos

Am ieșit și am șezut pe o piatră. Se întuneca. Murmurul dulce al mării se putea auzi din depărtare. Toată dulceața veșniciei se adună în sufletul meu tulburat. Liniște nesfârșită. Am simțit prezența lui Hristos, Care știe să umple pustia. Puține momente în viață mi le-am petrecut astfel. Două ocazii, mai ales, mi-au venit în minte. Prima fiind în brațele nașului meu, ca mic copil, puteam auzi slujba catehumenilor în timpul căreia, prin glasul nașului meu l-am mărturisit pe Hristos ca să pot deveni mădular vrednic al trupului Său. A doua ocazie a fost acea noapte în care am primit învățătura binecuvântatului Gheron, ca să pot primi al doilea botez al pocăinței și să-l întâlnesc pe Dumnezeu. Singura diferență este că în primul caz n-am putut înțelege mare lucru (aproape nimic) în timp ce a doua oară am fost conștient de mișcarea mea spre Dumnezeu. În acea noapte Dumnezeu mi-a trimis mana Sa și m-a hrănit cu cuvântul sfântului pustnic.

Spune proorocul Isaia: „Fericit este cel ce își are sămânța în Sion și rudele în Ierusalim” iar egumenul mănăstirii Stavronikita tălmăcește plin de înțelepciune: „Și noi putem spune că suntem fericiți pentru că avem în Sionul Ortodoxiei – Sfântul Munte – sămânța sfinților nevoitori și în Ierusalimul ceresc avem o mulțime de rude.

Ei trăiesc pentru noi și sunt lumina și nădejdea vieții noastre prezente și viitoare”. Doream să pun în practică o mică parte din ceea ce bătrânul nevoitor îmi arătase în timpul discuției, acela fiind pentru mine mai degrabă „pildă, iar nu dătător de lege”. Mi-am aplecat capul, mi l-am pus pe genunchi, – asemeni profetului Ilie, pe muntele Carmel – și am început să-mi încălzesc inima, ca să pot începe apoi rugăciunea lui Iisus.

Orele nopții sunt dătătoare de viață pentru călugării ce sunt „lucrători ai rugăciunii neîncetate și ale prea dulcii amintiri a Lui Iisus înlăuntrul inimii lor”. Noaptea înrăurează puternic trăirea vieții îngerești, de aceea o preferă pentru lucrarea duhovnicească și pentru rugăciunea lui Iisus. Monahii desființează noaptea, de vreme ce viața monahală desființează totul. Viața monahală desființează moartea, căci nunta duce viața mai departe dar în același timp duce mai departe și moartea. O viață nouă se naște, viață ce urmează să se stingă. În timp ce în viața trăită în feciorie moartea încetează să amenințe omenirea. Viața unui monah este începutul veșniciei, viața adevărată, de aceea el trăiește realitatea eshatologică, felul îngeresc de viață. Domnul a spus: „Fiii veacului acestuia se însoară și se mărită; Iar cei ce se vor învrednici să dobândească veacul acela și învierea cea din morți, nici nu se însoară, nici nu se mărită” (Luca 20, 34-35). Monahul aparține altui veac. Viața prezentă devine veșnicie, devine trecerea nesfârșită a timpului! „Deși umblă pe pământ în feciorie, monahul atinge cerurile”. De aceea putem spune că viața în feciorie desființează chiar și noaptea. Noaptea devine zi, căci monahii trăiesc felul de viață eshatologic și îngeresc. Dacă „noaptea nu va mai fi acolo” potrivit Apocalipsei (Apocalipsa 21, 25), nici aici n-ar trebui să fie noapte pentru aceia care sunt îngeri în trup. Mielul, Soarele, Hristos îi luminează.

Potrivit Sfinților Părinți, „noaptea este folositoare tuturor”. Este folositoare și sufletelor începătoare și celor desăvârșite. Începătorii sunt monahii care sunt în primul stadiu al vieții monahale, care trebuie să lupte cu patimile și să încerce să le schimbe în iubire dumnezeiască. Ei sunt „crescătorii de animale”, care încearcă să călăuzească vitele, adică stările pervertite ale sufletului. Iar cei desăvârșiți sunt cei ce au depășit acest stadiu. Ei au ieșit din robia Egiptului, adică de sub stăpânirea patimilor, în pustia nepătimirii și sunt păstori ce-și duc oile – mintea și inima curate – la muntele vederii dumnezeiești. Sfinții Părinți spun că noaptea este importantă și binefăcătoare pentru amândouă chipurile.

Cei ce sunt în primul stadiu își amintesc păcatele ce le-au făcut în timpul zilei, „tulburarea greșelilor”. Descoperă păcatele cu ajutorul harului dătător de viață, adevărat iar nu închipuit și atunci încep să plângă: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”. Ei nu lasă să fie închise în adâncurile subconștientului toate gândurile vinovate, dorințele rușinoase și faptele păcătoase, ci intră cu puterea harului și alungă cu îndrăzneală tot ceea ce este sălășluit acolo, fiind astfel vindecați. Își curăță mintea și inima nu doar de gândurile complexe ci și de cele simple. Cei desăvârșiți își petrec noaptea într-un chip diferit. Fiind curățiți de toate stările potrivnice firii, dau slavă lui Dumnezeu, Preasfintei Treimi. Se odihnesc cu mintea și își îndreaptă gândurile și inimile spre muntele vederii dumnezeiești (theoriei).

La căderea nopții, ei se gândesc la ziua facerii, când „pământul era netocmit și gol” și „întuneric era deasupra adâncului”(Facerea 1, 2). Când, la scurtă vreme după aceea, apar stelele, se gândesc la crearea stelelor și precum îngerii au laudat pe Dumnezeu atunci, Îl laudă și ei acum pentru întreaga zidire. În timp ce alții dorm și aparent nici nu există, aceștia stau treji, singuri cu Dumnezeu, slăvindu-l asemeni lui Adam înainte de Cădere. Când fulgeră sau tună, se gândesc la înfricoșătoarea zi a Judecării. În locul glasului păsărilor de pradă, ei aud sunetul trâmbițelor ce cheamă morții să se ridice din morminte. Răsăritul luceafărului și zorile le amintesc de arătarea semnului Fiului Omului, Cinstita și de viață purtătoarea Cruce. Strălucirea soarelui le aduce în minte venirea în slavă a lui Hristos, Soarele dreptății. Aceia care neîntârziat se ridică să-L laude pe Hristos, sunt sfinții care vor fi răpiți în nori, ca să întâmpine pe Domnul în văzduh (1 Tesaloniceni 4,17) și cei ce nu se îngrijesc să laude la răsăritul soarelui pe Dumnezeu și dorm, sunt cei ce vor fi judecați ca păcătoși...

Am încercat să trăiesc acea noapte în acest fel. Am încercat să-mi încălzesc păcătoasa și înghețata inimă cu aceste gânduri. Când ea a început să se înmoaie, m-am rugat cu acele cuvinte pline de dragoste ale Fericitului Augustin:

„Cel ce ești săgeată aleasă și sabie ascuțită, străpungând cu puterea Ta carapacea oțelită a inimii mele, pătrunde cu puterea iubirii Tale, ca sufletul meu să Te vadă Sunt rănit de iubirea Ta, sunt rănit de dragoste pentru Tine Zi și noapte vărs lacrimi îmbelșugate Stăpâne, Te implor lovește-mi sufletul împietrit cu lancea ascuțită a iubirii Tale. Pătrunde în adâncimea ființei mele. Răcorește-mă cu apă vie. Deschide în ochii mei izvor de lacrimi veșnic curgătoare. Veghează-mă cu iubirea Ta neclintită. Dă-mi nădejde să-Ți văd slava. Dă-mi lacrimi nesfârșite. Nu în această viață caut mângâiere ci în odaia cerească de nuntă, să fiu vrednic să te văd, Iubit, Domnul meu și Dumnezeul meu. Adu-mi sufletul uscat însetat după Tine, la șuvoaiele neoprite de apă vie. Sau, mai bine, Dumnezeul meu, Viața mea, Trage-mă spre Tine, Fântână vie, ca să pot bea și să fiu săturat, și să trăiesc veșnic cu Tine. O, Tu, izvorul vieții umple-mi mintea cu revărsarea iubirii Tale mângâietoare; fă-mi inima să se reverse cu tristețea strălucită a iubirii Tale. Fie ca să uit grijile trecătoare ale lumii și să Te păstrez veșnic în inimă”.

Apoi am repetat cu toată puterea rugăciunea lui Iisus, așa cum am învățat de la pustnic. Nu știu cât am rămas acolo. Sunt momente când acele ceasului nu se mai învârt. Timpul se oprise în veșnicie.

Miezul nopții trecuse demult. Puteam vedea acum colibele monahilor cum se luminau una după alta. Privighetorile începeau să-și înalțe cântecul lor. „Izvoarele smereniei” ce încep să se reverse și să ne ude pământul însetat! „Turle înflăcărare ale muntelui” ce revarsă lumină! „Crinii cu bun miros și bine plăcuți” ce înmiresmează lumea întreagă! Chiliile vor răsuna de glasurile lor în scurt timp și se vor umple cu lacrimi de pocăință sau lacrimi de dumnezeiască luminare. Ei se ridică să laude pe Hristos și să-i ceară să trimită harul Său dumnezeiesc, mila Sa îmbelșugată.

Iisuse, frumusețea cea mai presus de minte și atotbună, slăvescu-Te pe Tine că ai făcut ca voia și puterea una să fie. Iisuse, dragoste dumnezeiască și mult dorită, slăvescu-Te pe Tine că nemărginita lume o porți cu puterea Ta. Iisuse, Cel ce ești Calea, Adevărul și Viața, mulțumescu-Ți Ție că pe calea adevărului mă călăuzești prin cuvintele Tale de viață dătătoare. Iisuse, Cel ce ești desăvârșita vedere a celor fericiți, mulțumescu-Ți Ție că învrednicești cu slava Ta firea noastră cea căzută. Iisuse, Cel ce ești Lumină mai presus de toată lumina, cu frică mărturisescu-mă Ție că în întunericul păcatelor încă mă scald. Iisuse, Cel ce ești Judecătorul tuturor, mărturisescu-mă Ție că nicicând până acum de iubirea Ta n-am fost pătruns. Iisuse, Cel ce ești căldură de viață dătătoare și preadulce, încălzește-mi frigul sufletului. Iisuse, Cel ce ești veșmânt înstelat și preastrălucitor, acoperă-mă și pe mine cel gol. Iisuse, Cel ce ești începutul și mijlocul și sfârșitul meu, curățește-mi inima cea plină de multe necurății. Iisuse, Cel ce Ești, în toate și mai presus de toate, Dumnezeul meu, arată-Ți fața ta spre mine și mă mântuiește. Iisuse, Cel ce ești mai presus de toată mintea, arată-mă întreg prin adunarea minții și prin rugăciune neîncetată. Iisuse, Cel ce ești taină mai presus de toată cunoașterea, ridică-mă deasupra a toată simțirea și cugetarea. Iisuse, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă.

În aceste ceasuri întregul Munte este în flăcări, iar diavolul urlă, rănit de moarte. Monahii cu adevărat sunt îndumnezeiți.

Slujirea Sfintei Liturghii

Am continuat pentru destulă vreme să rostesc rugăciunea lui Iisus. Mi-am amintit persoane, frați, prieteni ce trăiesc în lume și am simțit în acel moment nevoia să-l rog pe Dumnezeu pentru ei.

Apoi am fost chemat să slujesc Sfânta Liturghie, în micul paraclis al schitului. Ce Sfântă Liturghie a fost aceea! Ce măreție. Știam că Sfânta Liturghie era o întregă teologie și vedere a lui Dumnezeu. Știam că Sfânta Liturghie este Paștele cel adevărat, Golgota și Învierea lui Hristos. Dar în acea noapte am trăit-o și am înțeles-o. Am învățat că Sfânta Liturghie este punctul culminant în viața credinciosului. „Este țelul vieții, și când îl atinge nu are nevoie să ceară nimic mai mult în căutarea fericirii”. Da, Sfânta Liturghie este cea mai mare fericire a credinciosului.

Erau doar câteva candelă ce luminău biserica, destule cât să se vadă fețele Sfinților, a Preacuratei și a lui Hristos. Cei trei ucenici împreună cu Bătrânul lor, stăteau nemișcați în stranele vechi, trăind Taina. Nu participau doar, ci slujeau Liturghia împreună cu mine! Fețele lor erau asemeni fețelor sfinților din icoane. Era ca și cum ar fi coborât de pe pereți și ar fi trăit Paștele. Glasurile lor erau blânde, slabe, înăbușite de căință. Cântarea ieșea dintr-o inimă rănită de dragostea dumnezeiască, ieșea din profunzimile sufletului, străpuns de dragoste dumnezeiască.

Acolo se distinge clar omul din lume ce nu trăiește în nevointă și pocăință.

Mărturisesc că tocmai acea Sfântă Liturghie era pentru mine o problemă. Niciodată în viață n-am trăit o asemenea încurcătură și în același timp o asemenea inexprimabilă bucurie. M-am simțit stânjenit, căci eram printre sfinți. Când am ieșit din altar să dau binecuvântarea „Pace tuturor”, am rămas pe gânduri. Ei aveau deja această pace, în timp ce eu eram cel ce aveam nevoie de ea, m-am gândit. Când am dat binecuvântarea apostolică „Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu Tatăl și binecuvântarea Sfântului Duh, să fie cu voi cu toții” știam foarte bine ce făceam. Dădeam binecuvântare și har celor ce erau plini de har. Spuneam „Sus să avem inimile” oamenilor care aveau întotdeauna inimile înălțate. Eram singurul dintre ei la care se referea acea poruncă. Mi-am simțit păcătoșenia și atunci când am rostit rugăciunea „Nimeni din cei legați cu poște și cu desfătări trupești nu este vrednic să vină, să se apropie sau să slujească Ție...” Cu căință neprefăcută și lacrimi neîncetate am rostit rugăciunea „...Cel ce singur ești bun și binevoitor, caută spre mine păcătosul și nevrednicul robul Tău, și-mi curățește sufletul și inima de cugete viclene; și învrednicește-mă, cu puterea Sfântului Tău Duh, pe mine cel ce sunt îmbrăcat cu harul preoției să stau înaintea sfintei Tale mese acesteia și să jertfesc sfântul și preacuratul Tău Trup și scumpul Tău Sânge. Căci la Tine vin, plecându-mi grumajii mei și mă rog Ție: Să nu întorci fața Ta de la mine, nici să mă lepezi dintre slujitorii Tăi, ci binevoiește să-ți fie aduse darurile acestea de mine, păcătosul și nevrednicul robul Tău.”

Dar în același timp am simțit și harul, îndulcindu-mi sufletul cu dumnezeiasca sa prezență. Acesta, fiind dinainte curățit sub călăuzirea înțeleaptă și binecuvântarea pustnicului, acum era cu desăvârșire dăruit ca locuință a Împăratului tuturor.

Când a venit timpul pentru Sfânta Împărtășanie, am trăit cel mai mișcător moment. Fețe purtând urmele nevoințelor, luminate de vederea lui Dumnezeu, se apropiau să-L primească pe Iisus, să participe la Taină. Să primească har din preaplinul harului trupului îndumnezeit al lui Hristos. Rugăciunea lui Iisus sporește dragostea și cu cât aceasta devine mai arzătoare cu atât îi călăuzește la Masa dragostei și îi unește cu Dragostea. Cu cât participă la Sfânta Împărtășanie, cu atât râvna lor pentru rugăciunea lui Iisus sporește.

„Se împărtășește robul lui Dumnezeu... monahul cu Cinstitul și Sfântul Trup și Sânge al Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos spre iertarea păcatelor, și spre viața de veci.” Da. Într-adevăr se împărtășeau de viața veșnică „Și aceasta este viața veșnică: să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat, și pe Iisus Hristos pe Care l-ai trimis” (Ioan 17, 3). Este foarte greu să slujești Liturghia și să împărtășești pe Hristos celor ce sunt dumnezei prin har. Hristos este prezent acolo, „Dumnezeu printre dumnezeii ce au fost îndumnezeiți în Cel ce după fire este Dumnezeu”.

Trupul omului, prin Dumnezeiasca Împărtășanie, devine „dătător de lumină”. Primind hrana cerească, mana duhovnicească, nu o schimbăm în carne, ci „carnea noastră se schimbă spre aceea”. Totul strălucește!

După Sfânta Împărtășanie cel ce a cântat în strană rostește următoarele, după rânduiala de la Sfântul Munte: „Amin, Amin. Amin. Pentru iertarea păcatelor și spre viață veșnică. Să se umple gurile noastre de lauda Ta, Doamne, ca să laudăm slava Ta, că ne-ai învrednicit pe noi a ne împărtăși cu Sfintele, cele fără de moarte, Preacinstitele și de viață făcătoarele Tale Taine. Întărește-ne pe noi întru sfințenia Ta toată ziua să ne învățăm dreptatea Ta. Aliluia, Aliluia, Aliluia.” De aceea se împărtășesc de Sfintele Taine. Pentru ca să trăiască toată ziua cu Hristos și să mediteze la sfântul, preadulcele și iubitul său nume.

După încheierea Sfintei Liturghii un monah citește rugăciunea de mulțumire. Acolo, după acele momente minunate, se înțeleg cel mai bine rugăciunile pe care Sfinții Părinți le-au rânduit pentru a fi rostite drept mulțumire după Dumnezeiasca Împărtășanie. Una dintre ele este rugăciunea către Domnul nostru Iisus Hristos: „dă să-mi fie și mie acestea...spre luminarea ochilor inimii mele...spre adăugirea dumnezeiescului Tău har și spre dobândirea împărăției Tale. Ca în sfințenia Ta cu acestea fiind păzit, să pomenesc harul Tău pururea și să nu mai viez mie ci Ție, Stăpânului și Binefăcătorului nostru”. Sau rugăciunea către Maica Domnului, pe care Sfinții Părinți o cinstesc în mod deosebit: „...Ci tu, care ai născut lumina cea adevărată, luminează-mi ochii cei înțelegători ai inimii. Ceea ce ai născut Izvorul nemuririi, înviază-mă pe mine, cel ce omorât de păcat. Ceea ce ești Maica iubitoare de milostivire a Dumnezeului celui milostiv, miluiește-mă și dă umilință și zdrobire în inima mea și smerenie în gândurile mele și ridicare din robia cugetelor mele. Și mă învrednicește până la sfârșitul vieții fără de osândă să primesc sfințirea Preacuratelor Taine, spre tămăduirea sufletului și a trupului. Și-mi dă, Stăpână, lacrimi de pocăință și de mărturisire, ca să te laud și să te măresc pe tine în toate zilele vieții mele...”. Căci Sfinții vorbesc despre lumină și viață, dar și despre lacrimi de pocăință.

După dumnezeiasca Împărtășanie, viața duhovnicească sporește mai mult, Hristos fiind indispensabil pentru lupta ascetică.

Capela a fost în acea noapte, cel puțin pentru mine, Ortodoxia în întregime. Taina prezenței lui Hristos și scara lui Iacov. Și un strigăt s-a auzit din adâncul inimii mele: „Cât de înfricoșător este locul acesta! Aceasta nu e alta fără numai casa lui Dumnezeu, aceasta e poarta cerului!”(Facere 28, 17). De aici cuvioșii părinți urcă și se îmbată de veșnicie.

Dumnezeu îmi vindecase slăbiciunea înainte, prin sfântul pustnic. Dar acum, în timpul Sfintei Liturghii, în Templu, L-am văzut pe Dumnezeu și L-am recunoscut pe Cel ce m-a vindecat și pe mine, după cum l-a vindecat și pe slăbănog. Pe acela Domnul îl vindecase la scaldătoare, dar el L-a recunoscut și I s-a închinat în Templu.

În acea noapte am fost înălțat. „O, noapte mai luminoasă decât ziua; O, noapte mai înveselitoare decât soarele; O, noapte mai albă decât zăpada; O, noapte mai strălucitoare decât fulgerul; O, noapte ce alungă somnul; O, noapte ce ne învață cum să veghem cu îngerii.”

Mărturisesc cu siguranță că o zi la Sfântul Munte face mai mult decât un an întreg de studiu. O noapte într-o colibă izolată valorează mai mult decât un grad universitar. Câteva minute de vorbă cu un pustnic este asemeni unei linguri de vitamine, ce valorează mai mult decât toată prostia ce o luăm, trăind în lume.

Consider că Muntele Athos este arca Ortodoxiei, unde nu se spun prea multe, dar se trăiesc foarte multe. Este hotarul dintre lume și lucrurile mai presus de lume. „Hotarul dintre lume și ceea ce stă mai presus de lume, Athosul este tărâmul virtuții” (Sf. Grigorie Palama). Muntele Athos este pășunea cea cu multă verdeață a lumii Ortodoxe. Fiecare pustnic este un protest tăcut față de duhul secularizării credinței noastre și un viteaz apărător al ei. Aici, la Muntele Athos, găsești puterea de a te pocăi cu adevărat și a trăi Ortodoxia în plinătatea ei, de aceea Sfântul Munte oferă atât de mult Bisericii și oamenilor ce trăiesc în lume. Fiecare pustnic este un Iona (în sensul bun) ce pare că pleacă la Tars (în pustie) dar pe care chitul (harul lui Dumnezeu) îl duce în Ninive, cetatea cea mare (în lume) să propovăduiască pocăința, care este reîntoarcerea la Dumnezeu.

„Bine este ca noi să fim aici și să facem trei colibe” (Luca 9, 33). Totuși, pentru mine nu s-a găsit acolo colibă. Luând comoara rugăciunii lui Iisus, pe care mi-a arătat-o Gheron, trebuia să fug în lume și să o „bombardez” cu puterea ei. Trebuia să vestesc în cele patru colțuri ale pământului care este cea mai mare comoară pe care o adăpostește Muntele Athos. Nu este comoara aurită a trecutului, nu sunt veșmintele brodate în aur, nu sunt manuscrisele încărcate de miniaturi, ci rugăciunea plină de har a lui Iisus cu a cărei putere s-au împlinit toate aceste lucruri.

Coborând de pe propriu-mi Tabor

Imediat ce s-a luminat bine de ziuă, am căutat să primesc binecuvântarea părintelui... și să cobor de pe munte la mare, dar și de pe muntele duhovnicesc la marea lumii. L-am găsit liniștit, senin, rostind rugăciunea lui Iisus și făcându-și lucrul de mână ca să-și agonisească cele pentru trai, adică puțină pâine uscată și lucrurile absolut necesare.

— Binecuvântează-mă, am spus și m-am aplecat să-i sărut mâna.

— Mergi cu bine, fiul meu. Maica Domnului să fie cu tine. Sfânta Treime să-ți ajute. „Domnul să-ți păzească sufletul și trupul de tot răul, de toată răutatea diavolului și de toată tulburarea; Domnul să fie lumina ta, scăparea ta, calea ta, tăria ta, cununa bucuriei tale și pricepere veșnic. Ai grijă de tine”. Ai de-a pururi însoțitor nedespărțit rugăciunea lui Iisus. Și roagă-te și pentru mine, ca Dumnezeu să mă miluiască...

Rugăciunile călugărilor sunt pline de viață pentru că ies din inimi sensibile.

— Gheron, îți mulțumesc pentru tot. Roagă-te pentru mine, pentru prietenii mei, pentru fiii mei duhovnicești, pentru rudele mele. Roagă-te, roagă-te, sfinte Gheron. Roagă-te pentru lumea întreagă căci tu îi ești cel mai înalt vârf, aproape de Ceruri. Roagă-te, Gheron. Ești cel mai scump prețuit om dintre toți oamenii. Roagă-te. Tu ești o comoară nemaiîntâlnită a Ortodoxiei, păstrată ca mulți alții, în vistieria Sfântului Munte. Roagă-te, roagă-te pentru noi, păcătoșii. Tu ești șarpele de aramă înălțat în deșert și noi păcătoșii, mușcați de șerpii păcatului, privim la tine și ne vindecăm. Tu ești Moise al nostru, care pe munte îți înalți mâinile în rugăciune și noi îi înfrângem pe vrăjmași jos, în lume. Nu-ți coborî mâinile, căci ne va zdrobi puterea vrăjmașului, a diavolului. Roagă-te, Gheron...

— Dumnezeu să ne miluiască, fiul meu.

— Binecuvântează.

— Domnul să te binecuvânteze. Te voi aștepta la anul.

Precum o pasăre, ca un serafim arzând, ca înflăcăratul prooroc Ilie coboram de pe munte la țărmul mării pentru a lua vaporul. Mentea nu-mi mai funcționa. Gândirea se oprise. Doar inima îmi ardea. Zburam. Și fără să-mi dau seama, cântam bucați din slujba pe care desăvârșitul monah atonit, Sfântul Nicodim, o compusese pentru Părinții de la Muntele Athos.

„Cine va spune lupta voastră, binecuvântați Părinți, sau cine va lăuda cu vrednicie nevoițele voastre, înfrânarea minții, rugăciunea neîncetată, suferințele prin care treceți pentru a lucra virtuțile, uscarea trupului, lupta cu patimile, starea de toată noaptea, lacrimile neîncetate, smerenia duhului, izbânzile asupra diavolului și toate celelalte daruri?

O, mulțime de cuvioși sfințiți și doriți de Dumnezeu. O, albine alese de Dumnezeu, ce-și fac în grotle și peșterile pământului din Sfântul Munte chilii de ceară, pline de mierea cea mai dulce a liniștii. Bucuria Sfintei Treimi; încântarea Maicii Domnului, lauda Athosului, izvor de smerenie pentru lume. Rugați-vă Domnului să miluiască sufletele noastre”.

Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, pentru rugăciunile sfinților tăi, miluiește-mă pe mine păcătosul. Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuiește-mă.

Epilog

Acum că am ajuns la finalul cărții mele simt că este necesar să înalț adânci mulțumiri și slavă Preasfintei Treimi, pentru că mi-a deschis ochii. M-a ajutat să fiu legat duhovnicește de Sfântul Munte, care este „tărâmul virtuții” și să cunosc oameni sfinți. „Ei trăiesc pe pământ dar sunt locuitori ai cerului”. Cunoscând acești oameni, vorbind cu ei și primindu-le sfaturile, am descoperit altă latură a vieții duhovnicești. Mai presus de predici moralizatoare și cucernicie seacă. Am cunoscut libertatea Duhului și putința mântuirii mele. Am simțit adânc menirea unui creștin.

Trebuie să mulțumesc și dumnezeiescului har, care m-a învrednicit să aștern pe hârtie această convorbire pe care am purtat-o la Sfântul Munte. Bineînțeles, nu se poate scrie exact așa cum a fost această sfântă și „de viață dătătoare” discuție, căci cuvintele sunt cu adevărat prea sărace și uneori cu totul nepotrivite acestui scop. Dar chiar și așa, din puținele lucruri ce sunt scrise aici, se poate înțelege, chiar dacă nu întrutotul, pocăința pe care a adus-o acea sfântă convorbire.

Sunt încredințat că vor fi unii ce se vor folosi, în felurite chipuri, de aceste puține gânduri. Acest crez al meu se bazează pe faptul că în tot timpul cât am așternut această scriere, am dus o luptă neîncetată cu diavolul. L-am simțit în permanență lângă mine, făcând totul să mă oprească. Dar puterea harului dătător de viață m-a ajutat să termin.

Este știut de către toți dreptslăvitorii creștini că este cu putință a-ți dobândi mântuirea. Această posibilitate a îndumnezeirii se datorează faptului că suntem creați „după chipul lui Dumnezeu” și acest chip există, el fiind Dumnezeu-Omul, Hristos. Mulți teologi ortodocși subliniază adevărul că Dumnezeu-Omul Hristos este răspunsul tuturor întrebărilor legate de ființa umană. Învățătura despre Hristos este fundamentul antropologiei. Și când Sfinții Părinți au luptat împotriva ereziilor, nu au făcut-o din ură față de cineva (misanropie) ci din iubire de oameni (filantropie). Când se luptau să păstreze neștirbită învățătura despre Hristos, o făceau pentru mântuirea oamenilor. Căci prin urâciunea ereziilor, mai ales a celor ce se ating de persoana lui Hristos, se pierde cu desăvârșire posibilitatea mântuirii noastre. Potrivit învățaturii Bisericii Ortodoxe, în persoana lui Hristos, sunt uniți neamestecat, nedespărțit, neîmpărțit și fără schimbare Dumnezeu desăvârșit și om desăvârșit. Această unire ipostatică în persoana lui Hristos dă posibilitatea și nădejdea îndumnezeirii noastre. Iisus a îndumnezeit și a slăvit firea umană, pe care a primit-o de la Fecioara Maria. Rămâne acum ca toate celelalte persoane omenești – adică toți cei ce vor să se mântuiască – să fie îndumnezeiți. Și aceasta se dobândește prin pocăința și lupta fiecăruia de a se uni cu Dumnezeu-Omul și prin trăirea „în Hristos Iisus”. Curățirea aduce luminare și unire cu Hristos, „unde există curăție, acolo există luminare, pentru că fără prima, a doua nu este dăruită” (Sfântul Grigorie Teologul).

Mai mult, acesta este exact sensul dumnezeieștii întrupări a lui Dumnezeu-Cuvântul. „Dumnezeu s-a făcut om pentru ca omul să se facă Dumnezeu”. Hristos vrea să-l mântuiască pe om și să restaureze în el „chipul Său căzut”. Într-adevăr, omul poate deveni acum dumnezeu-om prin Dumnezeu-Omul, Hristos. Precum Dumnezeu Cuvântul a devenit prin iconomie om, la fel omul poate deveni prin har, Dumnezeu. De obicei la sărbătoarea Nașterii Domnului, subliniem roadele care izvorăsc din Nașterea Dumnezeu-Omului: pacea, dragostea, smerenia și altele. Dar acestea există deoarece firea omenească, fiind unită cu Firea dumnezeiască, a găsit pace, bucurie și har căci s-a născut Dumnezeu-Omul, Mântuitorul, Iisus. Bucuria noastră este că „s-a născut azi Mântuitor” (Luca 2, 11). Da, într-adevăr s-a născut Dumnezeu-Omul. Iisus n-a fost un mesager al mântuirii noastre ci El este însăși mântuirea. Nu este un trecător grăbit ce a trecut în fugă prin lumea noastră înticăloșită, ci El este „recapitularea”, noua creație. El este rădăcina nouă și sănătoasă ce dă viață firii omenești, după ce ne-am îmbolnăvit de rădăcina veche și păcătoasă a lui Adam. Prin urmare ne-a adus viață și noi putem deveni „măslini roditori”.

De aceea, nu există altă mântuire decât prin Dumnezeu-Omul Hristos, fără El neexistând decât înstrăinare și dezumanizare. Cel ce nu trăiește în Hristos este înstrăinat de Dumnezeu, de sine și de aproapele său. Dumnezeu este pentru el ceva străin și necunoscut. Sinele devine asemeni unei fiare sălbatică. După Sfântul Maxim Mărturisitorul, „când mintea părăsește pe Dumnezeu, se face fiară sălbatică, iubitoare de

plăceri, vrăjmașul celorlalți oameni”. Aproapele său nu este bucuria ci iadul său. Așa, departe de Dumnezeu-Om, este distrus și descompus sau devine o „legiune”, după chipul fiarei din Apocalipsă, al diavolului, ajungând într-o stare contrară firii, neființa. Omul separat de Dumnezeu-Om Hristos este, după Nicolae Cabasila, „neființă”, un nimic, pentru că este lipsit de viața în Hristos. Doar cel ce trăiește în Dumnezeu-Om este om adevărat. Putem spune, atunci, că fiecare persoană poate să devină fie Dumnezeu-om fie fiară-om. Acela va fi sfârșitul istoriei.

Este nevoie să trăim în Hristos, Cuvântul lui Dumnezeu și să devenim Hristos și Cuvântul lui Dumnezeu prin har. Acesta este dobândit când trăim în Biserică și suntem părtași la Sfintele sale Taine, căci „Biserica se manifestă în Sfintele Taine, nu ca în simboluri, ci mai degrabă ca măduarele trupului în inimă și crengile plantei în rădăcină și cum a spus Domnul, ca mlădițele pe viță” (Nicolae Cabasila). Acest lucru este împlinit prin chemarea numelui lui Iisus și rostirea rugăciunii „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”, mai ales că această rugăciune este strâns legată de Sfânta Împărtășanie. Întreaga teologia Bisericii ortodoxe este ascunsă în această mică rugăciune. De aceea vom chema întotdeauna preadulcele și dătătorul de bucurie nume al lui Iisus. Rugăciunea lui Iisus nu este doar pentru monahi. Bineînțeles, ei au posibilitatea să trăiască neconținut în lăuntru ei. Dar și noi cei păcătoși o putem rosti. Să ne fixăm pentru aceasta un anumit timp din zi și să începem prin a o spune zece minute dimineața și zece seara, cât mai liniștiți cu putință. Este foarte important să fixăm dinainte un anumit timp (chiar foarte scurt) când nu ne întrerupe nimic. Cu trecerea timpului acest moment se va prelungi și va îndulci sufletul, buzele... Să o spunem chiar și când mergem pe stradă, înainte de a adormi, ori de câte ori avem puțin timp liber. Soțul sau soția sau toată familia să o spună dimineața și seara pentru câteva minute. Unul din ei ar trebui să o spună calm și liniștit și ceilalți să o asculte. Har îmbelșugat va veni atunci peste familie. Există multe familii ce au practicat-o și au trăit minuni în viața lor... Însă cei ce vor să meargă mai departe în rugăciune au nevoie de un povățuitor duhovnicesc experimentat. În același timp să trăim viața în armonie cu poruncile lui Hristos. Căci ucenicul lui Hristos urmează lucrarea și învățătura Sa. Păzind poruncile, primim har, dobândim întreaga Sfântă Treime. Potrivit Sfântului Maxim, cel ce a primit și a păzit o poruncă dobândește, în chip mistic, întreaga Sfântă Treime.

De ți-a fost de folos citirea acestei cărți, te rog frate, pomenește-mă și pe mine, cel ce-am așternut-o pe hârtie, în rugăciunile tale, ca să mă căiesc și să primesc mila lui Dumnezeu. Să viețuiesc în Hristos, să pot trăi în Biserică, să pot trăi creștinește. Te rog din toată inima...